

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Várið

2022

Búskaparráðsfrágreiðing

Konjunkturmeting á vári 2022

Mars 2022

Economic report from the Economic Council of the Faroe Islands, Spring 2022, with Summary in English

Redegørelse fra det Økonomiske Råd på Færøerne, forår 2022, udsigterne for konjunkturudviklingen

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-670-6

Búskaparráðið

Búskaparráðið hevur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum skulu verða almannakunngjørðar ávikavist tann 1. mars og 1. september.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við løgtingslóg nr. 72 frá 10. mai 2021 lögð til Landsbanka Føroya at røkja.

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir lóg um Búskaparráð skal gerast tvær ferðir árliga.

Frágreiðingin liggur tøk at taka niður sum pdf-fílu á heimasíðu Landsbanka Føroya:

<https://www.landsbankin.fo/fo-fo/buskaparraðið/fragreiðingar>

Limir Búskaparráðsins eru:

Fróði Magnussen, cand.merc., formaður

Jan Otto Holm, cand.merc.fir.

Sanna Laksá, Ph.D. í búskaparfrøði

Helena Andreassen, cand.merc.aud.

Johnny í Grótinum, cand.polit.

Skrivarar Búskaparráðsins: Landsbanki Føroya,

samstarv er við Hagstovu Føroya.

Innihaldsyvirlit

Samandráttur	6
Konjunkturmeting várið 2022	9
I 1 Inngangur	10
I 1.2 BTÚ gjört upp í leypanði prísnum.....	11
I 1.3 Hvaðani stavar vøksturin?.....	12
I 1.4 Útlendski eftirspurningurin	14
I 1.5 Sethúsamarknaðurin	15
I 1.6 Bygnaðarbroytingar í vinnuni.....	16
I 1.7 Burðardyggar tilfeingisvinnur.....	20
I 1.8 Arbeiðsloysi og nettotilflyting	22
I 1.9 Olju- og laksaprísir.....	24
I 1.10 Handilsjavnin.....	26
I 1.11 Gjaldsjavnin	27
I 2 Innlandis eftirspurningur frá húsarhaldunum.....	29
I 2.1 Privat nýtsla.....	29
I 2.2 Konjunkturbarometrið fyri húsarhaldini	31
I 3 Privati vinnugeirin og innlandis eftirspurningurin	34
I 3.1 Gongdin í lønargjaldinum.....	34
I 3.2 Konjunkturbarometrið fyri vinnuna	38
I 4 Almenn nýtsla og íløgur	41
I 4.1 Nýtlan hjá almennari fyrisiting og tænaðu	41
I 4.2 Íløgur almenna geirans.....	43
I 4.3 Almennar inntøkuflytingar til húsarhald og onnur	45
I 4.4 Úrslitið á almennu roknskapunum.....	46
I 4.5 Ogn og skuld hjá almennari fyrisiting og tænaðu	48
I 4.6 Konjunkturpolitikur og fíggarstøða landskassans	49
I 5 Útlendskur eftirspurningur	50
I 5.1 Alivinnan.....	53
I 5.2 Uppsjóvarvinnan	56
I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg.....	59
I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin.....	62
I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum.....	64
Tilvísingar/keldur og keldutilfar	65

Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures.....	66
Orðalisti.....	70
Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum tann 3. mars 2022.....	77
English Summary.....	79

Samandráttur

Búskaparráðið hevur endurskoðað vøksturin í BTÚ fyri árin 2021 - 2022 og mett um vøksturin í BTÚ fyri 2023. Vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum hevur Búskaparráðið í samstarv við Hagstovu Føroya mett til at verða ávikavist 8,2% í 2021, 3,3% í 2022 og 2,4% í 2023. Hagstova Føroya hevur endaliga uppgjørt vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árin 1998 til 2020 og hevur endurskoðað vøksturin hesi árin vegna dagfórda hagtalsviðgerð. Bruttotjóðarúrtøkan er tvífaldað uppá 15 ár; frá at vera 10,5 mia. kr. í 2005 til 21,2 mia. kr. í 2020.

	2019	2020	2021	2022	2023
BTÚ-vøkstur í leypandi prísnum	8,6%	-2,8%	8,2%	3,3%	2,4%

Viðm.: 2019 og 2020 er uppgjerð hjá Hagstovu Føroya. 2021, 2022 og 2023 eru metingar Búskaparráðsins.

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið.

Støðan er sera óviss í lýtuni vegna stríðið millum Russland og Ukraina, sum kemur at ávirka heimsbúskapin og harvið eisini føroyska búskapin. Fortreytirnar handan metingarnar av bruttotjóðarúrtøkuni í 2022 og 2023 taka ikki atlit til stríðið millum Russland og Ukraina.

Búskapurin framvegis í framgongd

Bæði lønargjaldingarnar og løntakaratalið settu met í desember 2021 og komu upp um støðið, áðrenn korona rakti Føroyar. Eisini arbeiðsloysistalið hevur rakt lága støðið undan koronu, ið tilsamans bendir á, at føroyski búskapurin framvegis er í framgongd. Á sumri 2021 vendi gongdin í **ferðavinnuni** og virkseimi var so mikið stórt, at størsta avbjóðingin í ferðavinnuni var at skaffa neyðugu arbeiðsmegina, ið skuldi til fyri at mæta stóra eftirspurninginum frá ferðafólkunum. Átrokandi tørvurin á arbeiðsmegi er stórt sæð longu loystur við nýggju Fast Track skipanini, ið hevur gjørt tað munandi lættari at fáa fatur á bæði faklærdari og ófaklærdari arbeiðsmegi úr triðjalondum. Nógvar bókingar fyri ferðaárið 2022 eru longu framdar av útlendingum, og útlitini fyri føroysku ferðavinnuna eru tískil góð, hóast bæði matstovur og gistingarhús her heima hava havt tap í 2020 og 2021 orsakað av koronu.

Í **byggivinnuni** er ein av størstu forðingunum fyri framleiðsluna framvegis mangul á arbeiðsmegi. Hesin fløskuhálsur letur seg ikki líka læt loysa við Fast Track skipanini við arbeiðsmegi úr triðjalondum, tí tað er heldur torført at finna serstaku skikkaða arbeiðsmegina, sum byggivinnan eftirspyr. Sambært umboð fyri byggivinnuna er tørvur á eini skipan líknandi tí fyri sjómenn, ið tryggjar, at útlenskir handverkarar fast kunnu fara skiftivís heim og aftur til Føroya at arbeiða. Byggivinnan metir tørvin á handverkarum fara at halda á nógv ár fram, og heldur tað vera ein forðing at útlensk arbeiðsmegi einans kann nýtast, tá arbeiðsloysið er lægri enn 3,5%, tí hetta slagið av arbeiðsmegi manglar í Føroyum, hóast arbeiðsloysið skuldi farið upp.

Bjartskygnið hjá **húsarhaldunum** er í seinastu brúkarakanning minkað eitt vet. Sambært Hagstovu Føroya er størsta árliga broytingin í brúkaraprístalinum síðani fíggjarkreppuna í 2008 farin fram í seinasta ársfjórðingi í 2021. Húsarhaldini hava soleiðis eisini fingið øktar útreiðslur til eitt nú upphiting av sethúsunum og brennievni til bilin. Bjartskygnið hjá húsarhaldunum er framvegis varðveitt, hóast tað í nýggjastu brúkarakanningini er minkað eitt vet. Privata vinnan er hinvegin sera bjartskygd í nýggjastu konjunkturkanningini, ið boðar frá øktum tali av bíleggingum, umsetningi og virkseimi. Húsarhaldini hava í 2020 og 2021 havt størri nýtlu í Føroyum enn vanligt, og tað hevur gagnað **handils- og tænaðstuvinnuni** væl. Ivasamt er um nýtlan fer at halda á fram á hesum støði í 2022, tí húsarhaldini væntast í størri mun at fara at leggja pening eftir sær í útlandum ístaðin fyri í Føroyum, so hvørt sum koronastøðan loyvir meira ferðing.

Í 2021 setti vøruútflutningurin met. Kostnaðir til rakstur og flutning eru tó øktir nógv seinasta árið, og tað hevur minkað um lønseimið hjá útflutningsvinnuni. Høgu flutnings- og tilfarskostnaðirnar eru mettir eisini at gera seg galdandi í 2022, men eftirspurningurin úti í heimi frá matvøruhandlum, gistingarhúsum og matstovum eftir okkara útflutningsvørum, er við at gerast vanligur aftur, nú ið koronusmittan ikki longur tykist at hava eins álvarsligar fylgjur við sær, sum áður sæð.

Í **alivinnuni** setti tøkunøgdin av laksi met í 2021, og í 2022 er hon mett at lækka til beint undir 110t tons í livandi vekt. Lægra tøkunøgdin í 2022 í mun til 2021 er við til at hála samlaða útflutningsvirðið í 2022 niður, men hetta verður partvíst mótsvarað av eini væntaði príshækking á laksi í 2022 vegna framhaldandi størri eftirspurning í mun til útboðið. Í **uppsjóvarvinnuni** eru ikki útlit til eina avtalu við bretar um makrelfiskiskapin í ár. Ein fyrimunarlig avtala fyri Føroyar hevði kunnað hækka prísin á makreli um loyvt var at fiska hann í bretskum sjógvi, tí tá er góðskan tann besta og hann er eisini lættari at fiska. Í 2021 nýttu skipini munandi longri tíð at fiska makrelin, enn tá fiskað varð í bretskum sjógvi, og soleiðis verður væntandi eisini í ár. Heildarkvotan av makreli lækkar væntandi í 2022, men megna skipini at fiska ófiskaðu nøgdirnar, ið eru fluttar yvir um ár, fer lækkingin í heildarkvotuni ikki at hála útflutningsvirðið í 2022 merkisvert niður.

Í 2021 fingur Føroyingar lodnukvotu. Lodnukvotan hækkar munandi í 2022, og tí eru ikki væntanir um at fáa eins góðan prís fyri lodnu í ár, sum í fjør. Heildarkvoturnar av hinum uppsjóvarfiskasløgnum; sild og svartkjafti, lækka væntandi fyri árið 2022. Í 2021 kom sildin seinni úr íslenskum sjógvi, enn hon plagar, men mest sum øll nøgdin varð fiskað sum ætlað. Meðan sildaprísurin er mettir at halda sær í 2022, væntast prísurin á svartkjafti at økjast eitt vet í 2022. Væntandi MSC-góðkenningin á svartkjaftinum hevur ikki stórvegis týðning í londunum, sum Føroyar útflytur til í lötuni og ávirkar tískil ikki prísin stórvegis, men vinnan sigur tó frá, at burðardyggur fiskiskapur í vaksandi mun verður eftirspurt av endaliga brúkaranum.

Lítið er at fáa av toski á **heimaleiðunum**, og útlitini hjá toskastovninum eru vánalig. Meginparturin av toskinum fiska føroyingar í Barentshavinum. Kvotan í Barentshavinum lækkar í 2022 í mun til 2021, men mett er, at prísurin hækkar eitt vet í 2022. Hýsustovnurin er hinvegin hampiliga væl fyri, og hýsuveiðan er mett at gerast størri í 2022 enn í 2021. Upsaveiðan tykist harafturímóti ikki at roynast væl, sjálvt um stovnsmetingarnar siga, at har skuldi verið nógv at fáa. Tað er tískil ikki mett at verða fiskað meira av upsa í 2022 í mun til í 2021.

Avlopið á fíggarlógini er mett til 160 mió. kr. í 2021 og -155 mió. kr. í 2022. Úrslitið í 2021 gjørdist betri, enn roknað var við upprunaliga vegna øktum inntøkum frá millum annað MVG, tí føroyingar hava ferðast minni uttanlands og nýtt meira pening her í landinum, og tí tøkunøgdin av laksi var størri í 2021 enn frammanundan mett, sum gevur hægri inntøkur frá loyvisgjaldi. Harumframt vórðu rakstrarútreiðslurnar lægri enn áður mett. Úrslitið á -155 mió. kr. fyri 2022 er nakað verri, enn fíggarlógin fyri 2022 sigur (hon sigur 38 mió. kr. í avlopi í 2022), tí Búskaparráðið væntar tað verða nýttar umleið 150 mió. kr. meira til íløgur, umframt at Búskaparráðið roknar við eykajáttanum fyri umleið 50 mió. kr. í 2022.

Útlit fyri 2023

Útlitini fyri makrelfiskiskapin eru eitt vet verri í 2023 enn í 2022. Hetta er grunda á ta fortreyt, at semja við bretar um loyvi at fiska í bretskum sjógvi framvegis ikki er komin í lag í 2023. Tað, at størri nøgdir av makreli eru fiskaðar meðan eingin semja hevur verið við Bretlandi, hevur higartil borið til, tí tilgongdin av makreli hevur verið so mikið góð. Áseta londini sær áhaldandi hægri kvotu enn tilmælt, fer tað óivað at útloysa eina lækking í heildarkvotuni fyri 2023, tí stóra veiðitrýstið minkar um stovnin sum frá líður. Tað sama kann sigast um svartkjaftin, har ovurfisking hevur verið orsök til kvotulækkingar seinastu árin, og kvotan av svartkjafti væntast tí eisini at minka í 2023. Ít er at siga hvønn vegin nøgdin av sild fer at ganga í 2023, tí samstundis sum gýtingarstovnarnir eru mettir at fara at minka frameftir, kemur ein einkultúr góður árgangur inn í 2023, sum kann bøta um støðuna í 2023. Alivinnan væntar hinvegin størri tøkunøgd í 2023 enn í 2022, meðan botnfiskaveiðan ikki verður mett at broytast stórvegis í 2023 í mun til 2022, hvørki á heimaleiðunum ella í Barentshavinum.

Í ferðavinnuni er virkseimið í 2023 mett at koma uppum støðið undan koronu íroknað økta kapasitetin við nýggju gistingarhúsum. Fleiri av stóru almennu byggiverkætlanunum eru longu lidnar, og drívmeigin hjá byggivinnuni er nú íløgurnar í privatu vinnuni í staðin. Byggivinnan metti í januar 2022 ordrabøkurnar verða fullar eitt sindur inn í árið 2023, men laga øktu tilfarsprísirnir seg aftur, fer eftirspurningurin møguliga upp. Ger tørvurin á skikkaða arbeiðsmegi enn seg galdandi í byggivinnuni í 2023, kann hesin fløskuhálsur møguliga elva til uppaftur hægri lønarglíðing og dýrkan í byggivinnuni.

Nýtslan hjá húsarhaldunum er í 2023 mettt at vera lækkað til sama støði, sum undan koronu, tí vanliga ferðamynstrið hjá húsarhaldunum er mettt at hava tikið seg upp aftur, og tað kann fara at merkja söluna í handilsvinnuni. Stóri eftirspurningurin eftir nýbygging og umvæling av sethúsum frá húsarhaldunum væntast framvegis at vera á einum høgum støði í 2023, og kann verða við til at halda prísstøðið á sethúsamarknaðinum uppi. Sum Búskaparráðið áður hevur víst á, er høgá prísstøðið á sethúsamarknaðinum eisini heft at manglandi útstyking av byggilendi til bústaðareindir. Hetta sær framhaldandi út til at gera seg galdandi í 2023.

Samanumtikið eru lægru nøgdin av uppsjóvarfiski mettar at hála útflutningsvirðið niður í 2023, meðan laksautflutningurin fer at geva eitt positivt íkast, soleiðis at ein lítill vøkstur fer at vera í samlaða útflutningsvirðinum av vørum í 2023 í mun til í 2022. Hetta er við til at hála vøksturin í BTÚ upp í 2023, meðan privata nýtslan væntandi fer at vera vend aftur til støðið, ið var undan koronu. Vøksturin í BTÚ í 2023 er fyribils mettur til 2,4% í leypani prísnum. Umframt óvissuna kring koronu og hvørt stóri prís-vøksturin á orku og tilfari halda fram í 2023, eru aðrir óvissir faktorar fyri framman, ið kunnu fáa stóra ávirkan á føroysku útflutningsvinnuna. Tað eru eitt nú samráðingarnar við Bretland um makrel og stríðið millum Russland og Ukraina, ið kann føra til prísfall á uppsjóvarfiski, men sum í skrivandi stund er torført at kenna fullu avleiðingarnar av.

Bæði inntøkur og útreiðslur landskassans hevur Búskaparráðið framskrivað við +3% frá metingini fyri 2022, og hetta gevur eitt mettt úrslit á fíggjarlógini á -159 mió. kr. fyri fíggjarárið 2023. Við nærum ongum arbeiðsloysi og stórum inntøkuvøkstri eiga almennu kassarnir at hava avlop í bæði 2022 og 2023.

Burðardyggar tilfeingisvinnur

Føroyski útflutningurin er sera heftur at nátturugivna umhvørvinum, serliga sjótilfeinginum. Tískil má atlit takast til lívfrøðiliga burðardygd, tá ið vit troyta náttúruna. Hetta merkir m.a., at ansast skal eftir ikki at hava ov stórt veiðitryst, soleiðis at fiskastovnarnir verða niðurfiskaðir. Er fiskiveiðan búskaparliga burðardyg, tryggjar hon, at sama ella størri úrtøka, enn í dag, fæst burtúr tilfeinginum í framtíðini.

Føroyski búskapurin hevur fleiri bygnaðarligar avbjóðingar fyri framman. Ein teirra er, at makrelkvotur verða latnar skipum, sum ikki eru útgjörð at fiska makrel, tí tað forðar fyri vinnuligari tillaging til produktivitetsvøkstur. Politiska skipanin er farin inn aftur á gamlar slóðir við at veita stuðul til heimaflotan, sum vit frá royndum vita ikki er haldbart. Búskaparráðið hevur ta fatan, at slíkar serskipanir eru almennur stuðul til rakstur, ið hevur ilt við at bera seg av sær sjálvum. Hetta kann viðføra, at stovnar verða veiddir longur niður enn tað, ið er lívfrøðiliga burðardyg, umframt at tað bæði fastheldur arbeiðsmegi í eini ólønsmari vinnu og elvir til, at íløgukapitalur leitar sær til vinnur, sum eru kunstiga lønsamar vegna almannan stuðul. Einans skip, ið eru bygd til at fiska pelagisku stovnarnar, eiga at fiska tann fiskin. Flotin eigur ikki at vera óneyðuga stórir, um framleiðast skal so effektivt sum gjørligt, so produktiviteturin, og harvið búskaparligi vøksturin, kann økjast. Harumframt eigur at verða rindað tilfeingisgjald fyri alt tilfeingið av makreli. Í verandi løtu fer tilfeingisgjald, ið átti at fallið landinum í lut, ístaðin til eyka stál og óeffektiva framleiðslu. Miðal mongdin fiskað á føroyska landgrunninum tey seinastu 7 árin er søguliga lág. Nú støðan er somikið vánalig hjá teimum, sum troyta landgrunnin eftir botnfiski umvegis fiskidagarskipanina, er spurningurin, um hettar ikki er ein møguleiki at eftirmeta verandi fiskidagaskipan. Ivasamt er hvørt verandi skipan við fiskidøgum, har mátað verður í fiskidøgum heldur enn nøgd, og har talið av fiskidøgum einans kann flytast 5% hvønn vegin, er nóg munadygg. Í 2021 vóru í minsta lagið ein fjórðingur av fiskidøgum í heimaflotanum óbrúktir og hjá summum skipabólkum meir enn helmingurin. Búskaparráðið mælir til, at skipanin við døgum verður eftirmett og at óbrúktu dagarnir verða tiknir úr skipanini, soleiðis at umsitingin av heimaflotanum verður meira effektiv.

Stórar íløgur eru gjørdar í alivinnuni seinastu árin og alivinnan stendur í dag fyri nærum helvtini av fiskavøruútflutninginum. Ein av størstu váðunum í alivinnuni í dag er lúsin. Laksalús er ein felags trupulleiki hjá alivinnuni, tí laksalúsalarvur kunnu ferðast um allar firðir kring landið. Hagtølini vísa, at fellið er vaksandi og ein sannlík orsök er lúsin. Samstundis er tað ein avbjóðing at halda talið av laksalúsum niðri, uttan at økja um nýtsluna av viðgerðum móti lús, sum kann ávirka fiskaheilsuna og elva til økt felli. Búskaparráðið mælir til, at myndugleikarnir hava eitt vakið eyga við gongdini, so at hóskandi átøk verða gjørd, har tað er neyðugt. Endamálið er, at váðin ikki gerst ov stórir soleiðis at alivinnan, og harvið búskapurin, ikki bráðliga fáa eitt álvarsligt bakkast.

Konjunkturmeting várið 2022

I 1 Inngangur

Búskaparráðið og Hagstova Føroya hava í felag mett um vøksturin fyri 2022 og 2023, og vegna dagførd hagtøl endurmett vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri 2020 og 2021. Vøksturin í BTÚ er endaliga uppgjördur til og við 2020, og Hagstova Føroya hevur endurskoðað vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árinum 1998 til 2020 av nýggjum. Endurskoðanin er ein neyvari viðgerð av framleiðandi eindum í føroyska búskapinum, ið millum annað hevur við sær, at bruttotjóðarúrtøkan veksur øll árin aftur til 1998. Endurskoðanin fevnir um broytingar hjá framleiðandi eindum í øllum geirum í tjóðarroknaskapinum, og hetta ávirkar tí eisini geirauppgerðina aftur til 1998. Ein neyvari lýsing av broytingunum innan høvuðsgeirarnar í tjóðarroknaskapinum kann lesast á heimasíðuni hjá Hagstovu Føroya¹.

Vøksturin í BTÚ hevur Búskaparráðið í samstarvi við Hagstovu Føroya mett til at vera ávikavist 8,2% í 2021, 3,3% í 2022 og 2,4% í 2023.

	2019	2020	2021	2022	2023
BTÚ-vøkstur í leypandi prísnum	8,6%	-2,8%	8,2%	3,3%	2,4%

Viðm.: 2019 og 2020 er uppgjörð hjá Hagstovu Føroya. 2021, 2022 og 2023 eru metingar Búskaparráðsins.

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið.

Til metingina er sum vant nýttur ein búskaparmyndil til framrokningar. Hesin myndil er mentur í Landsbankanum og síðani á Hagstovuni, og verður viðlíkahildin av Hagstovuni og Búskaparráðnum í felag. Sum íkast til búskaparmyndilin liggja metingar Búskaparráðsins og Hagstovunnar av einstøku lutunum í búskaparligu gongdini, sum greitt er frá í hesi frágreiðing í teksti, talvum og myndum.

Fortreytirnar handan metingarnar av bruttotjóðarúrtøkuni í 2022 og 2023 taka ikki atlit til stríði millum Russland og Ukraina, tí útrokningarnar eru framdar frammanundan. Útlitini eru í lýtuni óviss, men stríðið millum Russland og Ukraina kann føra til prísfall á útflutninginum av uppsjóvarfiski, meðan tað væntandi ikki fer at ávirka prísinn á laks stórvegis. Samanumtikið kann prísfall á fiskavøruútflutninginum elva til eitt lækkað útflutningsvirði í 2022, umframt at prishækkingar á orku kunnu dýrka framleiðslu og flutning.

Umframt nýtslu av nevnda búskaparmyndli, hevur konjunkturmetingin við sær eina greining av dagførdum hagtølunum viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini. Búskaparráðið metur, at ein slík greining av dagførdum tølum kann bera í bótufloka fyri óvissuni, ið altíð vil vera tengd at eini framskriving, sum er grundað á ein búskaparmyndil.

Tekstkassi 1: Skipan av konjunkturfrágreiðingini í pørtum

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í partar eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum av BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur², og frá útlandi sum eftirspurningur eftir útflutningi. Innflutningurin er partur av innlendis eftirspurnarpørtunum og fevnir eisini um nýtslutilfar í framleiðsluni. Innflutningurin drigin frá útflutninginum gevur nettoútflutningin. BTÚ er sostatt samansett av hesum eftirspurnarpørtum: privat nýtsla plus privatar íløgur plus almenn nýtsla plus almennar íløgur plus útflutningur minus innflutningur, og harafturat goymsla.

Innihaldið á komandi síðum er ein samanumtøka av hesum greiningum og metingum av vinnuligum og samfelagsbúskaparligum ábendingum, og samanumtøkan fevnir um innlendskan og útlendskan eftirspurning, herundir útflutning og innflutning av vørum og tænastum, og um gongdina í privatu og almennu nýtsluni og íløgum. Hesar greiningar av konjunkturongdini geva síðan íkastini til eina heildarmeting av búskapargongdini, sum við búskaparligu myndlanýtsluni lýsir metta vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árinum 2020-2023.

¹ "Bruttotjóðarúrtøkan í ársins prísnum minkaði 2,8 prosent í 2020", tíðindi hin 1. mars 2021 við lýsing av endurskoðanini av bruttotjóðarúrtøkuni aftur til 1998. Hagstova Føroya.

² Munurin millum nýtslu og íløgur er, at íløgur, sum meginreglu, hava eina livitíð uppá meira enn 1 ár.

I 1.2 BTÚ gjørt upp í leypanði prísnum

Hagstovan ger ikki tjóðarroknaskapin upp í føstum prísnum. Givið er tó, at ein partur av BTÚ-vækstrinum í leypanði prísnum seinastu árinu stavar frá prísbroyingum á útlendskum marknaðum, og at roknaði vøksturin í BTÚ í føstum prísnum (realvøksturin í BTÚ), tískil vildi verið lægri enn roknaði BTÚ-vøksturin í leypanði prísnum.

Stórus prísvekstur hevur eitt nú verið á útfluttum laksi í árunum 2013 og 2016, eins og oljupríslækkingar, ið eru komnar fyri síðani umleið 2014, hava borið við sær eina fyrimunarlíga betring av býtslutfallinum í uttanlandshandlinum fyri Føroyar. Í 2021 er tó eitt dømi um, at nøgdin, og ikki prísvekstur á laksi, var við til at dríva vøksturin í BTÚ upp. Í 2021 setti innflutningurin met, har vøksturin ikki bert stavaði frá øktum mongdum, men frá prísvekstri á teimum vørum, ið vit innflyta, eitt nú brennievni. Eisini skal havast í huga, at árliga nettotilflytingin hevur hildið áfram. Hædd skal takast fyri fólkaøkstri, um BTÚ-vøksturin fyri hvønn íbúgva skal roknast.

Fiski- og alivinnan fylla ein stóran part av samlaðu bruttovirðisøkingini, og tískil hava broytingar í prísi og nøgd á ymsu fiskasløgunum stóran týðning fyri vøksturin í BTÚ. Tað eru ikki minst sveiggini í uttanlandshandlinum, sum gera, at BTÚ sveiggjar. Var BTÚ uppgjørt í føstum prísnum, hevði tað minkað um óvissurnar kring metingarnar, sí tekstkassa 2.

Tekstkassi 2: Uppgerð av BTÚ í leypanði prísnum og ikki í føstum prísnum

Í Føroyum gera vit bert BTÚ upp í leypanði prísnum. Hetta merkir, at vit í Føroyum ikki kenna reala búskaparvøksturin, sum er árligi vøksturin í BTÚ í føstum prísnum. Útrokningin í føstum prísnum vísir reala (nøgdarliga) búskaparvøksturin. Hesin gevur ábendingar um produktivitetsvøksturin í búskapinum. Vit noyðast tí at halda okkum til BTÚ í leypanði prísnum, tá vit meta um framtíðar búskapargongdina í tí stutta siktinum.

At meta um framtíðar gongdina í BTÚ í leypanði prísnum er truplari enn at meta um BTÚ-gongdina í føstum prísnum. Harumframt hevur talið fyri vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum eitt avmarkað nýtsludirði. Prísgongdir í uttanlandshandlinum (innflutningi og útflutningi) hava seinnu árinu stórliga ávirkað uppgjørda BTÚ-ið í leypanði prísnum. Lutføll millum ymiskt tilfar og framleiðslu í vinnugreinum eru meira stöðug í føstum prísnum. Tí eru nakrir samanhangir lættari at halda skil á í føstum prísnum. Føroyski búskapurin sveiggjar nógv, tað er tí einfaldari at gera metingar við tjóðarroknaskapinum í føstum prísnum.

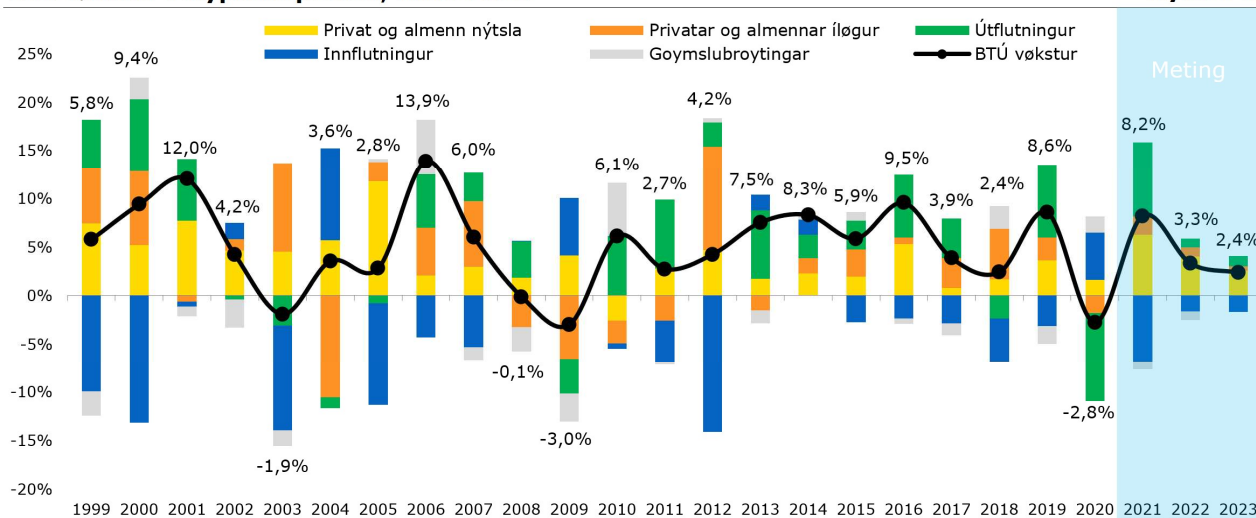
At gera metingar av framtíðar prísgongdum í m.a. uttanlandshandlinum er sera trupult, og hetta ger eisini metingina av BTÚ-vækstrinum í leypanði prísnum meira óvissa. Ein uppperð av BTÚ-vækstrinum í føstum prísnum hevði gjørt tað møguligt at mett um trendin í búskapargongdini í langa høpinum og sveiggini rundan um hendan trend í stutta høpinum. Ein slík uppperð hevði eisini minkað um óvissuna í metingunum, tí vit tá kundu sæð burtur frá prísbroyingum í m.a. uttanlandshandlinum.

I 1.3 Hvaðani stavar vøksturin?

Mynd I 1 vísir vøkstur í BTÚ í leypandi prísnum, og hvar vøksturin stavar frá. Vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum er mettur til 8,2% í 2021, 3,3% í 2022 og 2,4% í 2023. Vakstrarískoytini eru býtt á ávikavist privata og almenna nýtslu, privatar og almennar iløgur, útflutningur, innflutningur og broytingar í goymslunum. Er innflutningurin størri enn árið fyri, gevur tað eitt negativt íkast til BTÚ vøksturin, tí innflutningurin so at siga er ein útreiðsla hjá føroyska búskapinum, meðan øktur útflutningur merkir økta inntøku til føroyska búskapin. Økir tað almenna ella privata sína nýtslu ella iløguvirksemi, merkir tað, at fleiri vørur ella tænastru eru keyptar í mun til árið fyri, sum er ein inntøka hjá onkrum parti av føroyska búskapinum.

BTÚ vøkstur í leypandi prísnum, 1999-2023

Mynd I 1

Kelda: Hagstova Føroya hevur gjørt upp BTÚ fyri árin 1998 til 2020. 2021 til 2023 eru metingar Búskaparráðsins.

Síðan 2010 hevur BTÚ í leypandi prísnum verið í stórum vøkstri aftaná negativan vøkstur í 2008 og 2009, inntil góða gongdin varð avbrotin í 2020 vegna koronufarsóttina. Føroyski búskapurin er komin skjótt fyri seg, og stoyturin frá koronufarsóttini er eyðkendur sum eitt "V". Bæði lønargjaldingarnar og løntakaratalið settu met í desember 2021 og komu upp um støðið, áðrenn korona rakti Føroyar. Eisini arbeiðsloysistalið hevur rakt lága støðið undan koronu (0,9% í des. 2021), ið stuðlar uppundir, at vit hava ein vøkstur í BTÚ 2021. Tøkunøgðin av laks setti met í 2021, og samlaði vøruútflutningurin gjørdist í 2021 størri, enn nakrantíð áður. **Útflutningurin** gevur tískil eitt stórt positivt íkast til vøksturin í BTÚ í 2021. Samlaði útflutningurin er tó mettur at gerast minni í 2022 og 2023 enn í 2021, og er millum annað grundað á, at tað ikki er mett at koma nøkur semja við bretar um loyvi at fiska makrel í bretska sjógvi longu í 2022 ella í 2023. Kvotan av makreli lækkar væntandi í 2022, og tað, at strandarlondini samanlagt fiska meir enn tilmælt av makreli, væntast eisini at útloysa lægri heildarkvotu fyri 2023. Kvoturnar av hinum uppsjóvarfiskasløgum; sild og svartkjaft, eru mettar at lækka í 2022 og 2023. Samanlagt merkir hetta, at vakstrarískoytið frá útflutninginum til vøksturin í BTÚ er væl minni hesi bæði árin enn í 2021. Í alivinnuni væntast ein lægri tøkunøgð í 2022 í mun til árið fyri, tó so, at hon er mett at verða hægri í 2023. Á heimaleiðunum hevur toska- og upsaveiðan ikki roynst væl í 2021, meðan hýsustovnurin hevur verið hampiliga væl fyri. Veiðan av hýsu er mett at hækka í 2022 og 2023, meðan veiðan av hinum báðum botnfiskasløgum væntandi verður lægri hesi bæði árin. Kvotan av toski í Barentshavinum er mett at lækka í 2022 og verður allarhelst óbroytt í 2023.

Orsakað av príshækkingum fingur húsarhaldini í 2021 øktar útreiðslur til upphiting av sethúsum og brennievni til bilin. Slíkar príshækkingar ávirka beinleiðis tøkuna inntøkuna hjá húsarhaldunum, sum kann ávirka **privatu nýtsluna**. Húsarhaldini hava í 2020 og 2021 havt størri nýtslu í Føroyum enn vanligt, og hetta hevur gagnað handils- og tænastruvinnuni. Økingin í privatari nýtslu úr 2020 til 2021, hevur saman við vøkstri í almennu nýtsluni ført til eitt stórt positivt íkast til vøksturin í BTÚ í 2021. Nýtslan hjá húsarhaldunum er ikki mett at halda áfram á hesum støði í 2022 og 2023, tí húsarhaldini væntast í

størri mun at brúka pening í útlondum heldur enn í Føroyum so hvørt sum koronustøðan loyvur meira ferðing.

Innflutningurin var methøgur í 2021. Stóru príshækkingarnar á millum annað orku og tilfari førdu við sær, at tað í krónum og oyrum var innflutt meira í 2021, enn árið fyri, hóast tað ikki var innflutt stórvegis meira í mongd. Økta innflutningsvirðið í 2021 gav eitt negativt íkast til BTÚ í 2021. Innflutningsvirðið í 2022 og 2023 er mett ikki at geva eins stórt negativt íkast til BTÚ, sum í 2021.

Í byggivinnuni verður framvegis boðað frá troði á arbeiðsmegi, ið bendir á nógv virksemini, hóast fleiri stórar verkætlanir vórðu lidnar í 2019-2020. Trot á bústøðum gjørdi seg, eins og undanfarið ár, galdandi í 2021. **Privatu íløgurnar** vóru størri í 2021 í mun til árið fyri, men eru ikki settar at vaksa eins nóg í 2022 og 2023 sum í 2021. Eisini skal havast í huga, at orku- og tilfarstroðið í 2021 kann hava givið eitt positivt vakstrarískoyti frá privatum íløgnum til BTÚ, ikki neyðturviliga tí at íløgurnar eru fleiri í tali, men tí byggiverkætlanirnar eru dýrkaðar.

Almennu íløgurnar minkaðu hinvegin í 2021 í mun til árið fyri, og eru settar at vera á sama støði í 2022 og 2023. Hetta kemst av, at stórar verkætlanir vóru gjørdar lidnar, og merkir lægri íløguvirksemi hjá bæði landi og kommununum. Íløguvirksemið frá fyrirkomulættum, sum tað almenna ræður yvir, eitt nú SEV, var hægri í 2021 enn í 2020, og er mett at vera eins stórt í 2022 og 2023 sum í 2021. **Almenna nýtslan** er saman við privat nýtsluni við til at geva eitt positivt íkast til vøksturin í BTÚ í árunum 2021-2023. Tað, sum dregur vøksturin í almennu útreiðslunum upp í 2021, og somuleiðis í 2022 og 2023, eru lønarútreiðslur hjá kommununum á vælfæðarøkinum (eitt nú eldraðkið), og hjá landinum í heilsu- og almannaverkinum. Umframt hetta er ein náttúrligur vøkstur í útreiðslunum til fólkapensjón vegna veksandi talið av pensjónistum.

Bruttotjóðarúrtøkan býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í leypanði prísnum og %-vísa árliga vakstrarískoytið til BTÚ-vøksturin		Talva I 1			
<i>2020: Mió DKK; 2021-2023 Vakstrarískoytið %</i>		2020	2021	2022	2023
Privat nýtsla	9.093	4,6%	2,9%	1,7%	
Almenn nýtsla	6.317	1,6%	1,1%	0,8%	
Privatar íløgur	3.343	4,6%	0,6%	0,6%	
Goymslubroytingar	493	-0,8%	-0,9%	0,0%	
Almennar íløgur	2.249	-2,7%	0,4%	-0,2%	
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	5.592	1,9%	1,0%	0,4%	
Innlendskur eftirspurningur	21.495	7,3%	4,0%	3,0%	
Útflutningur í alt	10.152	7,7%	0,9%	1,0%	
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutning)	31.646	15,0%	4,9%	4,0%	
Innflutningur íalt	10.445	6,8%	1,6%	1,7%	
Nettóútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-293	0,9%	-0,7%	-0,6%	
BTÚ (innl. eftirsp. + netto útflut.)	21.202	8,2%	3,3%	2,4%	
Bruttotjóðarúrtøkan	21.202	22.939	23.700	24.261	

Kelda: Tjóðarrokknskaparuppgerð hjá Hagstovu Føroya til og við 2020, árin 2021-2023 eru egnar metingar.

Talva I 1 vísir ískoytini hjá ymsu pørtunum av búskapinum til samlaðu BTÚ. Samlaða bruttotjóðarúrtøkan er fyri árið 2020 gjørd upp til 21,2 mia. kr. Harav stava góðar 9 mia. kr. frá privat nýtsluni (nærum helvtin av BTÚ), meðan 6,3 mia. kr. stava frá almennari nýtslu. Harafturat koma privat íløgurnar á 3,3 mia. kr., umframt almennar íløgur á 2,2 mia. kr. og goymslubroytingar á nærum 0,5 mia. kr. Útflutningurin er nærum 10,2 mia. kr. (eisini umleið helvtin av BTÚ). Innflutningurin er ein útreiðsla á veitingarjavnanum (tað vil siga -10,5 mia. kr.). Summurin av hesum tølum gevur 21,2 mia. kr. sum er BTÚ í 2020. Árin 2021, 2022 og 2023 eru víst sum prosentvíst árligt vakstrarískoyti í tabel I 1. Vøksturin í BTÚ er til dømis settur at verða 8,2% í 2021 í mun til árið fyri. Av hesum 8,2% stava 4,6% frá privat nýtsluni, 1,6% frá almennu nýtsluni og 4,6% frá privatum ílögum. Almennu íløgurnar geva hinvegin eitt negativt ískoyti til vøksturin í BTÚ í 2021. Íkastid frá útflutninginum er heili 7,7% og togar sostatt vøksturin í BTÚ upp í 2021, meðan økti innflutningurin skal trekkjast frá fyri at geva ein samlaðan vøkstur í BTÚ í 2021 á 8,2% í leypanði prísnum.

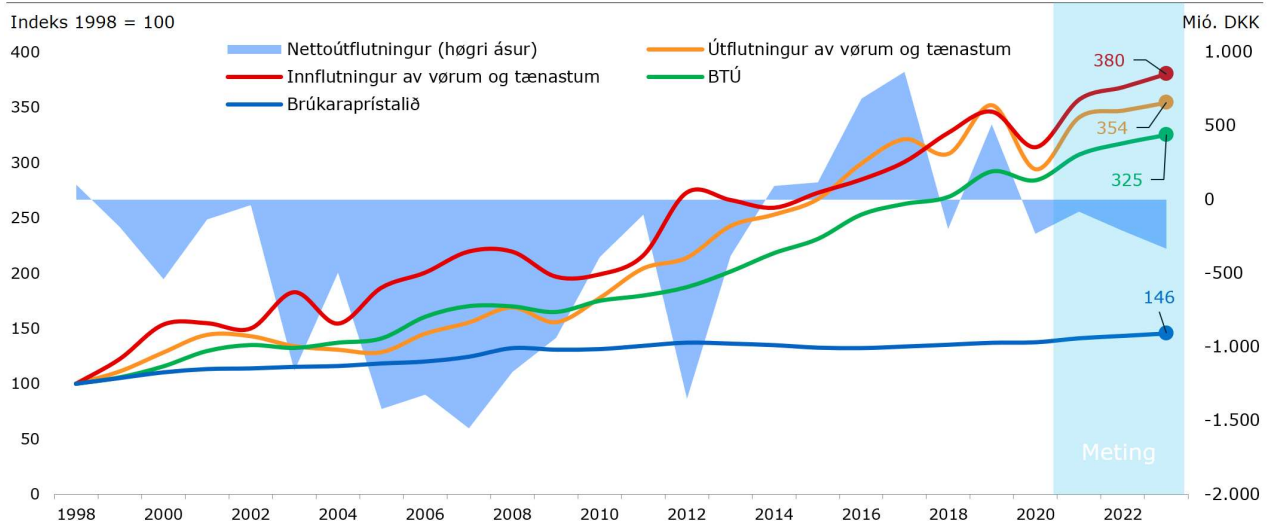
I 1.4 Útlenski eftirspurningurin

Mynd I 2 vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum og tænastrum, BTÚ og brúkaraprístali. Á myndini sæst, at útflutningurin, innflutningurin og BTÚ í leypandi prísnum eru vaksin munandi seinastu árin. Útflutningurin minkaði í 2020 orsakað av koronufarsóttini, meðan innflutningurin stóð í stað. Í 2021 vóru bæði inn- og útflutningurin methøgir, men í 2022 og 2023 væntast útflutningurin at minka aftur. Myndin bendir á, at har hevur verið ein realvøkstur í BTÚ, og sæst í vøkstrinum í brúkaraprístalinum, ið er nógv minni enn vøksturinn í hinum stóddunum. Stóddina á hesum realvøksstri kenna vit tó ikki, tí føroyska BTÚ-ið verður, sum áður nevnt, ikki gjørt upp í føstum prísnum. Í 2021 hevur stórir prísavøkstur verið á millum annað orku og tilfari, og serliga øktir prísir á brennievni ávirka brúkaraprístalið, tí tey fylla ein lutfalsliga stóran part av vanligu nýtsluni hjá einum húsarhaldi. Prísavøksturinn er mettir framvegis at gera seg galdandi í 2023.

Søguliga hava stórar niðurgongdir í føroyska búskapinum ofta stavað frá stórum føllum í útflutninginum. Hesi føll hava ávirkað inntøkurnar í útflutningsvinnunum, sum aftur hava ávirkað arbeiðsvirknið og inntøkurnar í teimum vinnum, ið framleiða til innlenskan eftirspurning, sum síðani hava havt lægri skattainntøkur og møguliga hægri útreiðslur til arbeiðsloysisstuðul hjá almenna geiranum við sær. Omanfyri nevnda 'regla' er tó ikki uttan undantak. Undan kreppuni síðst í áttatiárunum og fyrst í nítiárunum skapti privat og alment íløguvirksemi, saman við lánsveitingum, óheft av útflutninginum, stór sveiggj í búskapargongdini. Seinni í tilgongdini minkaði útflutningurin eisini stórliga. Í árunum undan figgjarkreppuni vóru búskaparligu sveiggini ei heldur orsakaði av broytingum í útflutninginum, men heldur av ovurstórum lánsveitingum, privatari nýtslu og íløguvirksemi. Privata nýtslan sum partur av BTÚ fall árin 2008-2010. Vegna stóddina á privatari nýtsluni í mun til BTÚ virkar eitt soverðið fall ógvusligt á búskapin. Almennu íløgurnar minkaðu stórliga í 2009-2010, og hevði hetta eina uppaftur størri tálmandi ávirkan á búskapargongdina. Høvdu almennu íløgurnar í staðin verið stóðugar í hesum niðurgangskonjunkturi, hevði almenna íløguvirksemið havt eina stabiliserandi ávirkan á búskapargongdina. Í 2020 varð bakkastið av koronu tálmað av almennu hjálparpakkunum, har lønarískoytið frá ALS-grunninum serliga munaði, tí handlað var so mikið skjótt. Harafturat gagnaði millum annað møguleikin fyri gjaldsskára í bankunum eisini hjá vinnu og húsarhaldum hesa tíðina.

Útlenskur eftirspurningur, BTÚ og brúkaraprístali 1998-2023, indeks 1998=100

Mynd I 2

Kelda: Hagstova Føroya hevur gjørt upp BTÚ til og við 2020, brúkaraprístalið til og við 2021, umframt út- og innflutningur av vørum og tænastrum til og við 2020. Onnur viðurskipti eru egnar metingar.

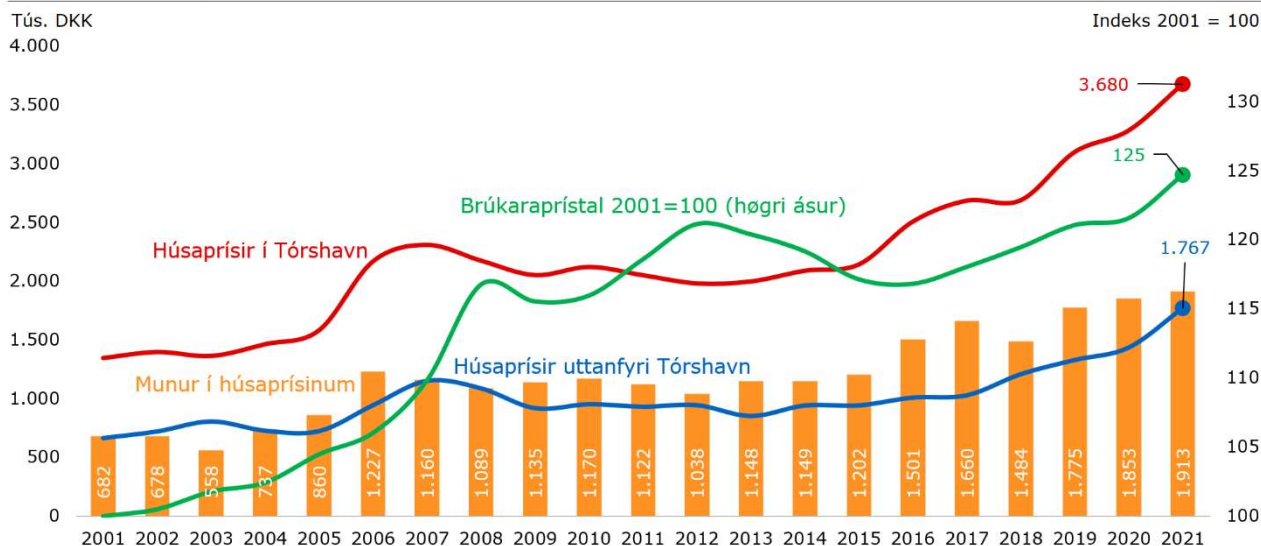
Privatar íløgur í skip, flogfær og vindmyllur síggjast aftur í innflutningstølunum í mynd I 2 sum stór sveiggj í innflutningi, og samsvara hesi sveiggj við sveiggini í privatari íløgum. Tá BTÚ verður gjørt upp, verður innflutningurin drigin frá útflutninginum fyri at finna talið fyri nettoútflutningin. Nettoútflutningurin av vørum og tænastrum hevur verið negativur øll árin til og við 2013 burtursæð frá 1998. Síðani 2014 og fram til 2019 hevur nettoútflutningur Føroya av vørum og tænastrum verið positivur, men er síðani 2019 vorðin negativur.

I 1.5 Sethúsamarknaðurin

Mynd I 3a vísir gongdina í sethúsaprísum, sum eru skrásettir av Betri Banka fyri tíðarskeiðið 2001 til 2021. Miðalprísurin á sethúsum uttanfyri Tórshavn var í 2021 1,8 mió. kr. . Síðan 2017 tyktist vøksturin í sethúsaprísinum uttanfyri miðstaðarøkið at verða øktur. Miðalprísurin í Tórshavn hevur verið vaksandi síðani 2012, tó sæst ein enn størri vøkstur frá 2018.

Gongdin í húsaprísum og brúkaraprístalinum, 2001 til 2021

Mynd I 3a

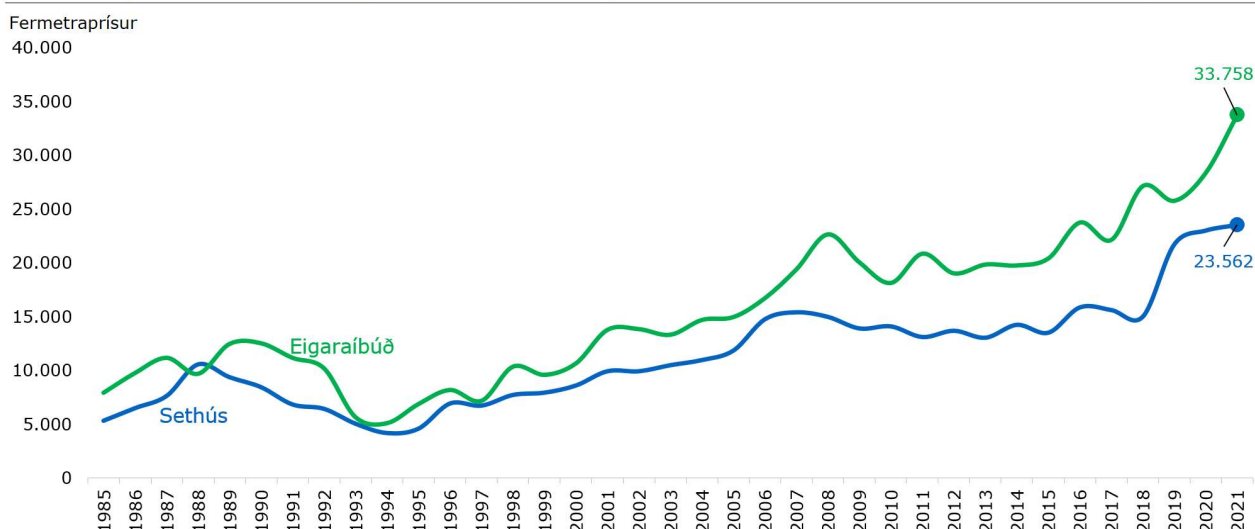

Kelda: Hagstova Føroya og Betri Banki.

Miðal húsaprísurin í Tórshavn er vaksin úr 2,7 mió. kr. í 2018 til áleið 3,7 mió. kr. í 2021. Sethúsaprísirnir hækkaðu bæði í 2020 og 2021, og tað bendir á, at húsarhaldini hava varðveitt bjartskygnið, hóast korona hevur gjørt um seg. Væntandi hevur fíggarstøðan hjá teimum, ið frammanundan høvdu ætlanir um at keypa hús, ikki verið munandi ávirkað hesa tíðina. Munurin millum sethúsaprísir í Tórshavn og aðrastaðni í Føroyum var 1,9 mió. kr. í 2021, ið er á støði við árunum 2020 og 2019.

Fermetraprísir í Tórshavn fyri sethús og íbúðir, 1985 til 2021

Mynd I 3b

Viðm.: Hagtølini fyri sethúsaprísir innihalda bert sölur, ið eru framdar við fígging frá peninga- ella realkredittstovni. Mett verður at sölur framdar uttan fígging eru so mikið fáar í tali, at tær ikki ávirka miðalprís.

Kelda: BankNordik.

Mynd I 3b vísir fermetraprísir á eigaraíbúðum og sethúsum í Tórshavn sum skrásett av BankNordik. Í tráð við mynd I 3a sæst, at fermetraprísir á bæði sethúsum og eigaraíbúðum í Tórshavn er vaksin seinna árin.

Í 2021 vaks fermetraprísurin á sethúsum 2%, meðan fermetraprísurin á eigaraíbúðum vaks heili 19%. Hetta bendir á, at tørvurin á eigaraíbúðum framvegis er stórur, hóast nógvar íbúðir eru bygdar síðstu árin.

Í tíðarskeiðinum 2014 – 2021 er fólkatalið í Føroyum økt við góðum 5.540 persónum. Í sama tíðarskeiði eru umleið 1.440 nýggjar bústaðareindir bygdar. Er talið av persónum í hvørjum húski 2,85 í miðal í Føroyum³, svarar tað til ein tørv á umleið 1.940 nýggjum býlum. Hóast hesi tøl ikki svara neyvt til tørv, benda tey á eitt ov lágt útboð av bústøðum í mun til eftirspurningin. Síðani 2016 hava sethúsaprísirnir á nærum hvørjum ári vaksið skjótari enn tóka inntøkan hjá húsarhaldunum⁴. Treka útboðið av bústøðum saman við stóra fólkaøkstrinum er við til at trýsta sethúsaprísirnar upp, so tað gerst trupult hjá ungum familjum at sleppa inn á bústaðarmarknaðin. Hetta merkir, at peningalig ogn verður flutt frá ungum familjum, sum skulu seta búgv fyri fyrstu ferð til tey, ið frammanundan eru fíggjarliga væl fyri og hava stórt frívirði í sethúsum.

Mangul á bústøðum er ein týðandi fløskuhálsur, sum kann forða fyri framhaldandi fólka- og búskaparvækstri komandi árin. Búskaparráðið hevur framvegis tað fatan, at skilagott er um kommunur við stórum fólkaøkstri framskunda útstykkjingar av grundstykkjum, og serliga við grundstykkjum til bygging av íbúðum. Her er trýstið enn størri enn á sethúsum og harumframt er skjótari í løtuni at fáa fleiri býli við at byggja íbúðir enn at byggja sethús. Bíðirøðin at fáa bygt hús er framvegis long, og hóast summar byggifyritøkur, ið hava verið upptiknar við størri verkætlanum fram til 2019 og 2020, eftirfylgjandi eru farnar at byggja sethús, tykist bíðirøðin ikki at minka, tí alsamt fleiri húskir, sum ynskja at byggja, leggjast afturat í bíðirøðini. Tøkur er harafturat á grundstykkjum til bygging av íbúðum og randarhúsum. Eftirspurningur er ikki bert eftir smáum íbúðum, men eisini størri búeindum, ið kunnu nøkta tørvin hjá ungum familjum. Hetta hevði betrað um møguleikarnar hjá ungum húskjum, sum skulu seta búgv fyri fyrstu ferð.

I 1.6 Bygnaðarbroytingar í vinnuni

Stórar bygnaðarligar broytingar eru farnar fram í føroyska búskapinum; bæði útflutningsmynstur, vinnugreinabýti og marknaðarlond Føroya eru broytt síðani umleið 2012 og fram.

Av mynd I 4 sæst lutfalsliga gongdin í løntakaratalinum býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænaðstuvinnur. Gongdin í samansetingini minnir um hana í okkara grannalondum, men tykist at ganga nakað seinni. Í grannalondunum eru tertieru vinnurnar vaksnar í løntakaratali, og tilfeingisvinnurnar minkaðar, og somuleiðis eisini framleiðsluvinnurnar. Hendan gongdin hevur gjørt seg galdandi í Føroyum fram til umleið 2011, men síðani hevur prosentbýtið av løntakarum, sum starvast í tilfeingisvinnuni (primera vinnan, tvs. serliga uppsjóðarvinnan og alivinnan) og í tænaðstuvinnuni (tertiera vinnan) verið støðugt, meðan byggi- og framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) er vaksin nakað.

Tað er væl kent í búskaparsøguni, at fyrirøkur, sum virka á marknaðum við kapping, gera íløgur í framleiðslutól, ið eru meira tøkniliga framkomin, fyri at styrkja seg í kappingini og yvirliva. Hetta hevur við sær produktivitetsvøkstur, sum merkir, at fyrirøkan kann framleiða meiri við somu arbeiðsmegi ella tað sama við minni arbeiðsmegi, og hevur tí eisini fyri allan búskapin við sær vøkstur og tillagingar í vinnubygnaðinum. Nógvar fyrirøkur í tilfeingisvinnum (t.d. uppsjóðar- og alivinnan) og í byggi- og framleiðsluvinnum (t.d. byggivinna og fiskaframleiðsla) brúka framkomin framleiðslutól og eru ofta kapitaltugar. Tað er tí nærliggjandi at halda, at produktivitetsvøkstur er partur av orsökini til, at løntakararnir í hesum báðum vinnum minka, sum partur av øllum løntakarum; úr 37%⁵ í 1999 og í 29%⁶ í 2012, sí Mynd I 4. Produktivitetsvøkturin er ivaleyst hildin fram aftaná 2012. Tó eru løntakararnir í

³ Sambært seinastu uppgærd hjá Hagstovu Føroya av húskjum (2019).

⁴ Sethúsaprísirnir øktir skjótari enn inntøkurnar í 2020, tíðindaskriv tann 7. Juni. 2021, Landsbanki Føroya.

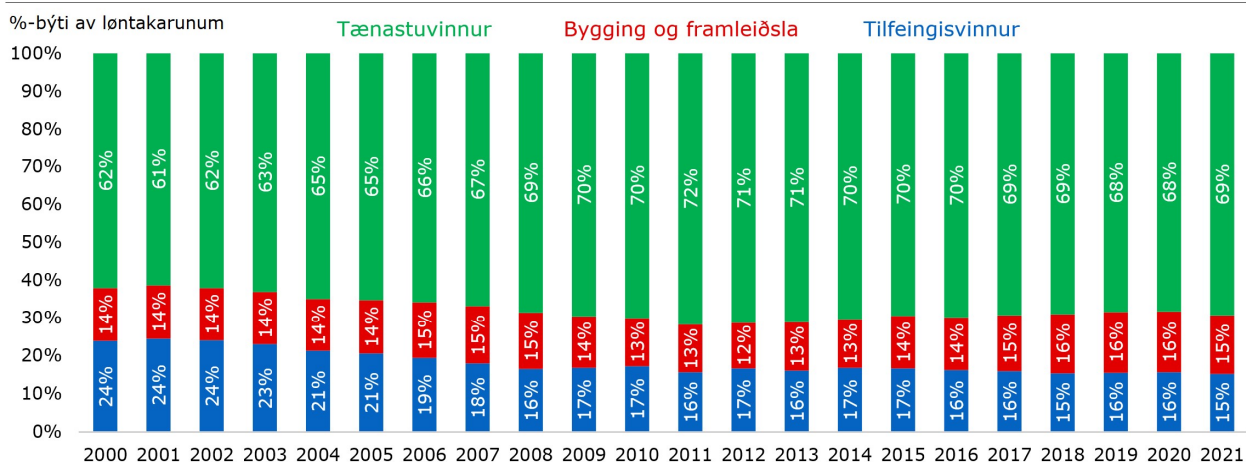
⁵ Tilfeingisvinnur 24% + Bygging og framleiðsla 13%

⁶ Tilfeingisvinnur 17% + Bygging og framleiðsla 12%

bygging og framleiðsluvinnur øktir frá 12% í 2012 upp í 15% í 2021, ið millum annað kemur av, at byggivinnan er vaksin í hákonjunkturinum hesi árin.

Løntakarabýti skift á tilfeingisv., bygging og framl. og tænaðstuv., 2000-2021

Mynd I 4

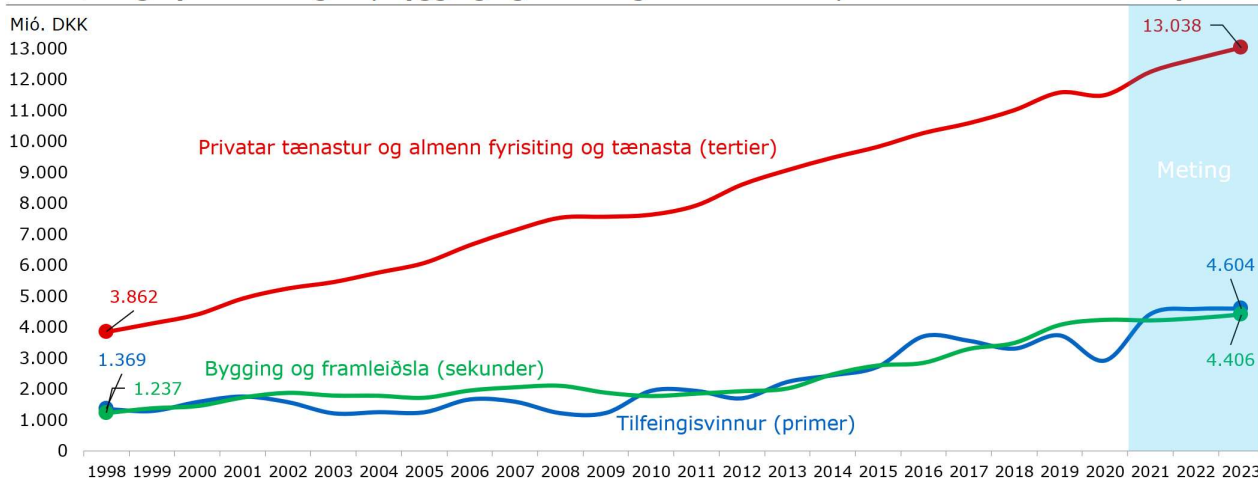

Kelda: Hagstova Føroya

Meðan lutfallið av løntakarum í tilfeingis- og framleiðsluvinnuni hevur verið støðugt síðani 2011, hevur tilfeingisvinnan havt ein vaksandi prosentpart av samlaðu virðisøkingini, ið bæði skyldast tilfeingisrentu, men eisini at kapitalapparatið í serliga alivinnuni, er munandi økt. Virðisøkingin í mió. kr. býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænaðstuvinnur er víst í Mynd I 5. Tilfeingisvinnan er eyðkend við sínum stóru sveiggjum í virðisøkingini yvir ár. Mynd I 6 vísir gongdina í bruttorakstraravlopi og lønum í vinnufyrirøkum⁷ í mió. kr. Eisini er roknað lutfallið millum bruttorakstraravlop og bruttofaktorinntøku (BFI). Myndin tekur við framroknað tøl fyrri árin 2020-2023.

Virðisøking býtt á tilfeingisv., bygging og framl. og tænaðstuvinnur, 1998-2023

Mynd I 5

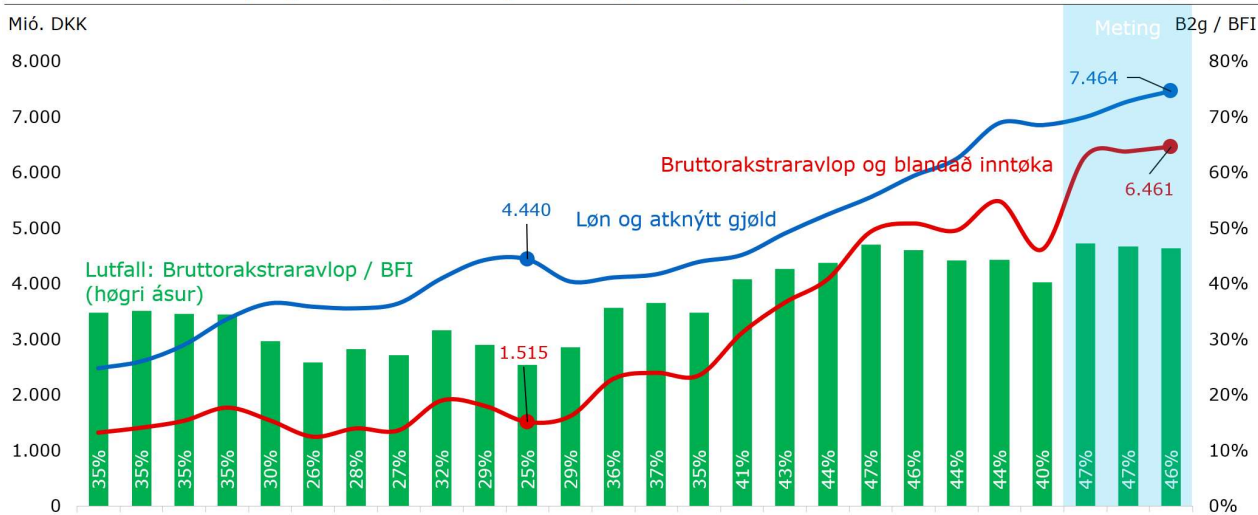
Kelda: Hagstova Føroya árin 1998-2020. 2021 til 2023 eru egnar metingar.

Sum sæst í mynd I 6 fall bruttorakstraravlopið hjá vinnufyrirøkunum í 2020 undir korona, meðan lønirnar vóru mest sum óávirkaðar. Fallið í bruttorakstraravlopinum hjá vinnufyrirøkunum er mett longu at vera vunnið inn aftur í 2021. Bruttorakstraravlopið stóð stórt sæð í stað frá 1998 fram til 2008, men er vaksið stórliga síðan 2008. Talan er um enn eina fýrafalding í bruttorakstraravlopi úr 1.583 mió. kr. í 2008 uppí 6.461 mió. kr. í 2023. Tølini fyrri 2021-2023 eru tó framroknaði.

⁷ Hetta eru allar lønir uttan tær í almennu fyrisitingini og í fíggjaryfirøkum.

Bruttorakstraravlop og lönir fyrri vinnufyrirtøkur (geiri S11) í mió. kr. 1998-2023

Mynd I 6

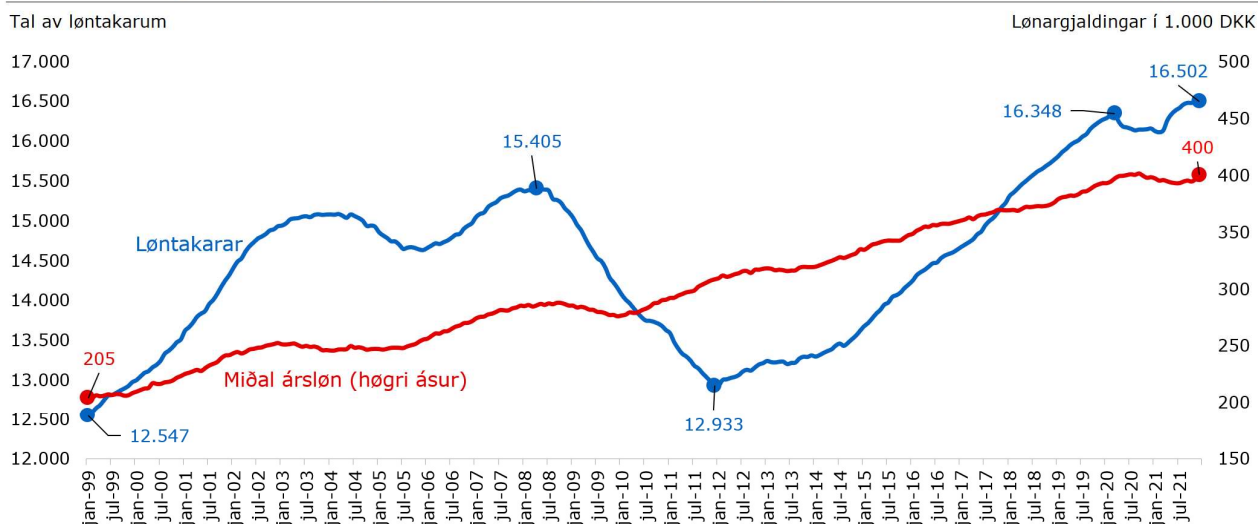
Viðm.: Vinnufyrirtøkur eru framleiðandi eindirnar, sum eru partur av geira S11 í tjóðarroknskapinum. Bruttofaktorinntøkan (BFI) fyrri geiran er samansett av lønum vm og bruttorakstraravlopinum hjá hesum eindum.

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya 1998-2020. 2021 til 2023 eru egnar metingar.

Lutfallið millum bruttorakstraravlop og BFI er vaksið nógv síðani 2008, úr 26% í 2008 uppí 47% í 2021. Orsøkin til hesa lutfalsliga stóru broyting síðan 2008 eru stóru vinningarnir í uppsjóvarvinnuni og alivinnuni seinastu árin, sum ikki eru fálnir løntakarum í allari vinnuni í lut, men mest kapitalánarunum. Av tí at talan er um bruttorakstraravlop fevnir inntøkuuppgerðin eisini um viðlíkahald av kapitalapparatinum. Tí vil eitt lutfalsliga vaksandi kapitalapparat (t.e. størri kapitalapparat fyrri hvønn løntakara) eisini viðføra ein vaksandi part til kapitaláran. Tað er eyðsæð, at tað eru gjørdar stórar íløgur í kapitalapparati í bæði fiskivinnuni og alivinnuni seinnu árin. Hvussu stóran part av vøkstrinum, hetta kann forklára er tó ikki greitt, tá Hagstovan í tjóðarroknskapinum tíverri framvegis ikki ger upp støddina av kapitalapparatinum.

Løntakarar og miðal ársløn í privatum vinnuligum virksemi, jan-99 til des-21

Mynd I 7

Viðm.: Talið av løntakarum (12 mdr. leypandi miðal) og lønarútgjaldingar (árløn pr. løntakara, 12 mdr. leypandi miðal) frá privatum vinnuligum virksemi er í hesari mynd avmarkað til allar útgjaldandi, framleiðandi eindir undantikið tær, ið eru í vinnugreinabólkingunum "Landsfyrirgiving", "Kommunur og ríkisstovnar", "Undirgiving" og "Heilsu- og almannaverk", umframt "Fígging og tænasta".

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av løntakararum, 12 mdr. leypandi miðal og miðal ársløn pr. løntakara, 12 mdr. leypandi miðal.

Mynd I 7 vísir talið av løntakarum og roknaðu miðal árslønina pr. løntakara í vinnufyrirkum⁸ frá januar 1999 til desember 2021. Strikumyndirnar byggja á útrokningar av leypandi 12 mánaða miðal (sí tekstkassa 3)

Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í løntakaratalinum í vinnufyrirkum fram til 2020, ið hanga saman við konjunkturgongdini. Í 2020 hendi eitt fall í løntakaratalinum orsakað av, at summir løntakarar finga lønarískoyti undir afturlatingini og at ein partur av útlendsku løntakaraunum ikki longur vóru partur av føroysku arbeiðisfjöldini. At summir løntakarar finga lønarískoyti undir korona merkir ikki, at teir av hesi orsök taldu við í hagtølunum fyri arbeiðsleys, men bert at teir ikki vóru løntakarar í sama mun í hesum tíðarskeiði sum vanligt (sí mynd I 19). Í desember 2021 var løntakaratalið 16.502 í privatum vinnuligum virksemin. Ein stórur vøkstur var fram til 2004, eitt lítið fall í 2005, aftur vøkstur í 2006-2008 og síðani eitt fall fram til januar 2012. Eftir januar 2012 hevur aftur verið vøkstur í løntakaratalinum í vinnufyrirkum. Hesin vøkturin hevur serliga verið stórur síðani miðskeiðis í 2014.

Roknað miðal ársløn pr. løntakara í vinnufyrirkum er vaksin síðani 1999, tó undantikið tíðarskeiðið har koronufarsóttin gjørdi um seg. Í desember 2021 var miðal árslønum í privatum vinnuligum virksemin 400 túsund krónur. Vøkturin bendir á, at produktivitetur og reallønir í vinnufyrirkum eru vaksin nevnivert síðan 1999, tí meðan miðallønargjaldingarnar næstan eru tvífaldaðar er brúkaraprístalið bert vaksið góð 25% síðan aldarskiðið.

⁸ Hetta eru allir løntakarar uttan teir í almenna geiranum og í fíggarfyrirkum.

I 1.7 Burðardyggar tilfeingisvinnur

Burðardygd hevur fleiri ymsar týðningar; eitt nú at ein framleiðsla skal vera etisk ráðilig soleiðis at atlit verða tikið til bæði arbeiðsfólk, djóravælfærið og náttúru. Er veiðan búskaparliga burðardygg, tryggjar hon, at sama ella størri úrtøka, enn í dag, fæst burtúr tilfeinginum í framtíðini. Hetta merkir, at ansast skal eftir ikki at hava ov stórt veiðitrýst, so okkara fiskastovnar verða niðurfiskaðir.

Serliga toska- og hýsu- og upsastovnarnir undir Føroyum eru staðbundnir stovnar, og tað sum hvørt ár verður tikið úr stovnunum, hevur sjálvsagt ávirkan á støddina á stovnunum. Tí hevur veiðitrýstið týðning fyri støddina av tí varandi ískoyti, ið fiskastovnarnir kunnu geva til føroyska búskapin. Endamálið við at avmarka veiðitrýstið er fyrst og fremst, at fiskastovnarnir skulu geva størst møguligt búskaparligt avkast til samfelagið í langa hópnum. Heimaflotin er komin til eitt markamót, har tað er neyðugt at gera eina haldgóða ætlan fyri, hvussu heimaflotin gerst burðardyggur, so hann gevur íkast til búskapin. Eftir ringa standinum á botnfiskastovnunum at døma, hevur umsitingin av botnfiskastovnunum ikki roynst væl. Spurningurin er um ov høgt veiðitrýst hevur elvt til ovurfisking, og yvirkapasiteturin í heimaflotanum tískil er orsök til, at tilfeingisrentan er vorðin til rakstrarkostnað.

Ein av vansunum við effortskipanum, er at effektiviteturin er trupul at máta, og tískil er tað torført at meta um veiðuorkuna, ið kann føra til ovveiðu.⁹ Umsitingarætlanin fyri toska-, hýsu- og upsastovnin byggir á fiskidagaskipanina, har fiskidagarnir einans kunnu broytast við -5, 0 ella 5 prosentum. Talið av óbrúktum fiskidøgum er ymiskt alt eftir slag av skipabólki, men í 2021 vóru í minsta lagið ein fjórðingur av fiskidøgnum óbrúktir og hjá summum meir enn helmingurin. Hetta bendir á, at núverandi umsitingarætlan ikki regulerar fiskiveiðuna í nóg stóran mun, tí tað kann taka fleiri ár, áðrenn fiskidagarnir eru á einum støði, har veiðan verður regulerað. Eitt so mikið stórt tal av óbrúktum fiskidøgum merkir, at potentiella veiðiorkan ger, at tað ber til bráðliga at økja um veiðitrýstið munandi, um fiskiskapurin verður betur, ella um ein góður árgangur skuldi komi inn. Hetta sæst týðiliga henda í toskafiskiskapinum, sí mynd I 35A, í broti I 5.3. Støðan í toskastovninum batnaði serliga í 2018 og 2019 og veiðitrýstið øktist tá beinanvegin frá um 15% til 45%. Hetta er ikki neyðturviliga burðardyggt. Spurningurin er tískil, um verandi skipan, har mátað verður í fiskidøgum, og har talið av fiskidøgum einans kann flytast 5% hvønn vegin, er nóg munadygg. Búskaparráðið mælir til, at óbrúktu dagarnir verða tiknir úr skipanini, og at skipanin við døgum verður eftirmett¹⁰.

Vánaligan støðan í heimaflotanum við ringu útlitunum frameftir, hevur fingið politisku skipanina til at fara inn aftur á gamlar slóðir, ið vit frá royndum vita ikki er haldbart, við at veita stuðul til heimaflotan. Stuðulin verður ikki veittur sum reiður peningur, men tað kundi hann tað sama verið. Skipini, og í einkultum færum eisini fiskavirkir, fáa útlutað makrelkvotur, sum tey ikki eru før fyri at fiska. Í staðin selja hesi fiskirættin til onnur at fiska. Heldur enn at leggja dent á at umsita fiskatilfeingið burðardyggt, hevur politiska skipanin valt at veita stuðul sum makrelkvotur til skip, ið ikki eru útgjørt at fiska markel. Í lýtuni verður ikki goldið tilfeingisgjald av hesum kvotum. Tískil fer tilfeingisgjaldið, ið átti at fallið landinum í lut, til stál og óeffektiva framleiðslu. Tað vil siga til at heimaflotin heldur áfram við at verða størri, enn hvat er búskaparliga skilagott. Fiskavirkir sum hava línuskip, fáa eisini óbeinleiðis stuðul, og hetta er við at skeikla kappingina millum fiskavirkini á landi.

Búskaparráðið er av tí fatan, at ymsar skipanir forða fyri vinnuligari tillaging til produktivitetsvøkstur í føroyska búskapinum. Eitt nú makrelkvotur verða latnar skipum, sum ikki eru útgjørd til at fiska makrel. Onnur dømi eru serskattaskipanir, sum sjófólk og uttanlandsarbeiðarar fáa. Hesi viðurskifti hava Skattanevndin og Vinnuhúsið somuleiðis víst á í sínum frágreiðingum. Avgjaldið á fisk, sum verður avreiddur uttanlands, skeiklar tillagingarnar til produktivitetsvøksturin, tí avgjaldið virkar sum vinnuligur

⁹ Hopkins et al. Review of the Faroe Islands' fisheries governance system: objective setting and implementation. MYFISH (2013), á s. 15 stendur millum annað: "Thus, we conclude that the Faroese effort management system has been impaired by a) application of excessive levels of effort from its first implementation; and b) this potentially has been exacerbated by substantial scope for increasing the efficiency of the catching process, related to the lack of a system for monitoring and effectively regulating changes in fishing effort."

¹⁰ Hetta er í samsvar við tilmælinum hjá Havstovuni um fiskiskap eftir toski, hýsu og upsa í 2019, har mælt var til at taka teir óbrúktu fiskidagarnar úr skipanini.

stuðul til fiskavirking á landi. Slíkar serskipanir eru almennur stuðul til rakstur, ið hefur ilt við at bera seg av sær sjálvum. Slíkur almennur stuðul meðvirkar til at fasthalda arbeiðsmegi í eini ólønsumari vinnu, og kann elva til at kapitalur til íløgur leitar sær til vinnur, ið eru kunstiga lønsamar vegna almenna stuðulin.

Síðani tað eydnaðist Føroyum at hækka sín lutfalsliga part av markelkvotuni fyri nærum 10 árum síðani, hefur tað gingið sera væl í pelagisku vinnuni. Vinnan sjálv hefur eisini megnað at konsolidera seg, soleiðis at vinnan hefur fiskað pelagiska fiskin so effektivt sum gjørligt. Fyri at økja um produktiviteten, og harvið búskaparliga vøksturin, er tað grundleggjandi, at tað verður framleitt so effektivt sum møguligt. Tað merkir at tey skip, sum eru bygd til at fiska pelagisku stovnarnar, eiga at fiska tann fiskin. Harafturat eigur tann flotin ikki at vera størri, enn neyðugt. Aftur fyri tilfeingið av makreli eigur at verða rindað tilfeingisgjald av allari makrelkvotuni. Tilfeingisgjald verður ikki goldið av makrelkvotum, sum verða latnar eigarum av fiskiførum á føroysku landleiðini¹¹. Í 2021 var talan um umleið 27.000 tons, sum var áleið 19% av føroysku makrelkvotuni (ið svarar til góðar 40 mió. kr.), tá kvotan sum var latin Russlandi, Noreg og Íslandi var trekt frá¹². Økta makrelkvotan og millum annað menningarkvoturnar hava haft við sær, at uppsjóvarflotin er vaksin nógv seinastu árin. Skipatalið av nóta- og ídnaðarskipum er farið frá 9 skipum í 2009 til 17 skip¹³ í 2021, tískil er skipatalið nærum tvífaldað, síðan makrelkvoturnar øktust í 2010¹⁴.

Í 2021 ásettu strandarlondini sær kvotur av makreli, ið samanlagt vóru nærum 40% størri enn tilmælt av ICES. Tað, at størri nøgdir av makreli eru fiskaðar meðan eingin semja hefur verið við Bretlandi, hefur higartil borið til, tí tilgongdin av makreli hefur verið so mikið góð, men hetta er ikki burðardygt í longdini. Áseta londini sær áhaldandi hægri kvotu, enn tilmælt, fer tað óivað at útloysa eina lækking í heildarkvotuni fyri 2023, tí stóra veiðitrýstið minkar um stovnin sum frá líður. Tað sama kann sigast um svartkjaftin, har ovurfiskari hefur verið orsök til kvotulækkingar seinastu árin, og kvotan av svartkjafti væntast tí eisini at minka í 2023. Skuldi ein strandalandaavtala komið í lag, fer heildarkvotan at lækka í minsta lagið við 40% (ið er ovveiðan, sum strandarlondini hava ásett sær omanfyri ICES tilmælið fyri 2021), og tá er veiðiorkan við 17 skipum sannlíkt ov stór.

Alingin eigur eisini at vera burðardygg. Alivinnan er í dag ein týðandi partur av búskapinum; hon er farin frá at vera umleið 20% av fiskavøruútflutninginum fram til 2008 til at nærkast helvtini í dag. Tískil er tað umráðandi at møguligir váðar verða tiknir í størsta álvara, tá eitt álvarsligt bakkast í alivinnuni, vildi haft stóra ávirkan á føroyska búskapin. Alivinnan hefur ment seg nógv seinastu árin og stórar íløgur eru gjørdar. Ein búskaparliga burðardygg framleiðsla í alivinnuni merkir millum annað, at ansað verður eftir, at tað ikki verður givið ov góð gróðrarlíkindi fyri laksalús. Ein av størstu váðunum í alivinnuni í dag er lúsin, ið er ein felags trupulleiki hjá alivinnuni, tí laksalúslarvur kunnu ferðast um allar firðirnar kring landið. Hagtølini vísa, at fellið er vaksandi og ein sannlík orsök er lúsin. Samstundis er tað ein avbjóðing at halda talið av laksalúsum niðri, uttan at økja um nýtsluna av viðgerðum móti lús, sum kann ávirka fiskaheilsuna og elva til økt felli. Búskaparráðið mælir til, at myndugleikarnir hava eitt vakið eyga við gongdini, so at hósandi átøk verða gjørd, har tað er neyðugt. Endamálið er, at váðin ikki gerst ov stórur soleiðis at alivinnan, og harvið búskapurin, ikki bráðliga fáa eitt álvarsligt bakkast.

Búskaparráðið talar fyri at tilfeingisrenta verður tikin inn fyri tey náttúrutilfeingi, sum Føroyar ráða yvir. Verður tilfeingisrenta ikki tikin inn, verður trýstið fyri at sleppa framat at fáa part í veiðirættindum, tá raksturinn hjá verandi fyrítøkum gongur væl, enn størri, og vandin er tí stórur fyri at fáa yvirkapasitet, har tilfeingisrentan verður til rakstrarkostnað og fiskivinnan lítið produktiv, eins og vit síggja tað í heimaflotanum. Landsstýri og løgting eiga tí at stilla brúkgjöld fyri fiskirættindi og onnur tilfeingisrættindi, meðan tilfeingisrenta er har, og áðrenn hon er vorðin til rakstarkostnað. Somikið eiga vit at hava lært frá gongdini í botnfiskaveiðuni. Tað er breið semja um, at har sum tilfeingisrenta, vegna

¹¹ Løgtingslóg um serstakar treytir fyri fiskiskapi eftir makreli, norðhavssild og svartkjafti í 2018, 2019, 2020 og 2021 og botnfiski í Barentshavinum í 2020 og 2021, sum seinast broytt við løgtingslóg nr. 184 frá 18. desember 2020

¹² Tilfeingisgjald verður heldur ikki goldið av 3 og 8 ára loyvinum, sum eru keypt á uppboðssølu.

¹³ Fiskiskipið Fram (sum eisini fiskaði uppsjóvarfisk í 2021) er ikki talt við, tá tað hoyrir heima í bólki 2.

¹⁴ Hetta er bert skipatalið. Fleiri skip eru endurnýggjaði, og eru tískil størri í dag enn í 2009. Kapasiteturin er tískil øktur enn meir, enn hvat skipatalið tilsigur.

framíhjárættindini á sjónum, er í vinnuni, er tað rímligt at goldið verður fyri henda framíhjárætt. Ráðið mælir til at gera semju um brúsgjöld fyri nýtslu av tilfeingi, sum kann halda í skiftandi samgongum, tí tað gevur vinnuni fastar karmar at virka undir, og kann økja um íløguvirksemið.

Endamálið við hesum politikki eigur at vera at fáa sum mest burtúr búskaparliga í longdini. Harundir er endamálið eisini at optimera tilfeingisrentuna á teimum náttúrutilfeingjum, sum Føroyar ráða yvir, og at optimera føroyska framleiðslu og produktivitetsvøkstur í øllum búskapinum. Ein politikkur, sum byggir á hesar grundreglur, kann og eigur at verða hildin í longdini, og eigur ikki at skifta eftir konjunkturstøðu ella fíggingartørvi hjá landskassanum. Náttúrutilfeingi, ið eiga at verða viðgjørd á tálíkan hátt í vinnuligum samanhangi, kunnu vera livandi fiskatilfeingi, aliðki á firðum og á havøkjum, orkutilfeingi t.d. vatn-, vind- og streymasjóki, og grundøki til vinnuligt brúk. Talan kann sum heild vera um náttúrutilfeingi, sum er avmarkað í mongd har einhvør framíhjárættur er galdandi.

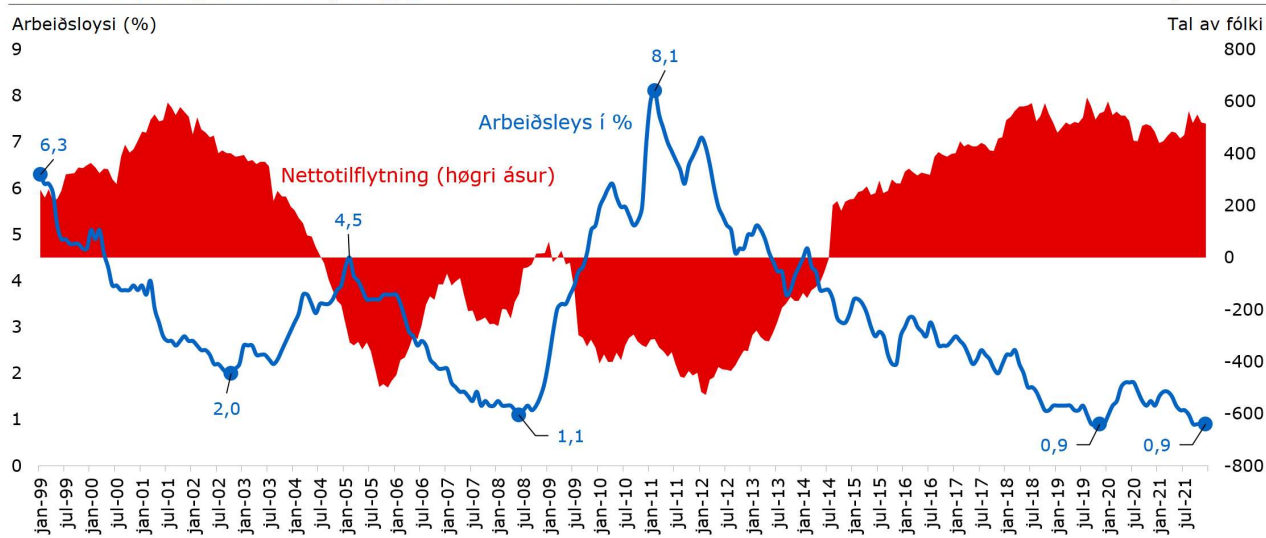
Viðvíkjandi fiskatilfeinginum er tað rætturin at veiða, sum eigur at bera gjald og ikki framleiðsla á landi. Viðvíkjandi aling er tað rætturin at brúka aliðki á firðum og havøkjum, sum eiga at bera gjald, og ikki aling ella virking av alifiski uppi á landi. Viðvíkjandi orkuframleiðslu verður í hesum tíðum umrøtt at taka natúrliga monopolið frá SEV og lata fleiri fyrirkur kappast. Tað hevur her týðning at javnseta kappingarneytarnar og fáa mest úr tilfeinginum.

I 1.8 Arbeidsloysi og nettotilflyting

Gongdin í fólkatálinum og nettotilflytingini er týðandi indikatorur fyri búskapargongdina og vinnuligu gongdina í Føroyum, bæði í tí stutta og langa siktinum. Nettotilflytingin gevur saman við burðaravlopinum fólkaøksturin.

Arbeidsloysi og nettotilflyting, jan-99 til des-21

Mynd I 8

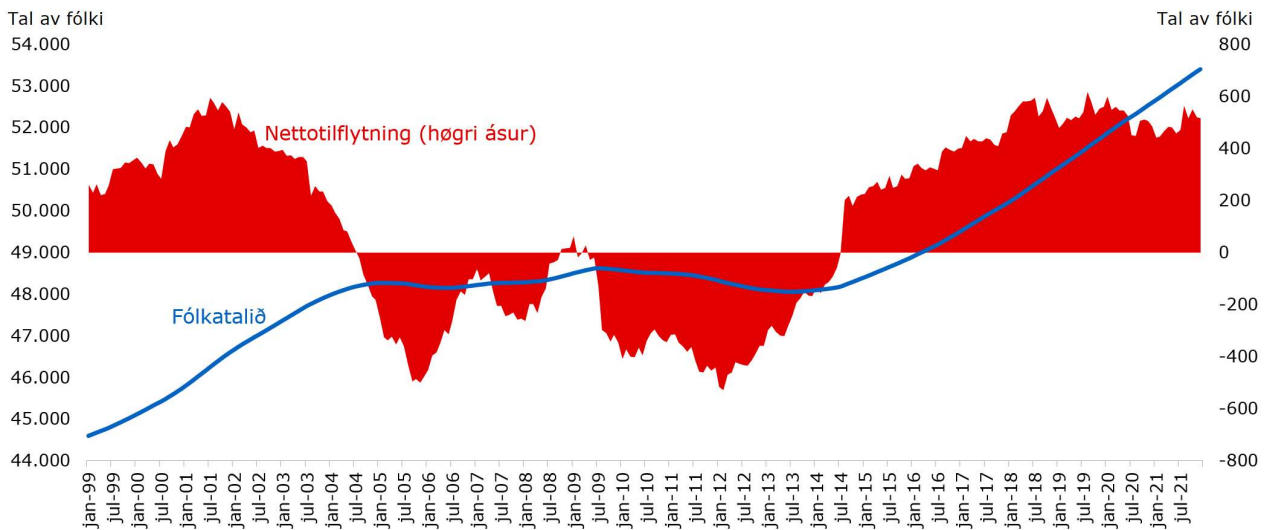

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av nettotilflyting, leypandi 12 mánaða samanlegging.

Mynd I 8 vísir sambandið millum nettotilflyting og arbeidsloysi. Tølini fyri nettotilflyting byggja á leypandi 12 mánaða samanlegging, sum vísir trendin í gongdini, sí tekstkassa 3. Myndin vísir, at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðinum juli 2004 til 2014. Trý tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting, nevnliga árin 1998-2004, partar av 2008-2009 og árin 2014 til 2021. Nettotilflytingin hevur ligið á umleið 550 árligar tilflytingar í 2018 og 2019, ímeðan talið í 2020 og 2021 hevur ligið nærri 500 árligum tilflytingum. Nettotilflytingin í seinastuni hevur uttan iva samband við góðu búskapargongdina, sum hevur verið við til at givið eitt vaksandi tal av størvum í Føroyum. Størri arbeidsloysi í Føroyum sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó uttan at hetta samband forkláar alla gongdina í tølunum. Nýggjastu tølini benda á, at nettotilflytingin heldur áfram í næstkomandi tíð. Arbeidsloysið var 0,9% í desember 2021.

Fólkatal og nettotilflyting, jan-99 til des-21

Mynd I 9

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av nettotilflyting, leypandi 12 mðr. samanlegging og fólkatalinum, uppgjørt sum 12 mðr. leypandi miðal.

Mynd I 9 vísir gongdina í fólkatalinum sum leypandi 12 mánaða miðal og gongdina í nettotilflytingini sum leypandi 12 mánaða samanlegging. Vit síggja, at fólkatalið stóð í stað frá 2004 til 2014. Í 2014 var fyrstu ferð síðan 2009 vøkstur í fólkatalinum, og hevur stórir vøkstur verið líka síðan. Politiskt eigur at vera stýrt soleiðis, at tað ikki gerst neyðugt at spara í niðurgongdum, sum annars elvir til fráflyting.

Tekstkassi 3: Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða, meðan 12 mánaða leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða. Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaða samanlegging ella miðal. Týðningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 18a og b (samlaðar lönir):

Fyri juli 2018 leggja vit saman lönirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jul-18 til aug-17 og gevur hetta 9,228 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðir aftur í tíðina frá jul-17 til aug-16 og gevur hetta 8,760 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstrarratan) verður so útroknað sum $9,228/8,760 - 1 = 5,3\%$.

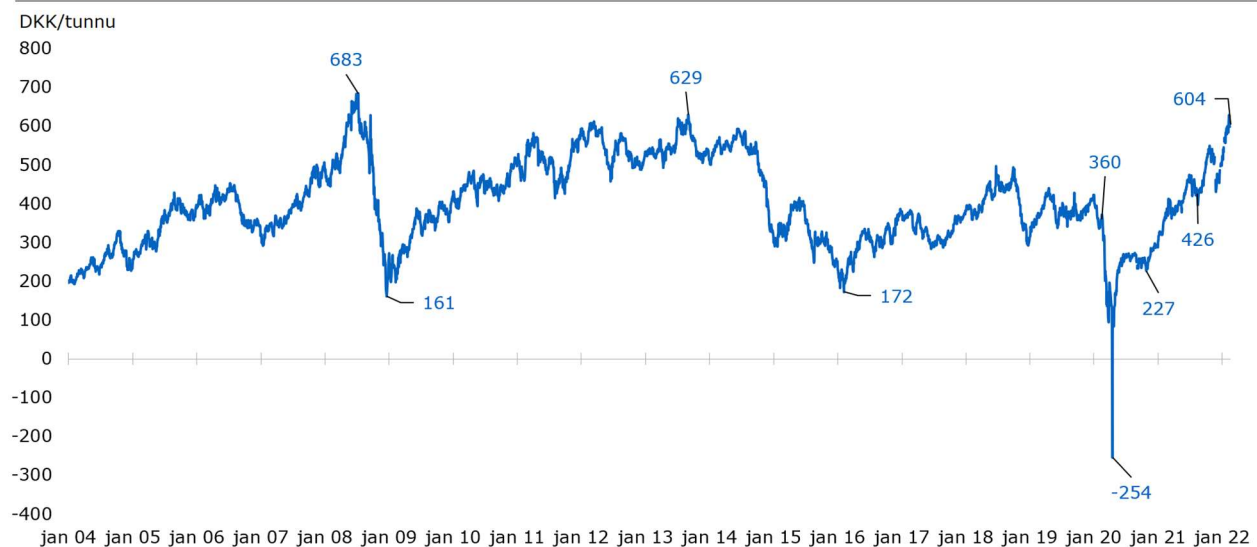
Hetta háttalag verður nýtt ístaðin fyri vanliga háttalagið, har vøksturinn verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøksturinn (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri hendan "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í upprokningini.

I 1.9 Olju- og laksaprísir

Laksa- og oljuprísir ávirka føroyska búskapin stórliga í leypandi prísnum. Oljuprísbroyingar hava eitt nú stóran týðning fyri rakstrarútreiðslurnar hjá skipaflotanum. Mynd I 10 vísir gongdina í oljuprísnum¹⁵ í donskum krónum síðan januar 2004. Vit síggja, at oljuprísurin hevur sveiggjað rættiliga nógv, og at hann í lýtuni liggur á umleið 604 DKK/tunnu. Eitt stórt prísfall hendi á olju í fyrsta ársfjórðingi 2020, men er síðani øktur aftur. Í \$/tunnu hevur prísurin síðan primo 2015 sveiggjað millum í høvuðsheitum 40 og 66 dollarar, men er hann farin upp um 70 dollarar í stuttum tíðarskeiðum av 2018 og 2019. Síðan apríl 2020 hevur oljuprísurin ligið um 40 dollarar pr. tunnu, men er í 2022 øktur heit upp um 90 dollarar pr. tunnu fyri fyrstu ferð síðani 2014.

Spotprísur á olju (DKK/tunnu), jan-04 til jan-22

Mynd I 10

Kelda: Egnar útrokningar við støði í oljuprís frá Thomson/Reuters og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

Mynd I 11 vísir gongdina í laksaprísinum í donskum krónum seinastu árin. Vit síggja, at sveiggini eru stór. Síðan januar 2017 (tá laksaprísurin var í hæddini) hevur prísurin havt ein fallandi trend. Laksaprísurin var í desember 2020 heilt niðri á 29 kr./kg., men er vaksin síðani, og var í februar 2022 uppi á 59 kr./kg.

Spotprísur á laksi (DKK/kg) hvørja viku, jan-04 til feb-22

Mynd I 11

Kelda: Egnar útrokningar við støði í laksaprís (í NOK) frá fishpool.eu og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

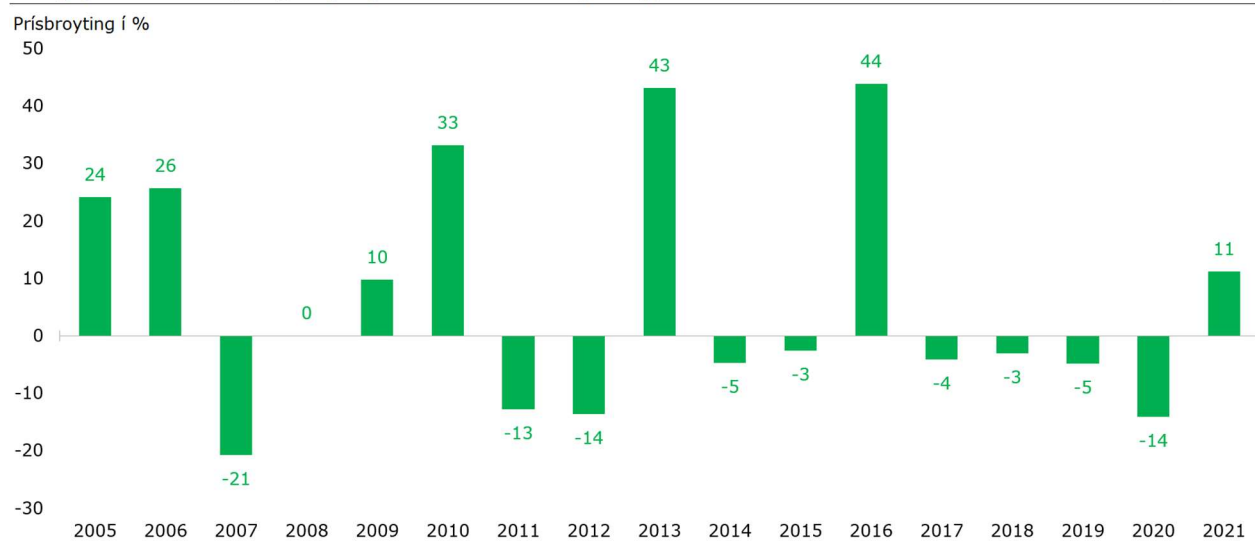
¹⁵ Hetta er WTI (West Texas Intermediate) oljan, hvørs prísir vanliga eru lægri enn norðsjóvarolju (Brent) prísir.

Í 2020 lögdu summir framleiðarar av alilaksi lögdu framleiðsluna um til laksaportiúnir orsakað av lægri eftirspurning frá matstovum og catering í flestu londum. Í 2021 varð aftur framleitt sum vanligt av ávikavist portiónum og heilum laks. Smásøla gevur ikki eins høgan prís sum matstovu- og cateringmarknaðurin. Laksaprísirnir væntast at hækka eitt vet í 2022 vegna framhaldandi størri eftirspurning í mun til útboð. Batnaða koronustøðan er mett at geva ein øktan eftirspurning í 2022 frá gisti- og matstovuvinnuni úti í heimi.

Mynd I 12 vísir árliku prosentbroytingina í laksaprísinum í donskum krónum (miðalprísur fyri allar vikur í árinum). Í 2013 var ein prísavøkstur uppá 43% í mun til árið fyri, meðan prísavøksturinn í 2016 var 44% í mun til árið fyri. Árin 2017-2019 fall prísurin við 3-5% árliga, og í 2020 fall prísurin við 14% sammett við 2019. Laksaprísurin øktist við 11% í 2021 í mun til 2020.

Árlik prosent broyting í spotprísinum á laks (DKK), 2005 til 2021

Mynd I 12

Kelda: Egnar útrokningar við støði í laksaprísi (í NOK) frá fishpool.eu og gjaldoyrakursi frá Danmarks Nationalbank.

I 1.10 Handilsjavnin

Talva I 2 vísir gongdina í vøruútflutningi og vøruinnflutningi Føroya í 2021 sammett við 2020. Innflutningstølini vísa, at innflutningsvirðið í 2021 hækkar við 13,8% í mun til 2020. Um skip og flogfør verða roknaði frá, vaks innflutningurin 15,4%. Meira varð innflutt av rávøru til fiskavirking, sum er feskur og heilur frystur fiskur, ið verður tilvirkaður í Føroyum. Harafturat vaks innflutningurin av maskinum o.a. útgerð og av brennievni. Innflutningurin av brennievni vaks við 43,5% men hesin vøksturin stavar frá prísavøkstri, og ikki frá tí, at størri mongdir av brennievni eru innfluttar. Útflutningurin vaks 19,3% í 2021 samanboreið við 2020. Hetta stavar millum annað frá øktum nøgdum av útfluttum laks. Útflutningsvirðið av alifiski er vaksið 35,6% og er 39,4% av samlaða vøruútflutninginum. Útflutningsvirðið á sild og toski er økt í 2021 meðan útfluttu nøgdirnar eru lægri í 2021 enn í 2020, ið merkir, at økta útflutningsvirðið stavar frá prísavøkstri á hesum báðum fiskasløgum. Størri nøgdir eru útfluttar av makreli í 2021 í mun til árið fyri, meðan útflutningsvirðið ikki er økt tilsvareandi, og tað merkir, at makrelurin hevur verið seldur til lægri prís í 2021. Eisini er útflutningurin av skipum og flogførum lægri í 2021 enn í 2020.

Inn- og útflutningur av vørum 2020 og 2021 og handilsjavnin 2013-2021

Talva I 2

Inn- og útflutningur av vørum 2020 og 2021 og handilsjavnin 2013-2021								Tala 1.2		
		Mió. DKK (cif)			% - vøkstur	Vakstrar- ískoyti	Støddar- lutfall			
		2020	2021	Vøkstur						
Innflutningur										
Til hav- og landbúnað		538	628	90	16,8%	-	6,6%			
Til byggivirki		859	820	-39	-4,6%	-	10,6%			
Til aðra framleiðslu		1.924	2.082	158	8,2%	-	23,7%			
Brennievni o.t.		935	1.341	406	43,5%	-	11,5%			
Maskinur o.o. útgerð		752	989	237	31,5%	-	9,2%			
Bilar o.o. flutningsfær		555	550	-5	-0,8%	-	6,8%			
Til beinleiðis nýtslu		1.832	1.947	115	6,3%	-	22,5%			
Skip, flogfær o.t.		349	273	-75	-21,6%	-	4,3%			
Rávøra til fiskavirking		389	623	234	60,1%	-	4,8%			
Vøruinnflutningur í alt		8.132	9.253	1.121	13,8%	100%	100%			
Vøruinnflutningur ex. skip, flogfær o.t.		7.783	8.979	1.196	15,4%	-	95,7%			
		Mió. DKK (fob)			% - vøkstur	Vakstrar- ískoyti	Støddar- lutfall			
		2020	2021	Vøkstur						
Útflutningur										
Alifiskur		3.313	4.492	1.179	35,6%	72,5%	39,4%			
Uppsjóvarfiskur		2.203	2.388	185	8,4%	11,4%	26,2%			
Botnfiskur og onnur fiskasløg		2.201	2.378	178	8,1%	10,9%	26,2%			
Aðrar vørur		457	571	114	24,9%	7,0%	5,4%			
Skip, flogfær o.t.		225	197	-27	-12,2%	-1,7%	2,7%			
Vøruútflutningur í alt		8.401	10.026	1.625	19,3%	100%	100%			
Vøruútflutningur ex. skip, flogfær o.t.		8.176	9.829	1.653	20,2%	-	97,3%			
Handilsjavnin, árin 2013-2021		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Við skipum o.t., mió DKK		-92	441	818	1.492	1.516	277	1.346	269	773
Uttan skip o.t., mió DKK		552	584	1.182	1.789	1.865	400	1.714	393	849

Kelda: Hagstova Føroya

Yvirskotið á handilsjavnanum er vaksið seinastu árin og hevur verið serliga stórt árin 2016, 2017 og 2019, og stavar hetta partvís frá betringini í býtislutfallinum í uttanlandshandlinum. Handilsjavnin í 2019 vísti eitt yvirskot uppá 1.346 mió. kr. (við skipum o.t.). Í 2020 lækkaði yvirskotið á handilsjavnanum til 269 mió. kr. (við skipum o.t.). Koronufarsóttin hevur eyðsýnt ávirkað heimshandilin, og føroyski útflutningurin var eisini raktur í 2020. Í 2021 gjørdist yvirskotið á handilsjavnanum 773 mió. kr. og 849 mió. kr. uttan skip og flogfær. Tað er ikki óvanligt at stór sveiggj henda í føroyska útflutninginum.

I 1.11 Gjaldsjavnin

Gjaldsjavnin er ein uppgerð av búskaparligu viðskiftunum millum Føroyar og umheimin fyri eitt ávíst tíðarskeið; vanliga 1 ár. Gjaldsjavnin gevur eina lýsing av samlaða handlinum, sum Føroyar hava við umheimin, tað eru inntøkur frá útflutningi og útreiðslur av innflutningi, umframt renta av hvat vit eiga og skylda uttanlands, ið er nettoogn í útlandum ella nettoskuld til útland, og harafturat lønarflytingar og blokkstuðulin úr Danmark.

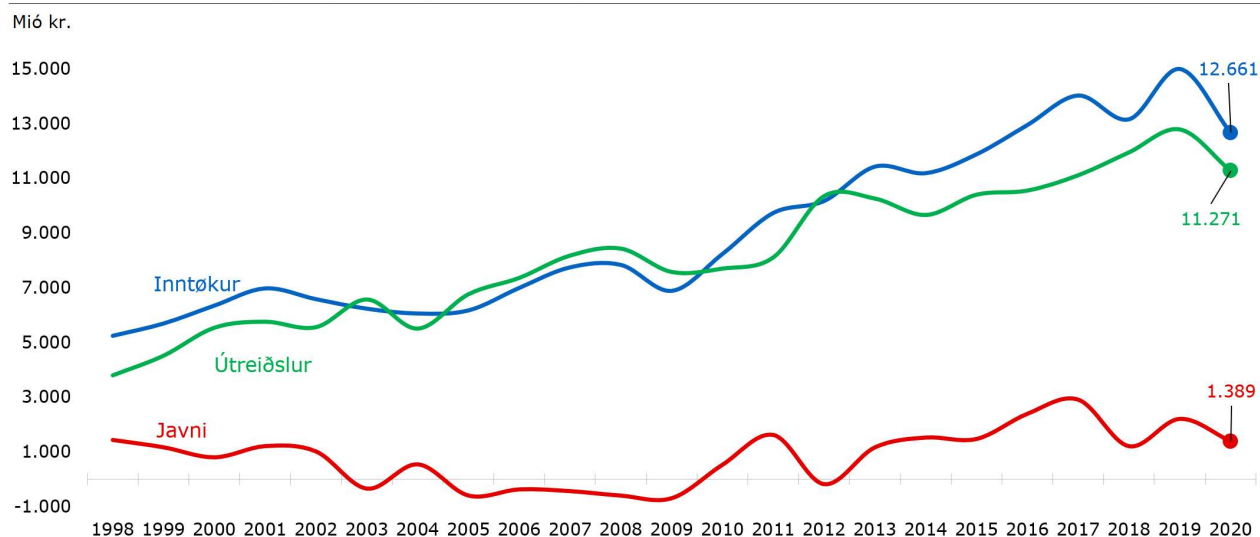
Gjaldsjavnin er ein roknskaparlík uppgerð. At uppgerðin er roknskaparlík merkir m.a., at vit hava eina *rakstraruppgerð* gjaldsjavnans (skráseting av inntøkum og útreiðslum) og eina *kapitaluppgerð* gjaldsjavnans (skráseting av broyting í ogn og skuld). Sammeta vit við ein vanligan roknskap, svarar nettoognin í útlandum (ella nettoskuldin til útland) í kapitaluppgerð gjaldsjavnans til eginognina í einum vanligum roknskapi. Nettorakstraruppgerð gjaldsjavnans svarar eisini til roknskaparúrslitið í einum vanligum roknskapi.

Í einum vanligum roknskapi ber til at avstemma ársroknskaparúrslitið netto, tá vit kenna árliku broytingina í eginogn, umframt kursbroytingar og avskrivningar í árinum. Sostatt ber til at uppgera netto roknskaparúrslitið frá bæði rakstrarsíðuni og frá statussíðini. Tá tað snýr seg um gjaldsjavnin, ber tað tilsvandi til at avstemma nettorakstraruppgerð gjaldsjavnans, tá vit kenna árliku broytingina í nettoogn/nettoskuld í útlandum, og vit eisini fáa upplýst kursbroytingar og avskrivningar í árinum. Í praksis er tað ein størri avbjóðing at gera upp árliku broytingina í ogn og skuld í útlandum, og eisini at kenna til allar kursbroytingar v.m. í árinum. Tessvegna verður hesin háttur til óbeinleiðis at gera upp nettorakstraruppgerð gjaldsjavnans frá statussíðuni ikki serliga neyvur. Tí verður størri dentur lagdur á at fáa til vega allar tøkar upplýsingar um inntøkur og útreiðslur á rakstraruppgerð gjaldsjavnans og at gera nettoúrslitið upp við støði í hesum. Gjaldsjavnin verður sostatt hereftir uppgjørdur frá rakstrarsíðuni. Samstundis fer eisini at verða roynt at fáa til vega neyvri upplýsingar um ogn og skuld í útlandum, soleiðis at ein avstemming eisini kann fara fram út frá árliku broytingini í status.

Mynd I 13 vísir, at í 2020 vóru inntøkurnar á rakstrarsíðu gjaldsjavnans 12.661 mió. kr., og útreiðslurnar 11.271 mió. kr. Hetta gav eitt nettoúrslit upp á 1.389 mió. kr. Bert 4 ferðir síðan 1998 hevur úrslitið verið negativt. Hagstova Føroya hevur higartil uppgjørt rakstrarviðurskipti gjaldsjavnans fram til 2020, meting fyri árið 2021 fyriliggur ikki.

Rakstrarviðurskipti gjaldsjavnans, høvuðstøl, 1998 til 2020

Mynd I 13

Viðm.: Rakstraruppgerð gjaldsjavnans er eisini nevnd leypanði postar á gjaldjavanum.

Kelda: Hagstova Føroya

Rakstraruppgerð gjaldsjavnans er bólkað sum víst í talvu I 3. Talvan vísir nettotøl fyri útreiðslur og inntøkur. Gjaldsjavnauppgerðin er nágreinað í tekstkassa 4.

Rakstrarviðskifti gjaldsjavnans, høvuðstøl netto, 1998-2020**Talva I 3**

Ár	Vørur og tænastur		Inntøkuflýtingar		Rakstrarflýtingar	Rakstrarviðskifti tilsamans
	Vørur	Tænastur	Lønarflýtingar	Ognarinntøkur	Rakstrarflýtingar	Tilsamans
1998	409	-284	287	-57	1.081	1.436
1999	56	-289	313	-15	1.102	1.167
2000	-365	-314	310	22	1.148	800
2001	281	-452	224	31	1.128	1.211
2002	442	-492	245	71	748	1.014
2003	-816	-640	307	55	748	-346
2004	53	-674	263	131	770	543
2005	-783	-998	280	86	815	-600
2006	-772	-883	314	87	881	-374
2007	-1.468	-474	307	67	1.129	-438
2008	-667	-798	364	-286	784	-603
2009	-122	-1.052	479	-757	755	-698
2010	298	-788	535	-365	849	529
2011	129	-261	640	86	1.025	1.620
2012	-1.099	-593	708	24	777	-185
2013	-78	-402	806	19	820	1.165
2014	440	-328	802	-213	823	1.524
2015	834	-691	758	-290	861	1.472
2016	1.545	-689	791	-100	846	2.393
2017	1.582	-501	707	-46	1.171	2.913
2018	389	-638	727	-152	881	1.206
2019	1.491	-855	642	-18	949	2.208
2020	466	-759	559	54	1.070	1.389

Kelda: Hagstova Føroya

Ymsu inntøkur og útreiðslurnar eru eins og víst í talvu I 3: Vøruhandil (inn- og útflutningur av vørum, her finnst neyv skráseting). Tænastuhandil (inn- og útflutningur av tænastum, her finnst ikki neyv skráseting). Inntøkuflýtingar (ein samanteljing av lønarflýtingum og íløgu- og fíggarvirksemi). Lønarflýtingar (keyp og søla av arbeiðsmegi millum Føroyar og umheimin), har lønarinntøkan stavar frá útlenskum arbeiðsgevarum, herundir m.a. DIS, NIS, útlensk fiskiskip og fráländavinnu, umframt arbeiði á landi, t.d. handverkarar, og lønarútreiðsla eru lønir goldnar útlendingum frá føroyskum arbeiðsgevarum. Harafturat íløgu- og fíggarvirksemi (uppgærd av inntøkum og útreiðslum, ið stava frá fíggarrogn, tað vil siga beinleiðis íløgur, virðisbrøv, innlán og útlán), og rakstrarflýtingar (veitingar til og úr útlondum, har onki beinleiðis arbeiði ella annað avrik er knýtt at flýtingini. Dømi um tílíkar flýtingar eru ríkisveitingar, eftirlønir og endurtryggingargjöld). Uppgærd av ogn og skuld lýsir hvat føroyingar eiga og skylda uttanlands.

Tekstkassi 4: Gjaldsjavnauppgærd

Tað kann vísast at niðanfyri standandi identitetur er galdandi fyri gjaldsjavnauppgærdina:

$(X - M) = (T - G) + (S - I)$, har ið

X = Inntøkur frá útlondum

M = Útreiðslur til útlond

$(X - M)$ = rakstrarúrslit gjaldsjavnans, $X - M > 0$ merkir yvirskot, $X - M < 0$ merkir hall

G = almennar útreiðslur

T = almennar inntøkur

$(T - G)$ merkir netto roknskaparúrslit (uppsparingarúrslit) almenna geirans

S = uppsparing í privata geiranum

I = íløgur í privata geiranum

$(S - I)$ merkir uppsparingaryvirskotið í privata geiranum

Hetta merkir, at rakstrarúrslit gjaldsjavnans svarar til, hvussu stórt uppsparingaryvirskotið er í privata geiranum ($S - I$) og tí almenna geiranum ($T - G$). Eitt positivt rakstrarúrslit (eitt yvirskot) merkir, at vit veita eitt lán svarandi til rakstrarúrslitið til umheimin til íløgu- og nýtsluendamála í útlondum - okkara yvirskotsuppsparing ger hetta neyðugt. Eitt negativt rakstrarúrslit (eitt undirskot ella hall) merkir, at vit lána pening frá umheiminum til okkara íløgu- og nýtsluendamála - vit noyðast gera hetta, tá okkara eigna uppsparing ikki røkkur til.

I 2 Innlandis eftirspurningur frá húsarhaldunum

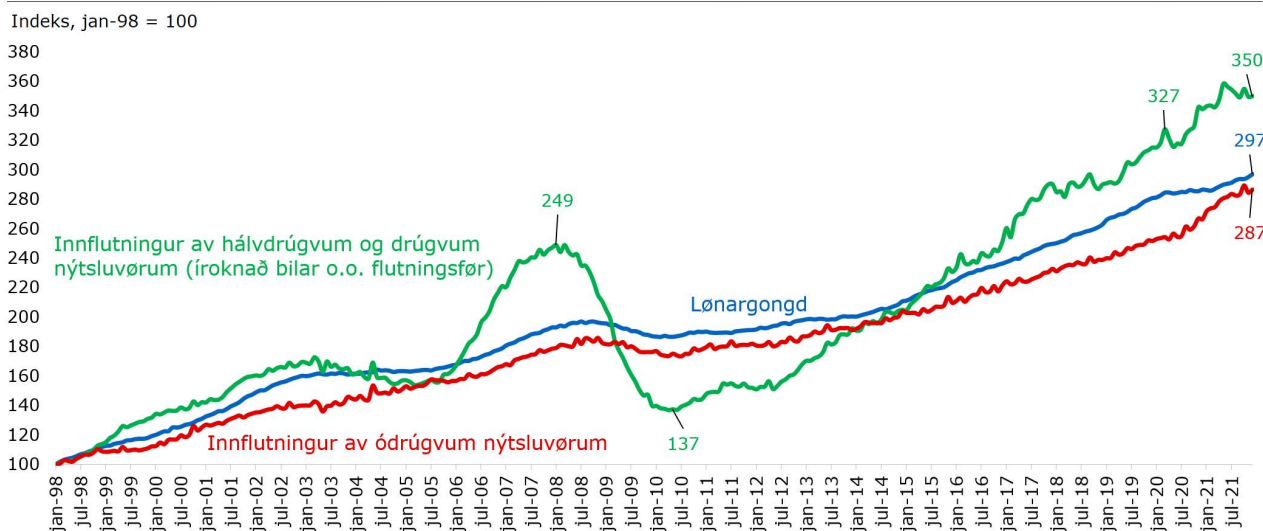
I 2.1 Privat nýtsla

Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum. Í stødd er privata nýtslan á hædd við vøruútflutningin og eisini vøruinnflutningin. Tískil hevur gongdin í privatu nýtsluni stóra ávirkan á BTÚ-vøksturin. Privata nýtslan verður uppgjørd sum liður í uppgerðini av útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni á tjóðarroknaskapinum. Seinastu uppgjørdi tjóðarroknaskapartølini viðvíkjandi útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni eru fyri 2020. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2020 vera indikatarar um nýtsluna nýttir. Ein indikaturur er innflutningurin av nýtslulvørum; av øðrum indikatum er gongdin í lønargjaldingum (sí mynd I 18a og I 18b) og MVG-inntøkur landskassans (sí mynd I 15).

Mynd I 14 vísir gongdina í innflutningi av nýtslulvørum sum leypandi 12 mánaða samanlegging (sí tekstkassa 3) samanhlidna við lønargongdina¹⁶. Myndin vísir, at innflutningurin av hálvdrúgvum nýtslulvørum (t.d. klæðir) og drúgvum nýtslulvørum (t.d. sjónvørp og bilar) er vaksin nógv seinastu 10 árin. Í byrjanini av 2020 sást eitt lítið fall í innflutninginum av hálvdrúgvum og drúgvum nýtslulvørum, ið síðani verður avloyst av brattum vøkstri, sum flatar út í seinnu helvt av 2021, ið kann skyldast tilfarstroti og flutningstrupulleikum úti í heimi. Føroysk húsarhald tykjast at hava nýtt pening í størri mun enn vanligt heima í Føroyum meðan koronastøðan hevur avmarkað møguleikarnar fyri at ferðast uttanlands. Peningur, ið annars skuldi verið nýttur í útlandum hetta tíðarskeiði nýttur til eitt nú klæðir, húsbúnað og umvæling av sethúsum. Gongdin í innflutninginum av ódrúgvum nýtslulvørum (t.d. matur og drekka) og gongdin í lønargjaldingunum hava verið nøkulunda samanfallandi yvir meginpartin av tíðarskeiðinum. Í 2020 flata lønargjaldingarnar út, tó sæst ein vøkstur aftur í 2021. Helst hevur koronastøðan eisini havt ávirkan á økta innflutningin av ódrúgvum nýtslulvørum, tá møguleikarnir fyri at eta á matstovu og fara til almenn tiltøk hava verið skerdir. Vøksturin í innflutninginum av ódrúgvum nýtslulvørum verður brattari frá 2020 og tykist at byrja at flata út við ársenda 2021.

Lønarinntøka og innfluttar nýtslulvørum hjá húsarhaldum, jan-98 til des-21

Mynd I 14

Smásølan av klæðum og fótubúnaði hækkaði við 11% í triðja ársfjórðingi 2021 í mun til sama ársfjórðing árið fyri, meðan sølan av húsbúnaði og húsarhaldsútgæð er lækkað við 6% í sama tíðarskeiði, ið samsvarar við at gongdin í innflutninginum av hálvdrúgvum og drúgvum nýtslulvørum flatar eitt sindur út við árslok 2021.¹⁷ At smásølan av húsbúnaði og húsarhaldsútgæð er lækkað í triðja ársfjórðingi 2021 í

¹⁶ Viðmerkja skal, at lønarinntøkur vunnar í útlandum ikki eru við í lønartølunum handan myndina. Í innflutningshagtolunum fylla ódrúgvu nýtslulvørunar lutfalsliga meira enn drúgvu og hálvdrúgvu nýtslulvørunar.

¹⁷ "Sølan av klæðum og fótubúnaði hækkað 11%", tíðindi frá 5. Januar 2022, Hagstova Føroya.

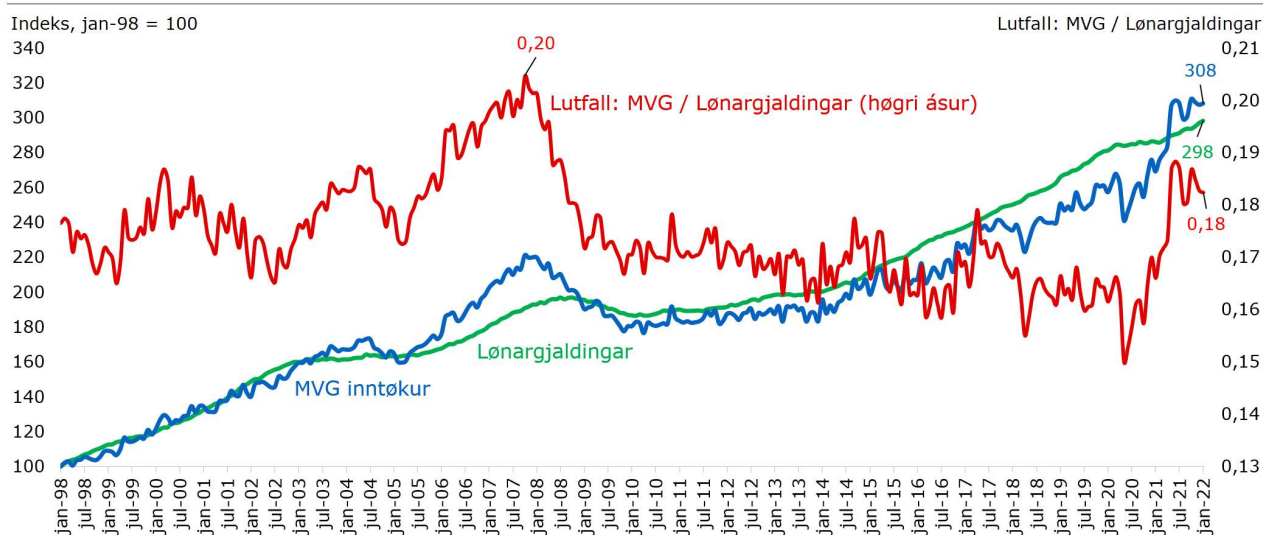
mun til sama tíðarskeið árið fyri, kann benda á at húsarhaldini longu hava gjørt flestu av sínum ætlaðum keypum av hesum slag, og at peningur nú í størri mun aftur verður nýttur til uttanlandsferðir so hvørt sum koronastøðan batnar. Hetta sæst aftur í lækkaða innflutninginum av hálvdrúgvu og drúgvu vörum í mynd I 14 frá seinnu helvt av 2021 og fram. Eisini kann tilfarstrotið og seinkingar innan flutning vera orsök til lægra innflutningin av hálvdrúgvum og drúgvum nýtslurvörum í seinnu helvt av 2021.

Stóri vøxturin seinastu árin í innflutninginum av drúgvum og hálvdrúgvum nýtslurvörum hevur verið nýttur í undanfarnum frágreiðingum sum grundgeving fyri at rokna við einum hægri nýtslulutfalli¹⁸ frá umleið 2014 og fram. Nýtslulutfallið er ikki gjørt upp sum hagtal, men lutfallið millum MVG og lønargjaldingar verður nýtt sum indikator fyri gongdina í nýtslulutfallinum, har MVG umboðar nýtslu og lønargjaldingar tøku inntøkuna hjá húsarhaldunum.

Mynd I 15 vísir gongdina í lønargjaldingum og MVG-inntøkum landskassans. Fram til fíggjarkreppuna í 2008 vaks lutfallið millum MVG og lønargjaldingar munandi; tað vil siga at húsarhaldini nýttu ein stóran part av tøku inntøkuni til nýtslu. Eftir 2008 hendi eitt stórt fall í lutfallinum. Síðani 2009 hevur hetta lutfallið somuleiðis víst eina fallandi gongd, og svarar hetta til, at lønirnar eru vaksnar skjótari enn MVG-inntøkur landskassans. Hetta kundi bent á eitt áhaldandi varsemi viðvíkjandi privatu nýtsluni. Lutfallið er vaksið munandi síðani seinna hálvár 2020, ið kundi bent á at húsarhaldini eru farin at nýta ein størri part av tøku inntøkuni til nýtslu. Vøxturin í lutfallinum millum MVG og lønargjaldingar flatar síðani út í seinna hálvári í 2021.

Gongdin í lønum og MVG, jan-98 til jan-22

Mynd I 15

Viðm.: Tølini byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging fyri tíðina frá januar 1998 til og við seinast dagfördum tølunum.

Kelda: Egnar útrokningar við støði í lønartølum Hagstovunnar og MVG-tølum frá TAKS.

MVG hagtølini fanga ikki nýtslu uttanlands, men bert tað, ið er nýtt í Føroyum. Sum áður nevnt hava føroysku húsarhaldini ferðast í minni mun enn vanligt í ár og í fjør, og økta sölun av bæði klæðum, húsbúnaði og mati í føroysku handlunum bendir á, at húsarhaldini hava nýtt tann peningin í Føroyum, sum annars vanliga verður nýttur uttanlands. Harafturat vóru MVG inntøkurnar lægri í mai 2020 orsakað av, at MVG'ið kundi útsetast. Hetta var eitt av átøkunum, ið vóru gjørd fyri at basa neiligu fylgjum av afturlatingini í 2020. Lægri MVG inntøkurnar á vári 2020 samanborið við várið 2021 gera tískil, at vøxturin sýnist serliga stórur fyrra hálvár 2021. Vøxturin í lutfallinum merkir tískil ikki neyðturvilliga, at føroysku húsarhaldini eru farin at nýta ein størri part av tøku inntøkuni til nýtslu. Hinvegin er ikki ósannlíkt, at føroyingar í størri mun eru farnir at ferðast uttanlands, so hvørt sum inntøkan er økt seinastu 10 árin, og at lutfallið síðani seinnu hálvu av 2020 fram til seinnu hálvu av 2021 kann umboða sanna nýtslulutfallið. Av tí at lutfallið millum MVG og lønargjaldingar tykist at flata út frá seinnu helvt av

¹⁸Nýtslulutfall: parturin av tøku inntøkuni, ið fer til nýtslu.

2021 og fram, er økta lutfallið í tíðarskeiðinum fyrru hálvu 2020 – fyrru hálvu 2021 tískil mett at vera eitt fyribils fyribrigdi, ið hevur gjørt seg galdandi meðan ferðingin til útland hevur verið avmarkað.

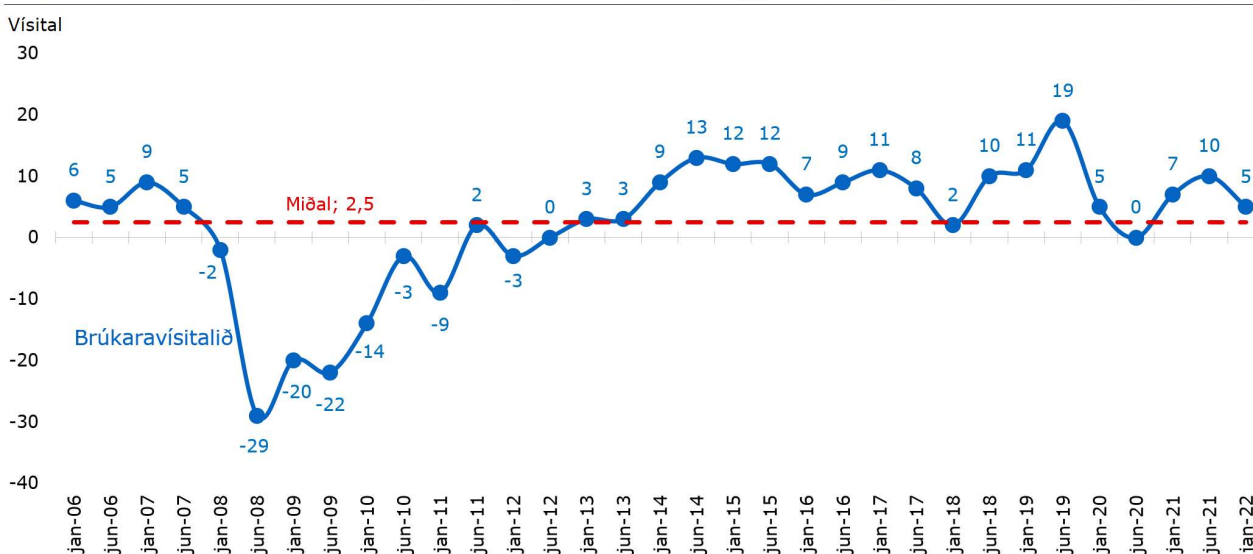
Tað, at húsarhaldini hava havt eina varisliga nýtslu síðani fíggjarkreppuna í 2008 kann eisini hava gjørt sítt til, at húsarhaldini eru væl fyri til at mæta fíggjarligu avbjóðingunum í sambandi við koronufarsóttini, soleiðis at tey ikki hava verið noydd at skerja nýtsluna. Sambært peningastovnunum eru føroysku húsarhaldini sum heild væl konsoliderað; tey hava eina stóra uppsparing (innlánsyvirskot), og hava ikki í stóran mun eina lánifíggjaða nýtslu, eins og tey høvdu undan fíggjarkreppuni í 2008. Prísirnir á tilfari og orku hava verið støðugt hækkandi í 2021 og kunnu móguliga framvegis vekska í 2022. Harafturat er móguleiki fyri rentuhækkingum í 2022. Rentu- og prishækkingar ávirka beinleiðis tøku inntøkuna hjá húsarhaldunum og kunnu elva til eina niðurgongd í bjartskygningum og tískil nýtsluni hjá húsarhaldunum.

I 2.2 Konjunkturbarometrið fyri húsarhaldini

Samlaða brúkaravísitalið frá Hagstovuni í mynd I 16a, fevnir um spurningar um fíggjarligu útlitini hjá húsarhaldunum komandi árið, útlitini hjá búskapinum og arbeiðsloysinum komandi árið, og um húsarhaldini vænta at fara at spara upp komandi árið. Nýggjasta kanningin er gjørd í januar 2022 vísir, at samlaða brúkaravísitalið hjá føroysku húsarhaldunum er 5. Hetta er ein lítill lækking í mun til kanningin sum var gjørd í juni 2021. Tó liggur samlaða vísitalið omanfyri langtíðarmiðalið, og tað bendir á, at bjartskygnið hjá húsarhaldunum framvegis er varðveitt, hóast tað í nýggjastu brúkarakanningini er minkað eitt vet.

Vísital - samlað brúkaravísital fyri føroysku húsarhaldini, jan-06 til jan-22

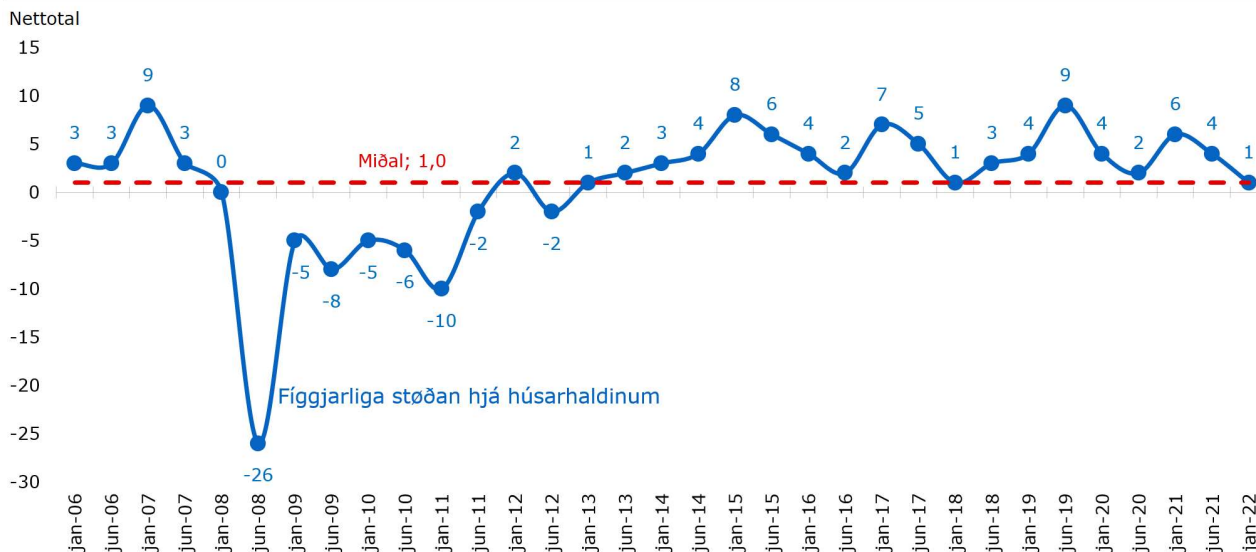
Mynd I 16a

Kelda: Hagstova Føroya

Um hugt verður nærri eftir metingunum hjá húsarhaldinum til fíggjarstøðu teirra, vísir mynd I 16b eitt vísital, sum eisini er lækkað eitt vet í nýggjastu kanninginini. Vísitalið er tó framvegis á støði við undanfarin ár. Hetta bendir á, at fíggjarstøðan hjá føroysku húsarhaldunum sum heild er góð og ikki stórvegis ávirkað av at korona hevur gjørt um seg seinastu tvey árin. Tó eru húsarhaldini eitt sindur minni bjartskygd, sum m.a. kann skyldast øktum brúkaraprísum, ið gera tað dýrari at reka eitt húsarhald.

Fíggarstøðan hjá húsarhaldinum um eitt ár samsett við í dag, jan-06 til jan-22 Mynd I 16b

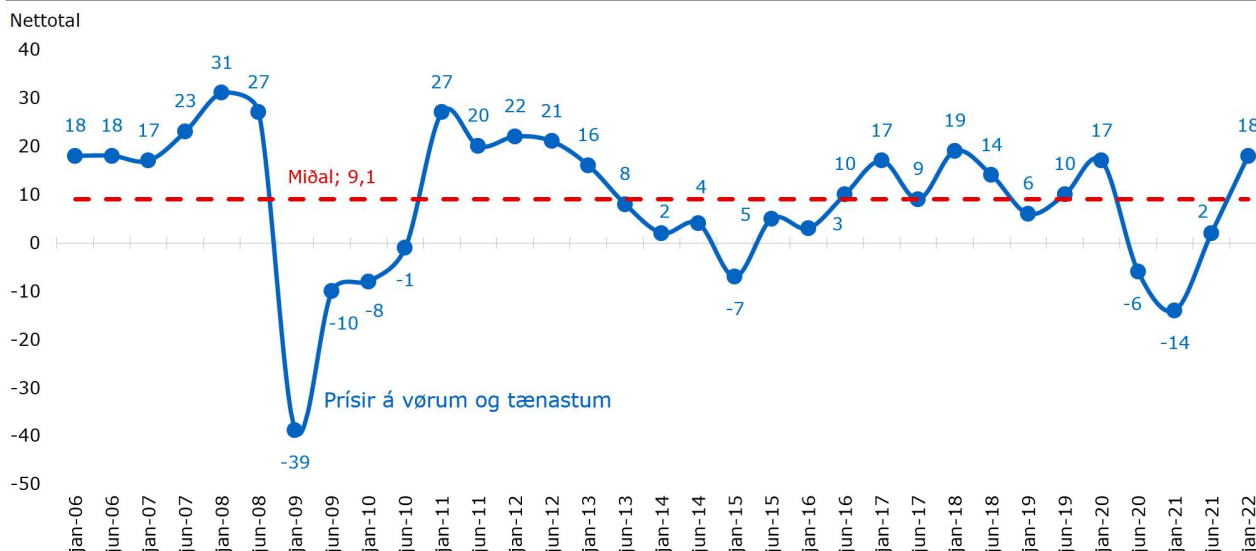

Viðm.: Nettotalið liggur í talstrekki frá +100 til -100. Nettotalið er útroknað eftir svarbýti til spurningin: Hvussu væntar tú fíggarliga støðan hjá tínum/tykkara húsarhaldi broytist næstu 12 mánaðirnar?

Kelda: Hagstova Føroya

Brúkarakanningin vísir, at húsarhaldini meta prísirnir á vørum og tænastum vera farnir upp seinasta árið, og somuleiðis at prísirnir fara at hækka komandi árið (sí mynd I 16d). Sambært Hagstovu Føroya er størsta árliga broytingin í brúkaraprístalinum síðani fíggarjarkreppuna í 2008 farin fram í seinasta ársfjórðingi í 2021. Vøxturin var 3,4% í fjórða ársfjórðingi 2021 í mun til sama tíðarskeið árið fyrri¹⁹. Húsarhaldini hava soleiðis fingið beinleiðis øktar útreiðslur til millum annað upphiting av sethúsunum og brennievni til bilin, ið beinleiðis ávirkar tøku inntøkuna hjá húsarhaldunum.

Prísir á vørum og tænastum um eitt ár samsett við í dag, jan-06 til jan-22 Mynd I 16d

Viðm.: Nettotalið liggur í talstrekki frá +100 til -100. Nettotalið er útroknað eftir svarbýti til spurningin: Hvussu metir, tú at prísirnir á vørum og tænastum broytast næstu 12 mánaðirnar?

Kelda: Hagstova Føroya

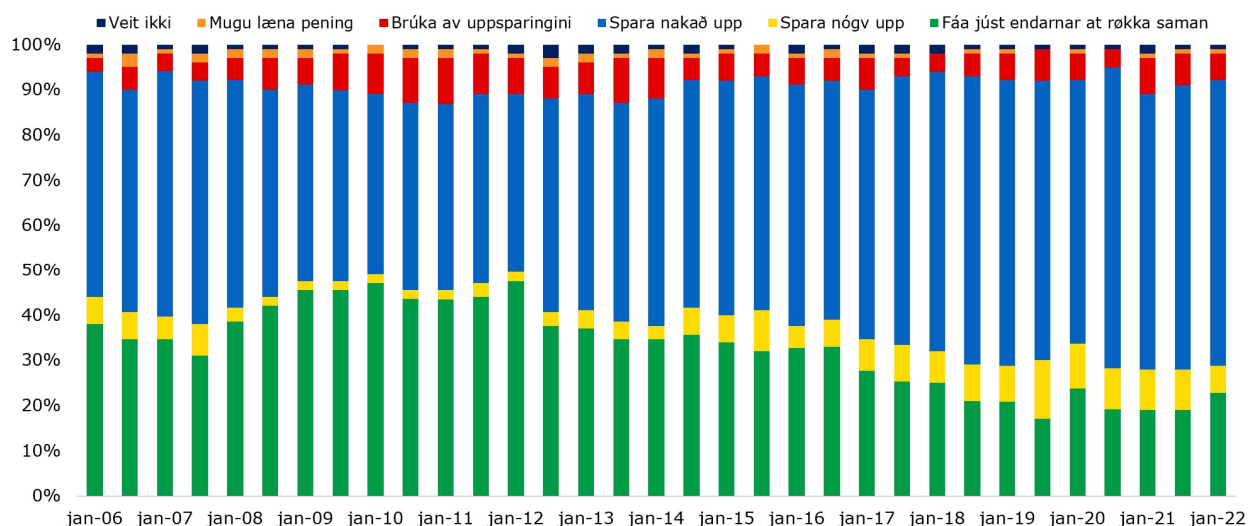
Mynd I 16e vísir, at fíggarstøðan hjá føroyska húsarhaldinum samlað sæð er batnað seinastu árin. Parturin av húsarhaldum, sum júst fáa endarnar at røkka saman ella sum brúka burturav uppsparingini, er nógvr minkaður síðan árin eftir fíggarjarkreppuna, men húsarhaldini, ið svara at tey júst fáa endarnir at røkka saman eru økt eitt vet í nýggjastu brúkarakanningini í mun til í juni 2021. Væntandi er ein av

¹⁹ "Brúkaraprísirnir øktir 3,4 prosent seinasta árið", tíðindi 19. januar 2022, Hagstova Føroya

orsøkunum til hetta teir øktu brúkaraprísirnar. Sambært peningastovnunum hava húsarhaldini tó hvørki trupulleikar við at gjalda rentur ella avdráttir, ið bendir á, at føroysku húsarhaldini sum heild eru figgjarliga mótstøðufør. Vísitalið fyri hvørt húsarhaldini hava ætlanir um at gera størri ábøtur og umbygging av bústaðnum næstu 12 mánaðirnar, hevur ongantíð verið størri, enn við hesi kannning, og tað týður á, at húsarhaldini hóast alt hava varðveitt bjartskygnið.

Lýsing av aktuella figgjarstøðuni hjá húsarhaldunum

Mynd I 16e

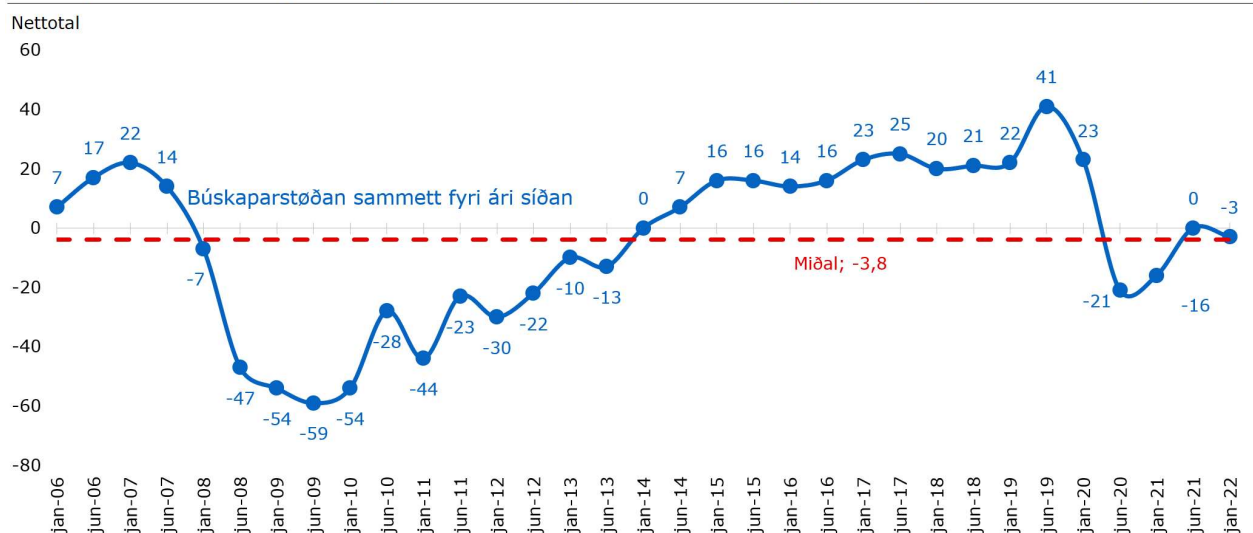

Kelda: Hagstova Føroya

Húsarhaldini hava í hesi kannning mett útlitini fyri búskapin vera eitt vet verri, enn í seinastu kannning, sí mynd I 16f. Viðurskipti, ið fóru fram við árslok kunnu móguliga hava havt sína ávirkan, tá húsarhaldini hava svarað í brúkarakanningini. Eitt nú kom eitt nýtt koronu frábrigdi í desember, og síðani var politiskur ruðuleiki um jólini við tíðindum um skerjingar í játtanunum til millum annað sjúkrahús og almannaverk, umframt at ein samferðslupakki varð skotin upp, sum innibær økt gjöld til flestu húsarhaldini. Tíðindini úti í heimi hava harafturat bæði boðað frá rentuhækkingum, orkuprís hækkingum og eitt nú stríði í Ukraina, sum alt samalt kann ávirka, hvussu húsarhaldini meta útlitini fyri búskapin og egnu figgjarligu støðu verða komandi árið.

Búskaparstøðan í Føroyum í dag sammett við fyri einum ári síðan, jan-06 til jan-22

Mynd I 16f

Kelda: Hagstova Føroya

I 3 Privati vinnugeirinn og innlendis eftirspurningurinn

I 3.1 Gongdin í lønargjaldingum

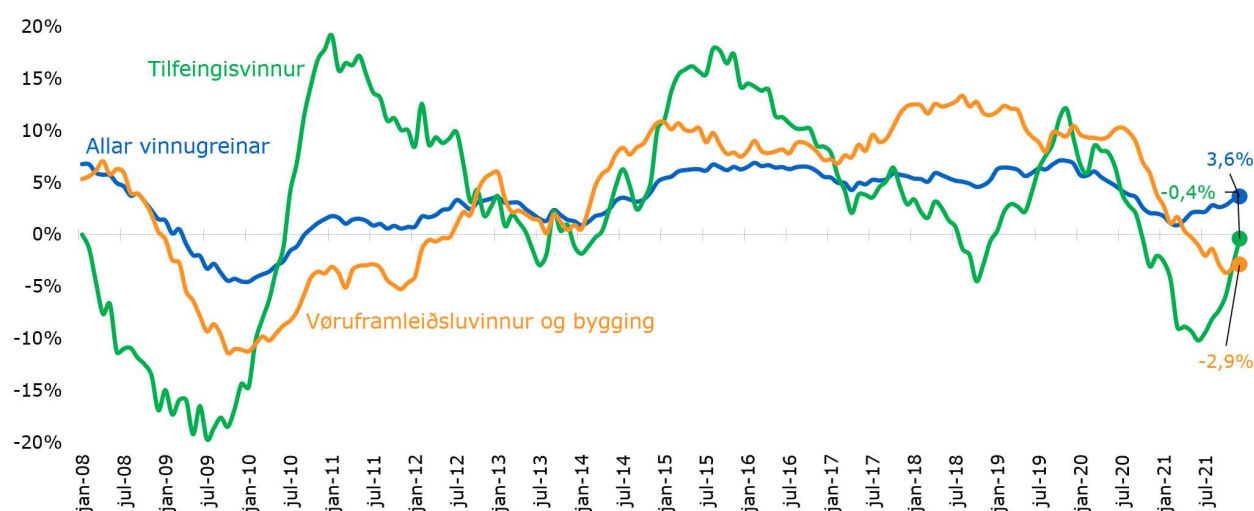
Mánaðarligu lønarhagtølini frá Hagstovuni (útvegað við samtíðarskattaskipanini) eru millum tey mest hentu hagtølini, ið lýsa virksemd í búskapinum og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar²⁰. Lønargjaldingar eru A-skattskyldugar lønir, sum fyrirkur við heimstaði í Føroyum rinda. Hagtølini fevna bara um løn fyri útint arbeiði. Allar lønargjaldingar verða taldar uppí, sum lúka omanfyri nevndu krøv, uttan mun til um løntakarin er føroyingur ella útlendingur. Lønargjaldingar eru ein samanlegging, ið merkir, at samlaðu lønargjaldingarnar hækka hvørja ferð ein løntakari legst afturat ella ein løntakari arbeiðir í yvirtíð. Tí hækka samlaðu lønargjaldingarnar, tá til dømis nógv ferð er á byggivinnuni, og handverkarar arbeiða yvir, ella tá útlendskir handverkarar koma til Føroya at arbeiða. Mynd I 17 og I 18 vísa prosentbroytingina í lønartølunum hjá Hagstovuni seinastu árin sum leypandi ár-til-ár broyting (sí greining í tekstkassa 3).

Mynd I 17 vísir gongdina í lønargjaldingunum innan tilfeingisvinnur, ið millum annað er fiskiskapur, fiskavørudnaður og ali- og kryvjivirki, saman við gongdini innan vøruframleiðsluvinnur og bygging. Í myndini sæst eisini strikumynd fyri samlaðu vinnugreinarnar, so gongdin í teimum einstøku vinnugreinunum kann haldast upp í móti heildargongdini. Á mynd I 17 sæst, at tað síðani 2014 hevur verið lutfalsliga størri vøkstur í vøruframleiðsluvinnunum og bygging enn í øllum vinnugreinunum tilsamans, ið bendir á framgongd í búskapinum. Nýggjastu tøluni frá desember 2022 vísa, at vøruframleiðsluvinnur og bygging nú hava lægri ár-til-ár vøkstur, enn allar vinnugreinar samanlagt; árliga broytingin í lønargjaldingunum var -2,9% í desember 2022 í hesum báðum vinnunum, og lønargjaldingarnar byrjaðu at lækka longu um miðjan 2020. Hetta kemur av, at ferðin er lækkað í byggivinnuni síðani endan av 2019, tá fleiri stórar verkætlanir vóru um at verða lidnar í senn. Eisini fóru fleiri útlendskir handverkarir heim, tá føroyska samfelagið lat aftur vegna koronu í tíðarskeiðinum vár – summar í 2020. Sambært byggivinnuni er virksemd og arbeiðstrýstið enn so mikið stórt, at størsta forðingin fyri framleiðsluna, er trot á arbeiðsmegi, ið bendir á, at føroysku búskapurin framvegis er í framgongd, sí mynd I 21.

Lønargjaldingar, á/á broyting í %, jan-08 til des-21

Mynd I 17

á/á %-broyting

Viðm.: Tølini byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Kelda: Egnar útrokningar við støði í lønartølum Hagstovunnar.

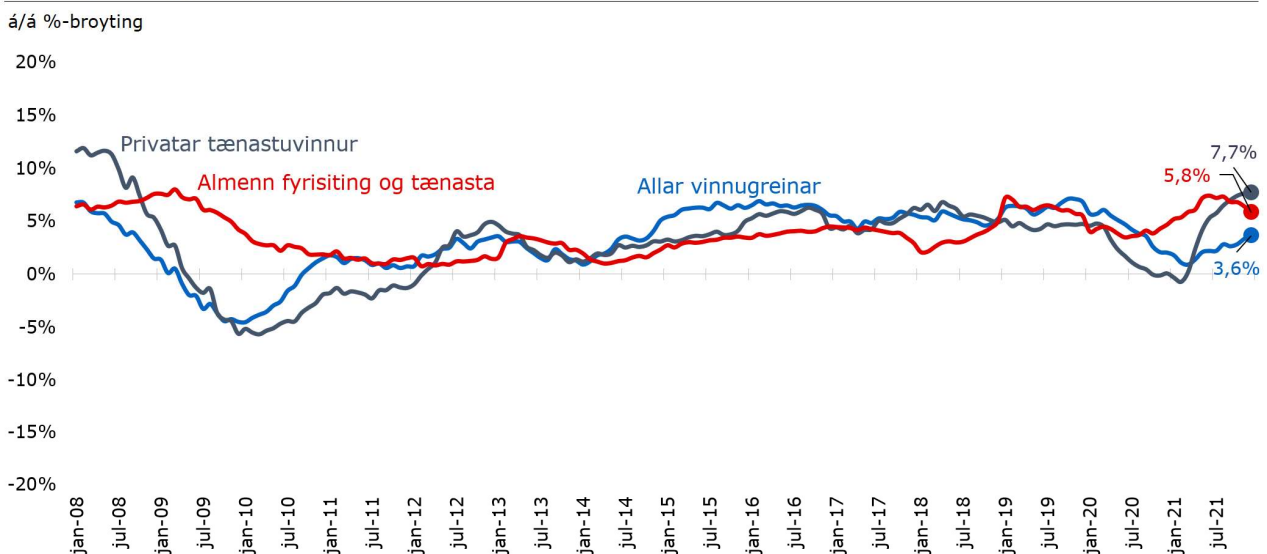
²⁰ Gongdin í mánaðarligu lønartølunum frá Hagstovuni samsvarar ikki við gongdina í BTÚ sum lønarinntøku (lønarpartinum av bruttofaktórinntøkuni, BFI). BFI fevnir eisini um samsýning til kapitalin (restinntøka). Munur er eisini á tjóðarroknsknaparlønnum og mánaðarligum lønartølum, tí allar lønarviðbøtur eru ikki við í mánaðarligu lønartølunum, t.d. pensjónsgjöld, tvungin sosial tryggingargjöld og B-inntøkur.

Í vinnugreinabólkinum tilfeingisvinnur er það serliga fiskiskapur, sum hálar lönargjaldingarnar niður við sínum stóra vakstrarískyti. Lönargjaldingar, vakstrarískyti og stöddarlutfall fyri 2021 sammett við 2020 býtt á vinnugreinar eru á síggja í talvu I 4. Innan fiskiskap er það millum annað lægri virksemin í heimaflotinum, ið ger seg galdandi, har það til tíðir hevur verið ringt at manna skipini. Hinvegin hála øktar lönargjaldingar innan alivirki (og kryvjing í alivinnuni) lönargjaldingarnar í vinnugreinabólkinum tilfeingisvinnur upp. Í juni 2021 var árliga broytingin í lönargjaldingum í tilfeingisvinnuni -10,2%, ið samsvarar við at heimaflotin í fjør var raktur av prísfalli og til tíðir enntá hevði ringt við at manna skipini. Árliga broytingin í lönargjaldingunum í tilfeingisvinnuni er batnað; hon var í desember 2021 -0,4%.

Mynd I 18 vísir gongdina í lönargjaldingunum innan tænaðuvinnurnar (almennar og privatar). Lönirnar í almennum tænaðuveitingum hava søguliga verið tær mest støðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinnum, og vøruframleiðsluvinnum og bygging. Vøkturin í almennum lönargjaldingunum vóru merkisvert høgur í januar 2019, men hetta kemur av, at lönargjaldingarnar vóru óvanliga lágar í januar 2018 vegna verkfall og serligar umstøður á almenna arbeiðsmarknaðinum. Vøkturin í lönargjaldingum innan almenna fyrisiting og tænaðu var næstan søguliga høgur í juni 2021; vit skulu aftur til 2009 fyri at finna hægri vøktur. Hetta er ikki mett at vera orsakað av, at lönargjaldingarnar vóru serliga lágar árið frammanundan eins og dømið í januar 2019, men heldur at tørvurin á starvsfólki innan almenna fyrisiting og tænaðu øktist orsakað av eitt nú koronudeild á landssjúkrahúsinum og starvsfólki, ið testa fyri koronu. Vakstrarískytið frá heilsu- og almannaverkinum til samlaðu gongdina í lönargjaldingunum er lutfalsliga stórt, sí talvu I 4²¹. Í desember 2022 var árligi vøkturin í lönargjaldingunum í almennari fyrisiting og tænaðu 5,8%.

Lönargjaldingar, á/á broyting í %, jan-08 til des-21

Mynd I 18

Viðm.: Tølini byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Kelda: Egnar útrokningar við støði í lönartølum Hagstovunnar.

Lönargjaldingarnar eru øktar mest í heilsu- og almannaverkinum, men tær eru eisini øktar innan undirvísing og hjá kommununum (ið kann vera eldra- ella dagstovnaðikið). Tað er í størri mun lönargjaldingarnar hjá kvinnum, ið eru øktar, enn hjá monnum, og hetta kann vera orsakað av, at lutfalsliga fleiri kvinnur enn menn manna størvini innan nevndu vælferðartænaður. Innan privatu tænaðuvinnurnar eru lönargjaldingarnar eisini øktar nógv (7,7% í desember 2021). Tað eru eitt nú fólk, ið starvast í handli, á gistihúsum og matstovum, frisørar, flogternur, bilførarar, ið koyra bussar ella hýruvagnar við ferðafólki, og hesi vóru øll meint rakt, tá samfelagið lat aftur á vári 2020. Fleiri av lönatakarunum innan tænaðuvinnuna vórðu heimsend og finga lönarískyti frá ALS undir afturlatingini. Lönargjaldingarnar vóru sostatt lægri í 2020, ið eftirfylgjandi hevði við sær ein stóran vøktur í 2021. Tað er serliga innan gisti- og matstovuvinnuna, at lönargjaldingarnar eru øktar, og kundi tað týtt á, at

²¹ Frágreiðingar um útrokningarhátt fyri vakstrarískyti eru at finna í frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2016 á síðu 11.

ferðavinnan er við at koma á fótur aftur. Tað eru lønargjaldingarnar innan júst hesa vinnuna, ið fullu nógv undir afturlatingini.

Tá ið umstøðurnar við koronu batna, verður væntandi ikki brúk fyri eins nógvum eyka kapasiteti til serstaka deild á landssjúkrahúsinum ella til at testa fólk, men tørvurin á starvsfólki innan almannaverk og eldrarøkt fer at vaksa munandi komandi árin vegna demografisku gongdina. Komandi 10 árin fer talið av eldri fólki yvir 80 ár væntandi at vaksa við 1.200 fólki, ella áleið 50%, ið sjálvsagt krevur øktan starvsfólkahóp. Búskaparráðið metti á vár 2021 tørvur vera á nærum 350 búplássum og meira enn 1.000 fleiri starvsfólki innan eldrarøkt, har 700 starvsfólk krevjast afturat verandi starvsfólkahópi og umleið 350 vegna tað, at tey fara á pensjón innan 10 ár. Harafturat er tørvur á umleið 100 eyka sjúkrarøktarfrøðingum til sjúkrahúsverkið, og nærum 800 eyka starvsfólki innan almannaverkið, har 500 starvsfólk krevjast afturat verandi starvsfólkahópi og um 200 – 300, ið fara frá vegna aldur komandi 10 árin.²² Eins og greitt verður frá av privatari vinnuni (eitt nú byggivinnuni), er tað í lýtuni somuleiðis trupult at fáa skikkaða arbeiðsmegi innan tað almenna; eitt nú á dagstovnaðkinum og í almanna- og sjúkrahúsverkinum.

Lønargjaldingar, vakstrarískoyti fyri lønir og stóðarlutfall fyri vinnugreinar, 2020 og 2021						Talva I 4
	Mið DKK			%- vøkstur	Vakstrar- ískoyti	Stóðar- lutfall
	2020	2021	Vøkstur			
Landbúnaður	25	23	-2	-7,3%	-0,5%	0,2%
Fiskiskapur	1.010	950	-60	-5,9%	-15,9%	8,9%
Ali- og kryvjivirki	467	516	49	10,5%	13,1%	4,8%
Ráevnisvinna	60	70	10	17,5%	2,8%	0,7%
Fiskavøruidnaður	406	412	6	1,5%	1,6%	3,9%
Skipasmiðjur, smiðjur	343	319	-24	-6,9%	-6,3%	3,0%
Annar ídnaður	296	302	6	2,1%	1,6%	2,8%
Bygging	1.000	951	-49	-4,9%	-13,0%	8,9%
Orku- og vatnveiting	84	86	3	3,3%	0,7%	0,8%
Handil og umvæling	919	994	74	8,1%	19,9%	9,3%
Gistihús og matstovuvirki	133	179	46	34,6%	12,2%	1,7%
Sjóflutningur	451	479	28	6,3%	7,6%	4,5%
Flutningur annars	345	349	4	1,3%	1,2%	3,3%
Postur og fjarskifti	137	135	-2	-1,8%	-0,7%	1,3%
Fígging og trygging	365	372	7	1,8%	1,8%	3,5%
Vinnuligar tænarar	416	456	40	9,6%	10,6%	4,3%
Húshaldstænarar	107	120	13	11,8%	3,4%	1,1%
Landsfyririting	297	312	14	4,9%	3,8%	2,9%
Kommunur og ríkisstovnar	1.145	1.204	59	5,1%	15,7%	11,3%
Undirvísing	731	769	38	5,2%	10,2%	7,2%
Heilsu- og almannaverk	1.291	1.382	91	7,0%	24,2%	13,0%
Felagsskapir, mentan o.a.	242	264	22	9,0%	5,8%	2,5%
Ótilskilað v.m.	0	0	0	0,0%	0,0%	0,0%
Tilsamans	10.270	10.645	375	3,6%	100%	100%

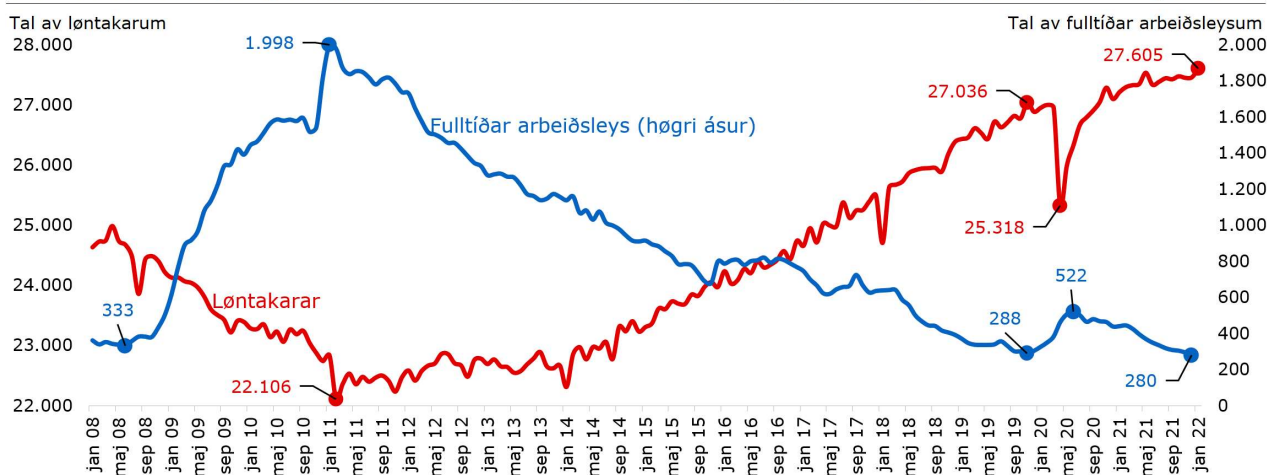
Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 19 niðanfyri vísir árstíðarjavnaða talið av løntakarum samanhiðið við árstíðarjavnaða talið av fulltíðar arbeiðsleysum. Í januar 2011 var talið av árstíðarjavnaðum fulltíðararbeiðsleysum í hældini (1.998), meðan talið av árstíðarjavnaðum løntakarum um somu tíð var lágt (22.106). Síðan ársbyrjan 2011 hevur talið av fulltíðar arbeiðsleysum stórt sæð verið stóðugt fallandi, meðan løntakaratalið síðan januar 2014 stórt sæð hevur verið stóðugt vaksandi. Síðan miðskeiðis í 2014 hevur stór nettótilflyting eisini verið til Føroya, sí mynd I 8.

²² Evnisfrágreiðing Búskaparráðsins um vælferðarøkið, vár 2021.

Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnað, jan-08 til jan-22

Mynd I 19

Viðm.: Talið av løntakarum gongur fram til jan. 2022, meðan talið av fulltíðar arbeiðsleysum gongur fram til des. 2021.

Kelda: Hagstova Føroya.

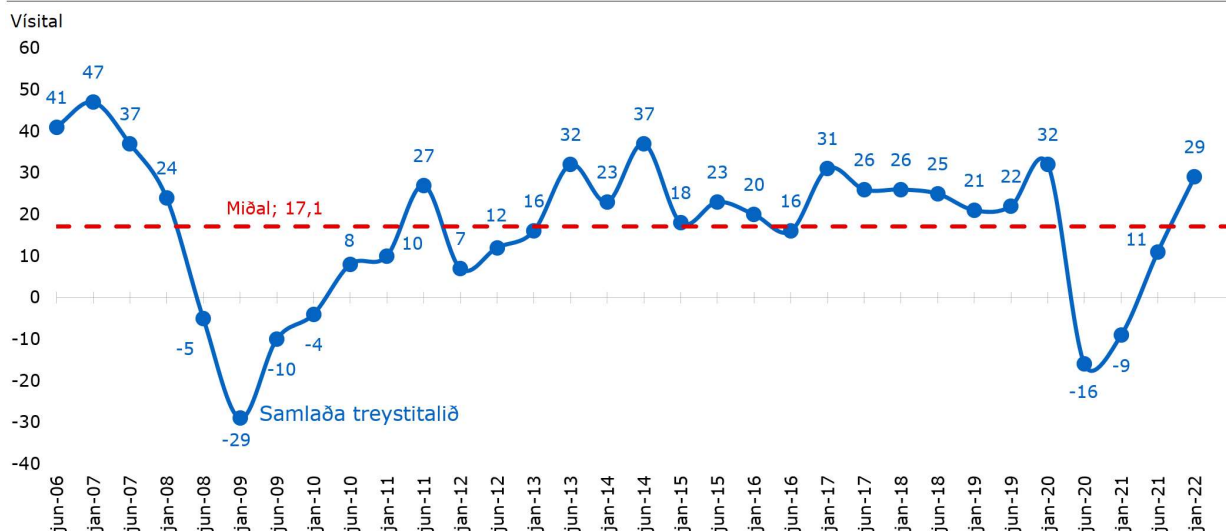
Talið av løntakarum var í november 2019 komið upp á 27.036, beint áðrenn korona rakti føroyska samfelagið, samstundis sum talið av fulltíðar arbeiðsleysum í november 2019 var metlág (288). Orsakað av koronufarsóttini fall talið av løntakarum við 1.632 løntakarum frá mars til apríl 2020. Síðan apríl 2020 vaks talið av løntakarum og gongdin vísir eitt V-mynstur heldur enn eitt U-mynstur. Í januar 2022 er talið av løntakarum komið væl uppum stöðið undan koronu; vit eru nú 27.605 løntakarar í Føroyum meðan talið av fulltíðararbeiðsleysum í desember 2021 einans var 280. Innan privatu tænaðuvinnurnar eru løntakararnir vorðnir fleiri í tali, serliga innan gisti- og matstovuvinnuna. Somuleiðis er løntakaratalið økt innan almennar vælferðartænaðustur hjá bæði land og kommunu, meðan tað er lækkað innan bygging og fiskiskap.

I 3.2 Konjunkturbarometrið fyrri vinnuna

Privata vinnan er sera bjartskygd í nýggjastu konjunkturkanningini hjá Hagstovu Føroya, ið boðar frá øktum tali av bíleggingum, umsetningi og virkseimi. Mynd I 20 vísir samlaða vísitalið í føroyska búskapinum hjá bæði brúkarum og vinnu. Vinnan fevnir um tilfeingis- og ídnaðarvinnu, byggivinnu, handilsvinnu, og tænanstuvinnu. Sum væntað fall treystitalið munandi í kanningini í juli 2020, men er hækkað síðan. Í nýggjastu kanningini er treystitalið, á fyrsta sinni síðan korona rakti, á støði við árinum undan koronu.

Konjunkturbarometrið, jun-06 til jan-22

Mynd I 20

Kelda: Hagstova Føroya

Gongdin í teimum 4 vinnubókunum, sum umboðaðir eru í konjunkturbarometrinum; tilfeingisvinnan og annar ídnaður, byggivinnan, handilsvinnan og tænanstuvinnan, hava verið sera ymiskt rakt av koronastøðuni. Handilsvinnan hevur havt framgongd vegna tað, at húsahaldini hava verið avmarkaði í at ferðast uttanlands, og hetta hevur merkt smásøluna av hálvdrúgvum og drúgvum brúkaravørum positivt (sí brot 2.1). Handilsvinnan merkir tó longu at fólk eru farin at ferðast meira aftur, og væntar at 2022 verður meira líkt árinum áðrenn korona, enn 2020 og 2021.

Vinnubólkarnir tilfeingis- og ídnaðarvinnan hava saman við tænanstuvinnuni størsta ávirkan á samlaða vísitalið, og gongdin í hesum vinnum undir koronu er tí í stóran mun tað, sum konjunkturbarometrið avspeglar. Tilfeingis- og ídnaðarvinnan umboðar fyrirkur, ið framleiða fiskavørur til útflutning. Hesar vóru raktar av avmarkaðum marknaðaratgongdum og lægri prísum undir koronu. Eitt nú verður bæði laksur og toskur seldur til matstovur, sum í nógvum londum vóru stongdar. Meðan alifyrirøkurnar kundu umleggja framleiðsluna til portiónur, ið vóru seldar til matvøruhandlar, høvdu framleiðarar av eitt nú saltfiski ringt við at sleppa av við sínar vørur. So hvørt sum koppsetingin er farin fram og ymsu avmarkingarnar farnar úr gildið, í millum annað USA, har matstovurnar í stóran mun eftirspyrja heilan laks, ella í Suðurevropa, har matstovurnar eftirspyrja saltfisk, er eftirspurningurin eftir føroyskum fiskavørur aftur øktur.

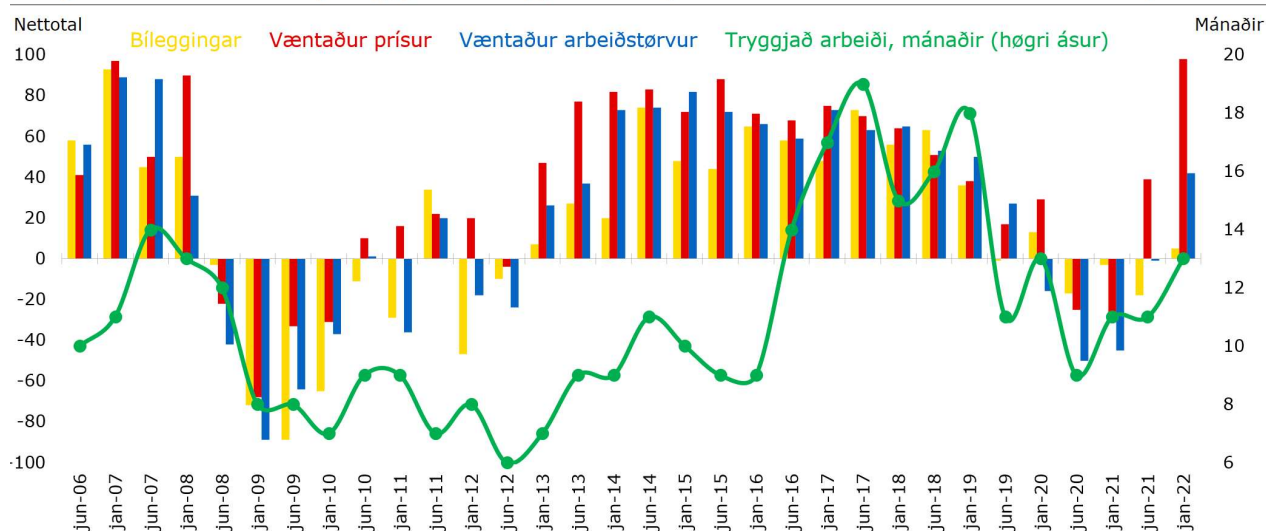
Tænanstuvinnan umboðar gistingarhús, matstovur, hýrúvagnar og bussar til ferðafólk við meira. Hesin vinnubólkur umboðar fyrri ein stóran part ferðavinnuna, ið varð serliga hart rakt av korona avmarkingunum. Tænanstuvinnan er sostatt við til at hála samlaða vísitalið niður í juni 2020 og januar 2021 kanningini, men síðani er vend komin í, og tænanstuvinnan tykist avgjørt at vera meira bjartskygd. Á sumri 2021 vendi gongdin í ferðavinnuni og virkseimið varð so mikið stórt, at størsta avbjóðingin í ferðavinnuni var at skaffa neyðugu arbeiðsmegina, ið skuldi til fyrri at mæta stóra eftirspurninginum frá ferðafólkunum. Átrokandi tørvin á arbeiðsmegi er tó stórt sæð longu loystur við nýggju Fast Track skipanini, ið hevur gjørt tað munandi lættari at fáa fatur á bæði faklærdari og ófaklærdari arbeiðsmegi úr triðjalandum. Nógvar bókingar fyrri ferðaárið 2022 eru longu framdar av útflendingum, og útlitini fyrri føroysku ferðavinnuna eru tískil góð. Ferðavinnan vantar at at verða á 2019 støði aftur í 2022, og í

seinasta lagi 2023. 2019 var eitt met gott ár í ferðavinnuni, men gistingarhúskapasiteturin er vaksin nógv síðan 2019, og tískil er 2019 støði ikki heilt nøktandi fyri gistingarhúsvinnuna.

Byggivinnan var ikki beinleiðis rakt av avmarkingum vegna koronu, men metti longu í januar 2020 (áðrenn korona), at útlitini fóru at vera verri fyri byggivinnuna komandi tíðina. Hetta komst av, at fleiri stórar verkætlanir vóru um at vera lidnar um hesa tíðina. Umboð fyri byggivinnuna meta, at ferðin í byggivinnuni er komin niður á eina meira vanliga legu. Mynd I 21a vísir, at byggivinnan hevur tryggjað sær arbeiði í miðal 13 mánaðir fram.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna, jun-06 til jan-22

Mynd I 21a

Viðm.: Vinstri ási vísir netttotalið, sum liggur í talstrekki frá +100 til -100, høgri ási vísir mánaðir.

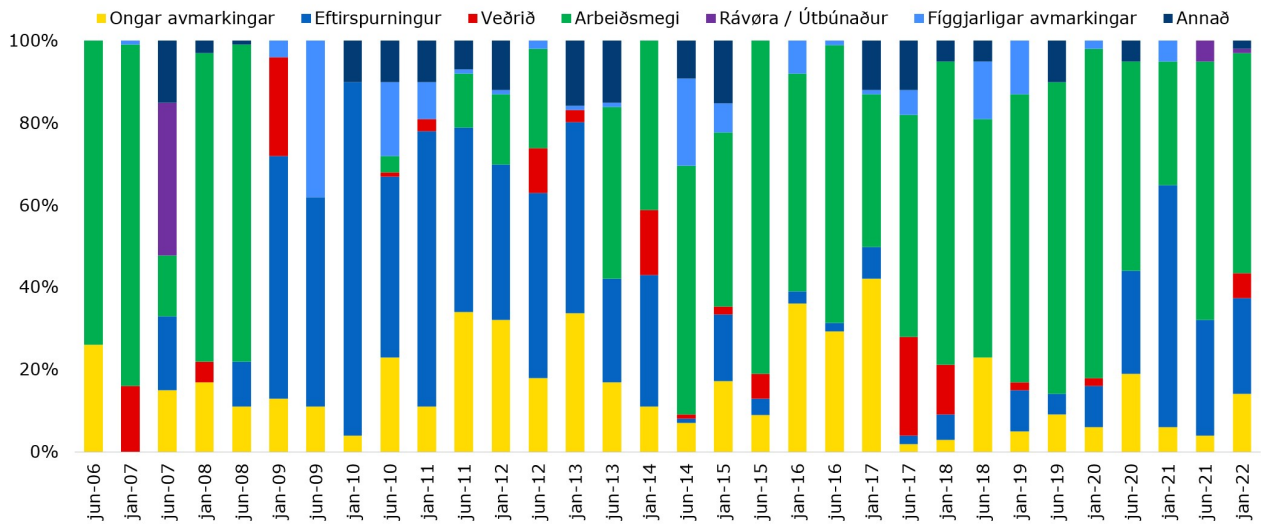
Kelda: Hagstova Føroya

Fleiri útlendskir handverkarar fóru heim undir koronu, og tað hevur økt um tørvin á arbeiðsmegi í Føroyum upp aftur meira. Mynd I 21b vísir at, størsta avmarkingin fyri framleiðsluna í byggivinnuni framvegis er mangul uppá arbeiðsmegi. Umboð fyri byggivinnuna gera vart við, at tað er torført at fáa skikkaða arbeiðsmegi til ymsu uppgávnar, og tað í ES-londunum er stórus eftirspurningur er eftir hesi somu arbeiðsmegi, sum Føroyar eftirspyrja. Byggivinnan eftirspyr faklærda arbeiðsmegi, sum hevur somu siðvenju fyri handverkið sum føroyingar. Umboð fyri byggivinnuna, meta at mangulin á faklærdari arbeiðsmegi er ein varandi trupulleiki, og eftirspyrja tískil eina skipan fyri útlenska arbeiðsmegi líknandi tí fyri sjómenn, ið tryggjar, at útlensku handverkarnir fast skiftivís kunnu fara heim og koma aftur til Føroya at arbeiða. Ásetingin í Fast Track skipanini, um at arbeiðsloysi skal verða undir 3,5%, kann eisini vera ein forðing, tá byggivinnan skal tiltrekkja útlenska arbeiðsmegi til Føroyar. Byggivinnan metir, at førleikarnir, ið byggivinnan eftirspyr frá útlenskum handverkarum manglar í Føroyum, hóast arbeiðsloysið skuldi farið upp. Stóra arbeiðstrýstið ger eisini, at arbeiðið dýrkar, ið samsvarar við stóru hækkingina í reyða stabbnum í mynd I 20a.

Stóru byggifyritøkur í Føroyum hava annars góðar royndir við bæði at fáa útlenska arbeiðsmegi til Føroya, og at senda hana heim aftur, tá tørvurin minkar, eins og dømi var um í 2020, tá óvissan var stór vegna koronu. Útlensk arbeiðsmegi virkar stabiliserandi á búskapin, tí hon kann tálma lønarglíðing, um hon kemur til landið, tá tørvurin er stórus, og kann sendast heim aftur, tá tørvurin minkar, samstundis sum føroysku arbeiðstakararnir enn varðveita síni stórv.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnu - avmarkingar í framleiðsluni, jun-06 til jan-22

Mynd I 21b

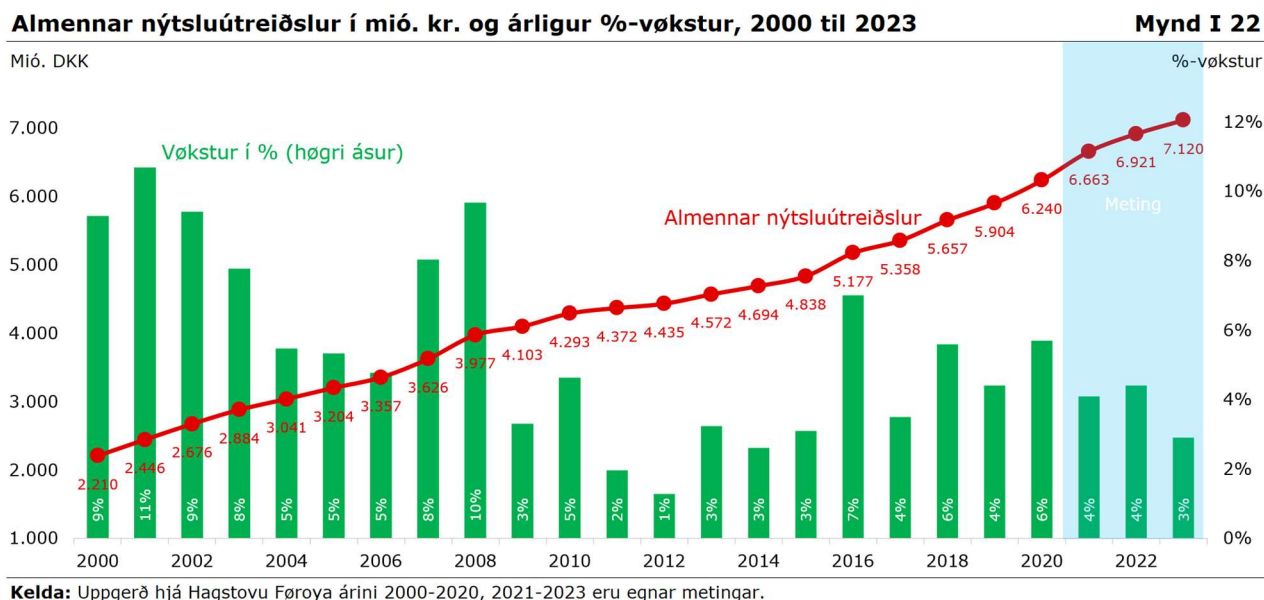
Kelda: Hagstova Føroya

Byggivinnan svarar fyrstu ferð síðani 2007 í bæði juni 2021 og januar 2022 kanningin, at mangul á rávøru og útbúnað er ein avmarking í framleiðsluni. Skjótt hækkandi tilfarsprísirnar eru orsök til, at fleiri kundar í lötuni halda seg aftur við ordrum til byggivinnuna. Tilfar sum stál og viður er dýrkað nógv í 2021, og hetta hevur gjørt tað neyðugt javnan at justera endaligu gjaldskostnaðirnir á ymsu byggiverkætlanunum. Hetta sæst eisini aftur í reyða stabbanum í mynd I 21a. Hol í framleiðsluliðum og langar veitingartíðir, gera tað harumframt trupult at planleggja arbeiðið og fáa fatur á eitt nú eykalutum til maskinur.

I 4 Almenn nýtsla og íløgur

I 4.1 Nýtslan hjá almennari fyrisiting og tænastu

Mynd I 22 vísir gongdina og vøksturin í nýtsluni hjá almennari fyrisiting og tænastu síðan 2000, sum uppgjørt í tjóðarroknaskapinum (ið fevnir um land, kommunur, sosialar grunnar og ríki, men ikki fyrirkur undir almennum ræði). Tølini fyri 2021-2023 byggja á metingar.

Frá 2000 til 2008 var vøksturin í nýtsluni hjá almennari fyrisiting og tænastu sera stórir (millum 5% og 11%). Árin 2009-18 var árligi vøksturin lægri, tá hann var millum 1% og 5%, burtursæð frá 2016, tá vøksturin var 7%. Árin 2018-2020 veksur almenna nýtsla 4%-6% árliga, sum er ein stórir vøkstur í hákonjunktur. Tølini eru í leypandi prís. Vøksturin í almennu nýtsluni verður mettur at vera 4% í 2021 og 2022, og 3% í 2023.

Vøksturin á 6% í nýtsluútreiðslum í 2020 kann lutvíst knýst til tilbúgv, viðgerð og røkt vegna korona. Í 2021 vóru ikki eins stórir útreiðsluvøkstur vegna korona. Hjálparpakkar vóru jættaðir til millum annað ferðavinnu og ítróttarfeløg, men hetta eru smærri upphæddir. Tað eru í størsta mun lønarútreiðslur á vølfæðaðkinum, t.d. í heilsu- og almannaverkinum hjá landinum, sum øktust, og sama er væntað at gera seg galdandi fyri árin 2022 og 2023. Lønargjaldingar eru eisini mettar at økjast hjá kommununum hesi bæði árin, sum millum annað røkja eldraðkið. Útreiðslurnar til fólkapensjón vaksa somuleiðis í 2022 og 2023 í mun til í 2021.

Í jättanarkørmunum eru útreiðslurnar til landssjúkrahúsið framskrivaðar við einum ávísam prís og lønarvøstri, men ivasamt er um hesar framskrivingar taka fult hædd fyri veksandi talinum av eldri fólki komandi 10 árin. Væntast má støðugt vaksandi útreiðslur til heilsuverk, eldrarøkt og almannaverk vegna demografisku broytingarnar komandi árin (sí frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2015 og 2020).

Tølini benda á, at broytingar í almennu nýtsluni (eins og í almennu íløgum og inntøkuflytingum) hava verið konjunkturviðgangandi; tá nógv hevur verið í kassanum, hevur nógv verið brúkt, og øvugt. Hetta hevur økt, heldur enn minkað um sveiggini í búskapargongdini. Umráðandi er at almenni tænastugeirin virkar stabiliserandi við støðugari gongd í rakstri og íløgum, tí búskapurin sveiggjar av øðrum grundum. Hetta er ikki minst, tí føroyski búskapurin er ein pinkulítil tilfeingisbúskapur, sum sveiggjar nógv úttan almenna íblanding. Royndirnar vísa, at tað er torført hjá politisku skipanini at standa ímóti og ikki økja um nýtsluna í góðum tíðum. Búskaparráðið mælir tískil politisku skipanini til at samtykkja eina breiða semju um ein útreiðslukarm, sum ikki loyvir útreiðslunum at veksa við meira enn 2-3% um árið, samstundis sum íløgurnar haldast støðugar.

Tekstkassi 5: Dátu um almenna geiran

Tjóðarroknskapurinn fyrir almenna geiran byggir á almennar roknskapir, ekki minst landsroknskapin. Við virknaði frá 2010 eru kommunuroknskapir eisini skrásettir í Búskaparskipan landsins (BSL). Somuleiðis eru roknskapir fyrir almennar grunnar og stovnar, sum ekki eru á fíggjarlógini, tiknir við í BSL í vaksandi mun. Við hesum eru dátukeldurnar fyrir almenna geiran vorðnar munandi betri seinnu árin. BSL hevur eitt stórt tal av bólkingum og útgreiningarmøguleikum til ymiskan umsitingartørv. Kortini er tað ikki altíð lætt við BSL at gera tær bólkingar og útgreiningar, sum verða fyriskrivaðar í tjóðarroknskapinum, sum er hin vanliga nýtti standardurin fyrir uppgerð av búskaparstøddum.

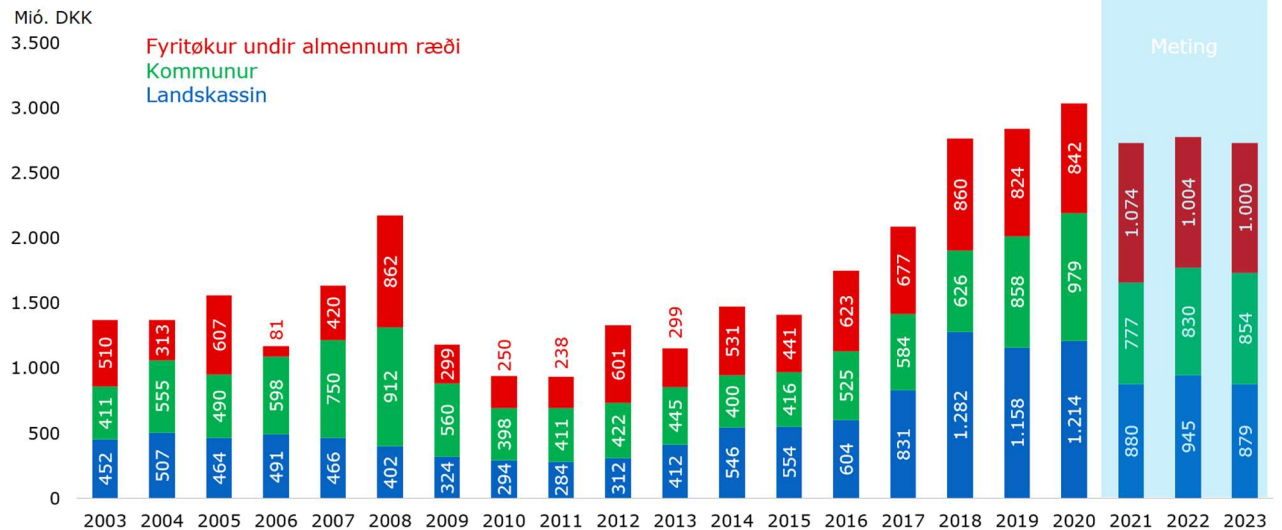
Búskaparmyndilin byggir á tjóðarroknskaparbólkingar. Tá hesin búskaparmyndil hevur verið nýttur til framrokningar, hava metingar verið gjørdar av gongdini við støði í bólkingum í BSL. Hetta eru bólkingar, sum ikki altíð hava verið samanfallandi við bólkingar í tjóðarroknskapinum. Eitt ávíst fyrivarni krevst tí í brúki av tølunum.

I 4.2 Íløgur almenna geirans

Mynd I 23a vísir íløgútreiðslurnar, sum eru undir almennum ræði, tað vil siga hjá landi, kommunum, sosialir grunnar og ríki, umframt fyrítøkum undir almennum ræði undir einum. Talan er um íløgur samsvarandi tjóðarroknskaparuppgerð og ikki roknskaparuppgerð. Tjóðarroknskaparligu íløgurnar eru størri enn roknskaparligu íløgurnar; m.a. er alt Landsverk og viðlíkahald, herundir keyp av útbúnaði, sum eru rakstrarkostnaðir í landskassaroknskapinum, roknað sum íløgur í tjóðarroknskapið.

Íløgútreiðslur undir almennum ræði í mió. kr. árin 2003 til 2023

Mynd I 23a

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2003-2020 fyri land og kommunur og íløgur hjá marknaðarframleiðandi fyrítøkum undir almennum ræði. 2021-2023 eru egnar metingar fyri allar almennar íløgur.

Í 2021 minkaðu samlaðu íløgútreiðslurnar undir almennum ræði, og minkingin stavaði ikki frá fyrítøkum, sum tað almenna ræður yvir, men frá lægri íløguvirksemi hjá landinum og kommununum av tí at stórar verkætlanir eru vorðnar lidnar (millum annað í Tórshavnar og Klaksvíkar kommunu). Í 2022 og 2023 eru íløgútreiðslurnar hjá fyrítøkunum undir almennum ræði mettar at gerast eitt lítið vet lægri enn í 2021, meðan íløguvirksemið veksur eitt vet í kommununum hesi bæði árin. Íløgurnar hjá landinum eru mettar at hækka eitt vet í 2022, meðan tær verða áleið á somu stødd í 2023 sum í 2021.

Íløgútreiðslur undir almennum ræði í mió. kr. og árligi %-vøxtur, 2004-2023

Mynd I 23b

Kelda: Tølini vísa samlaðu almennu íløgurnar (sí býti í mynd I 23a). Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2004-2020 fyri land og kommunur og íløgur hjá marknaðarframleiðandi fyrítøkum undir almennum ræði. 2021-2023 eru egnar metingar fyri allar almennar íløgur.

Mynd I 23b vísir almennu ílguútreiðslurnar og ár-til-ár vöxturinn í hesum. Eins og við almennu nýtsluni (mynd I 22), sæst, at framdu almennu íløgurnar eru konjunkturviðgangandi, bæði tá tað snýr seg um land, kommunur og fyrirkomandi undir almennum ræði, sí mynd I 23a og I 23b.

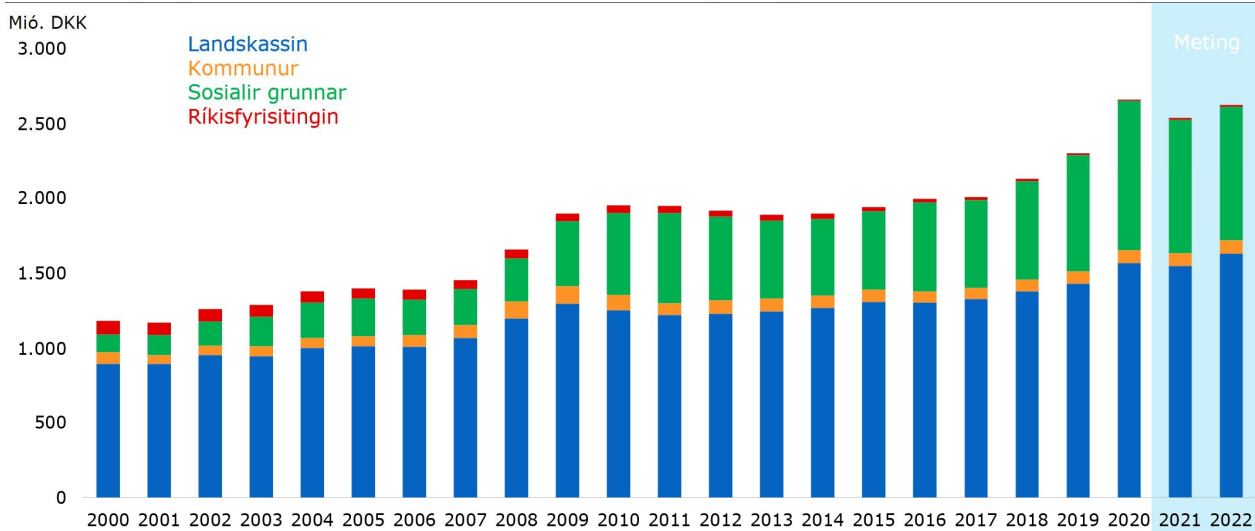
Sum nevnt, er tað umráðandi at tað almenna undir einum strembar eftir eini stöðugari gongd í almennum ílögum, fyrirkomandi á tann hátt at stabilisera gongdina í búskapinum. Sum tað sæst, hevur tað ikki gingið væl at halda eina javna íløgugongd hesi 18 árin (2004-2021), sum myndirnar vísa. Bæði land og kommunur hava tørv á miðvísari stýring og samskipan av ílögum, eins og tørvur er fyrirkomandi samskipan við íløguvirksemið hjá fyrirkomandi undir almennum ræði. Her er pláss fyrirkomandi ábótum. Sum nú er tykjast kommunurnar at hava trupult við at hava skilagóða planlegging av sínum íløguvirksemi, millum annað tí tær ikki meta seg hava heimild til at leggja pening til síðis, hóast lógarverkið ikki avmarkar uppsparing til planlagdar íløgur í kommununum. Neyðugt er longu nú at leggja til rættis íløgur innan eldrarøkt og almannaverk, ið møtir komandi haldførisavbjóðing, sum kemur av vaksandi talinum av eldri fólki, og seta í verk bygging av bústaðareindum, sum effektiviserar raksturinn á hesum øki.

I 4.3 Almennar inntøkuflytingar til húsarhald og onnur

Mynd 24a vísir inntøkuflytingar frá almennari fyrisiting og tænastru til húsarhald og almannagagnlig feløg síðan 2000. Tað er serstakliga landið, ið veitir inntøkuflytingar til húsarhald, men síðan 2000 hava sosialu grunnarnir (AMEG og ALS) veitt ein vaksandi part av inntøkuflytingunum. Landið veitti 75% (898 mió. kr.) og sosialir grunnar 11% (120 mió. kr.) í ár 2000. Landsins partur verður í 2021 mettur at vera 61% (1.550 mió. kr.) og parturin hjá sosialum grunnum verður mettur at vera 35% í 2021. Kommunur og ríki hava nakað av inntøkuflytingum, men parturin er minkaður úr 14% í ár 2000 niður í 4% av samlaðu inntøkuflytingunum í 2021. Inntøkuflytingarnar í 2022 eru mettar at verða á áleið sama stóði sum í 2021.

Inntøkuflytingar í mió kr frá tí almenna til húsarhald og feløg, 2000-2022

Mynd I 24a

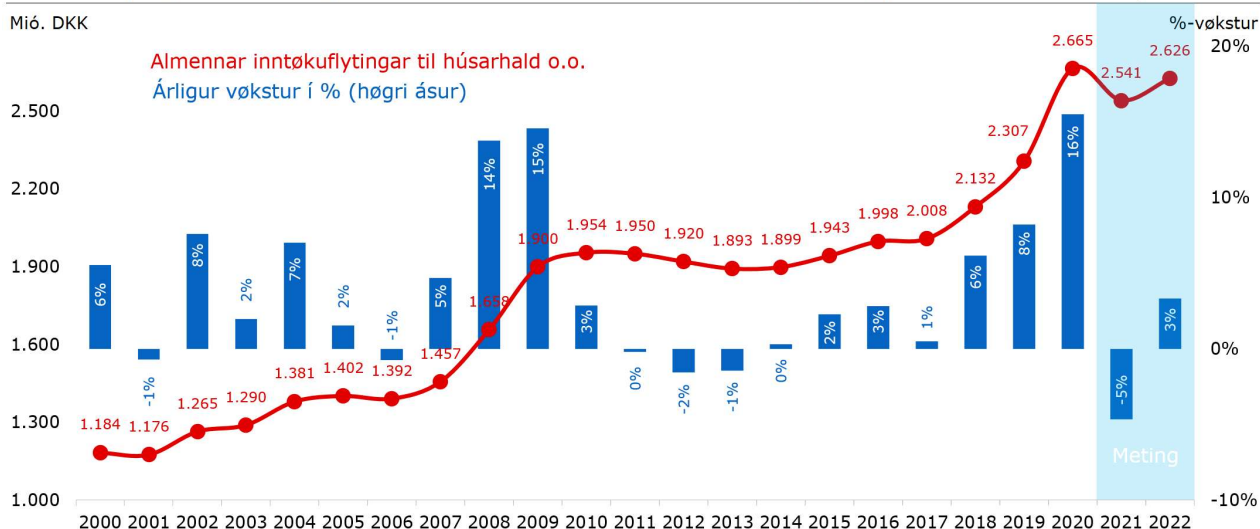

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2000-2020. 2021 og 2022 eru egnar metingar.

Mynd 24b vísir almennar inntøkuflytingar til húsarhald og almannagagnlig feløg tilsamans og árliga %-broyting. Inntøkuflytingarnar eru øktar í miðal 4% um árið frá 2000 til 2022, men vøksturin er skiftandi frá ár til ár. Lønarskoytið frá ALS er ein av orsøkunum til stóra vøksturin í 2020.

Inntøkuflytingar í mió kr og %-vøxti frá tí almenna til húsarhald og feløg, 2000-2022

Mynd I 24b

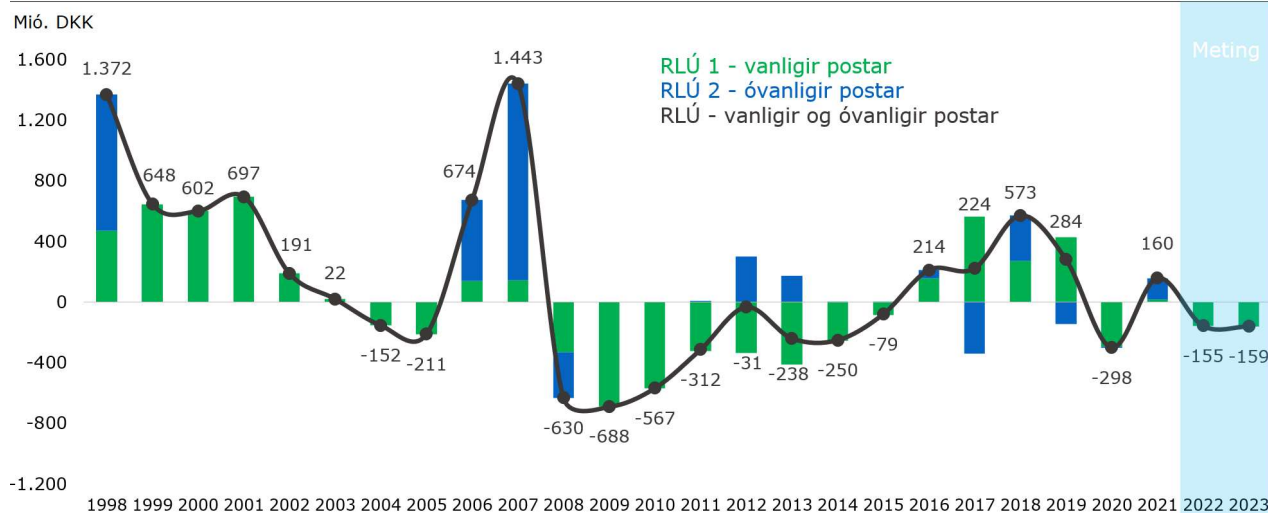
Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 2000-2020. 2021 og 2022 eru egnar metingar.

I 4.4 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 25 gevur eitt yvirlit yvir roknskaparúrslit landskassans; RLÚ, sí tekstkassa 6, har RLÚ 1 eru vanligir postar og RLÚ 2 eru vanligir + óvanligir postar íroknað flyting í búskapargrunn fyri árin 1998-2023.

Landskassaúrslitið RLÚ, vanligir og óvanligir postar, 1998-2023

Mynd I 25

Viðm.: RLÚ 1 er úrslitið av vanligum inntøkum og útreiðslum, meðan RLÚ 2 eisini telur við óvanligar inntøkur og útreiðslur og flytingar til Búskapargrunn.

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2022 og 2023 eru egnar metingar.

Landskassin hevði hall øll árin 2008-2015. RLÚ vísti hesi 8 árin samanlagt hall á 2,8 mia. kr. Tey fyrstu av hesum árunum var ógvusligur lágkonjunkturur. Í 2014 og 2015 vóru konjunkturarnir linkaðir nógv orsakað av stóru framgongdini í ali- og uppsjóvarvinnu, og tað er ivasamt, um hesi bæði árin kunnu eyðkennast við lágkonjunkturi. Fýra árin 2016-2019 eru eyðkend av hákonjunkturi og hava víst yvirskot á samanlagt 2,0 mia. kr. (íroknað eftirgeving av skuld 0,5 mia. kr.). Úrslitini í 2020 og partvíst í 2021 er merkt av koronufarsóttini við øktum útreiðslum til hjálparpakkar, koronudeild á landssjúkrahúsinum, eyka testkapasiteti v.m. Úrslitið í 2021 gjørdist betri, enn roknað var við upprunaliga. Millum annað gjørdust MVG-inntøkurnar og onnur punktgjöld størri í 2021, enn áður mett, bæði tí færoyingar hava ferðast minni og nýtt meira pening her í landinum, og tí oljuprísurin er øktur. Eisini varð tøkunøgðin av laks stórri í 2021, enn frammanundan mett, sum gevur hægri inntøkur í landskassan frá loyvisgjaldi. Harafturat vóru rakstrarútreiðslurnar lægri enn áður mett, og avlopið, roknað við støði í roknskapinum hjá landskassanum, er mett til 160 mió. kr. í 2021. Landskassaúrslitið er mett at gerast -155 mió. kr. fyri 2022. Henda meting hjá Búskaparráðnum er nakað verri, enn fíggarlógini fyri 2022 sigur (hon sigur 38 mió. kr. í avlopi í 2022), tí Búskaparráðið væntar ikki íløgurnar fara at minka í 2022 í mun til 2021, og at tað tísil verða nýttar umleið 150 mió. kr. til íløgur, sum á fíggarlógini fyri 2022 eru bókaðar sum støðlingar (tað vil siga bókað sum ein upphædd, ið ikki verður nýtt í 2022), og harumframt hevur Búskaparráðið roknað við eykajáttanum fyri umleið 50 mió. kr. í 2022. Bæði inntøkur og útreiðslur verða framskrivaðar við +3% frá meting fyri 2022 til meting fyri 2023.

Íløgútreiðslurnar hjá landinum eru mettar at vera lægri í 2021 enn í 2020, meðan íløgurnar fara at liggja áleið á sama støði í 2022 og 2023, sum í 2021, sí mynd I 23b.

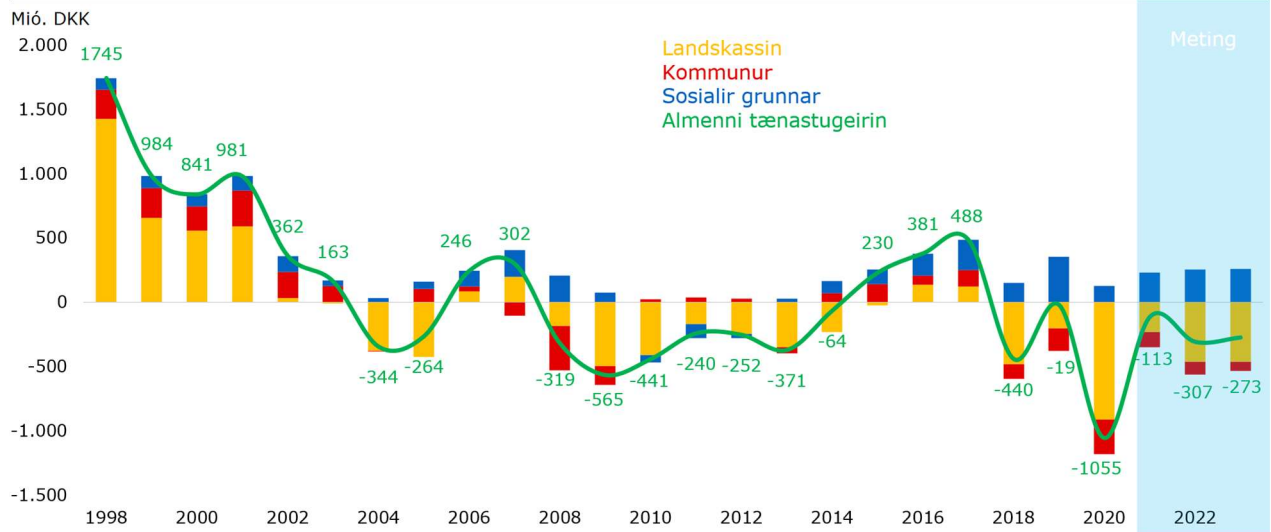
Við nærnum ongum arbeiðsloysið og stórum inntøkuvøkstri eiga almennu kassarnir at hava avlop. Tørvur er harafturat á ítøkiligum ætlanum, ið virka fyri haldførum fíggarpolitikki í langa høpinum, tá hugsað verður um demografisku avbjóðingarnar, sum Føroyar fara at mæta komandi árin við skjótt vaksandi talinum av eldri borgarum.

Á mynd I 26 sæst, at gongdin í úrslitinum í almenna tænaðstugeiranum samanlagt vísir stór sveiggj, sum eru mest ávirkað av sveiggjunum hjá landinum. Eftir altjóða leisti fyri hagtalsframleiðslu er mynd I 26 dagførd síðani seinastu frágreiðing til eisini at írokna íløgur í undirsjóvartunlar, tí broytast íløgur og úrslit í almenna geiranum tilsvarandi. Tað merkir millum annað, at skuldin hjá P/F Eystur- og

Sandoyartunlinum, sum landskassin veðheldur fyri, sæst í úrslitinum hjá landskassanum í mynd I 26, sí eisini fótnotu 17.

Úrslit almenna tænaðugeirans árinu 1998 til 2023

Mynd I 26

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2021 og 2022 eru egnar metingar.

Skattainntøkusiðan hjá landinum hevur virkað sveiggjómótirkandi, sum í størstan mun er orsakað av sokallaðu automatisku stablisatorunum, ið merkir at skattainntøkurnar hjá tí almenna veksa í hákonjunkturini samstundis sum arbeiðsloysisstuðul og almannahjálp minka, meðan almenna nýtslan og íløgurnar eru støðugar. Havandi í huga, at konjunkturarnir hava verið fyrimunarligir í fleiri ár samsett við stóru haldfórisavbjóðingunum, sum almenni tænaðugeirin stendur yvir fyri í framtíðini, hava yvirskot landskassans hesi seinnu árinu verið ov lítil. Ímeðan skattainntøkusiðan hevur virkað sveiggjómótirkandi, hava útreiðslurnar í høvuðsheitum verið konjunkturviðgangandi, tvs. at útreiðslurnar veksa í uppgongutíðum og minka í afturgongdstíðum.

Tekstkassi 6: Landskassans úrslit – RLÚ

RLÚ er landskassans Rakstrar-, Løgu- og Útlánsúrslit, sum tað verður nevnt, og er landskassans samlaða úrslit. Tað verður í landsroknskapinum m.a. býtt sundur í RLÚ 1 – Vanligir postar og RLÚ 2 – Vanligir, og óvanligir postar. RLÚ 2 fevnir um vanligar postar og óvanligar postar, har óvanligir postar kunnu býstast í a) óvanligar postar, sum ikki eru flytingar netto í Búskapargrunn og b) óvanligir postar, sum eru flytingar netto í Búskapargrunn.

Teir vanligu postarnir eru meira arbeiðsligir í fíggjarætlanar- og fíggjarlógararbeiði. Óvanligir postar eru mangan stórir og ikki afturvendandi postar. Hetta uppbytið hevur verið brúkt síðan 2004. Sum nakað nýtt, verða 20 prosent av yvirskotinum á RLÚ 1 upp til 200 mió. kr. og 50 prosent av tí, ið er omanfyri 200 mió. kr. flutt í Búskapargrunn; RLÚ fevnir sostatt um hesi trý partsúrslitini, (RLÚ=RLÚ2;; RLÚ2=RLÚ1+RLÚ2a+RLÚ2b).

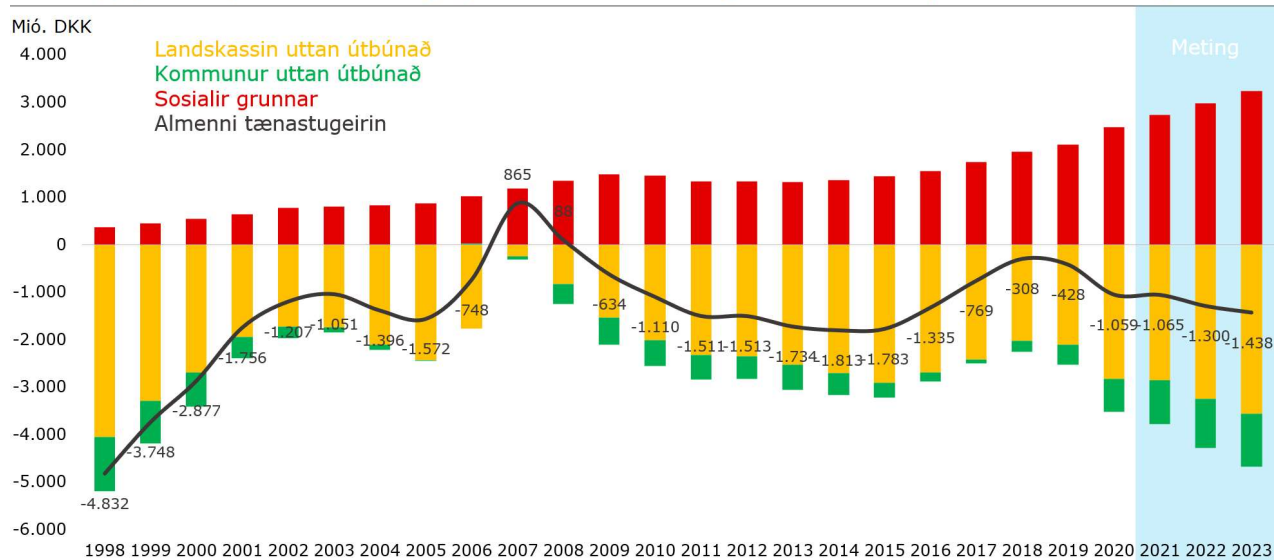
Nøkur dømi um a) óvanligar postar á RLÚ2: í 2006 fekk landsstýrið eina kapitalútluting (hálsa mia. kr.) umframt vinningsbýti frá BankNordik. Í 2007 fekk tað eina inntøku á 1,3 mia. kr. frá sølu av partabrøvum í BankNordik. Í 2008 lænti landsstýrið íslensku stjórnini 300 mió. kr., sum vórðu afturgoldnar í 2012. Í 2013 inntøkufórði landsstýrið eginogn Landsbankans (160 mió. kr.) við avtøkuna. Í 2018 inntøkufórði landsstýrið niðurskriving av láni frá danska statinum (500 mió. kr.) sambært avtalu frá 1998. Vinningsbýti frá BankNordik við sølu av danska partinum hjá BankNordik, gevur eina inntøku á 142 mió. kr. í 2021.

I 4.5 Ogn og skuld hjá almennari fyrisiting og tænaustu

Mynd I 27 vísir gongdina í nettoognini hjá almennari fyrisiting og tænaustu árin 1998-2022.²³ Almenn fyrisiting og tænausta fevnir um land, kommunur og sosialu grunnarnar. Uppgerðin er uttan útbúnað og vísir sostatt bert tær gjaldføru ognirnar hjá almennari fyrisiting og tænaustu. Nettoognin er farin úr nærum -5 mia. kr. í 1998 nærum 1 mia. kr. í 2007. Síðani er hon lækkað og er mett til at vera nærum -1,1 mia. kr. í 2021, -1,3 mia. kr. í 2022 og -1,4 mia. kr. í 2023. Landskassin hevur tey størstu sveiggini í nettoognini, eins og landið hevur tey størstu sveiggini í úrslitunum (mynd I 26), har úrslitið hjá landinum hevur verið ávirkað av konjunkturgongd og konjunkturpolitikki við stórum hallum í lágkonjunkturi, umframt av broytingum í óvanligum postum, sum til dømis skuldareftirgeving av statsskuld í 1998 og 2018, sølu av partabrøvum í BankNordik í 2007, og vinningsbýti frá BankNordik í 2021-2023 av sølu av donsku deildini hjá BankNordik. Kommunurnar hava havt sveiggj í nettoognini hesi árin, men sveiggini hava verið nógv minni, enn hjá landinum. Sosialu grunnarnir hava havt eina vaksandi nettoogn í tíðarskeiðinum; ALS hevði stórar útgjaldingar 2008-2012, sum elvdi til at sosialu grunnarnir samanlagt høvdu minkandi nettoogn í 2010 og 2011, men annars hevur nettoognin verið vaksandi hjá sosialu grunnunum 1998-2022, hóast ein partur av ognini hjá ALS var nýtt undir koronu í 2020 til útgjald av lønarískoyti.

Nettoogn/skuld (uttan útbúnað) hjá almenna tænastageiranum í Føroyum

Mynd I 27

Kelda: Gjaldstovan og Búskaparráðið, 2021 til 2023 eru egnar metingar.

Landskassin hevur havt nettoskuld síðani 2008 (gulu stabbarnir). Landsstýrið økti skuldina við samanlagt 2,8 mia. kr. í tíðarskeiðinum 2008 til 2015. Í hesi tilgongd lækkaði Moody's kredittmetingina frá Aa2 til Aa3 við negativum útlitum. Hetta merkir, at tað ikki var nóg mikið, at nettoognin hjá landskassanum var nærum null í 2007 beint undan fíggjarkreppuni í 2008, fyri at megna tey komandi árin við halli, uttan at missa eitt stig í kredittmetingini. Fíggjarstøðan hjá landskassanum er verri í dag, enn hon var beint áðrenn fíggjarkreppan rakti í 2008, hóast føroyski búskapurin hevur havt stóra framgongd seinastu 10 árin. Nettoogn landskassans eigur at vera so mikið stór, at kredittvirði er til at kunna lána í eini komandi afturgongd. Fyri at økja um nettoogn landskassans krevst yvirskot á fíggjarlógin.

²³ Myndin byggir á eina meting av ogn og skuld hjá almenna geiranum, har m.a. skyldur landskassans fyri tænaðum annapensjónir og rentugaranti til P/F Lív ikki eru tikin við sum skuld. Heldur ikki er virðið á livandi tilfeingi, sum kundi verið tikið inn við brúkgjaldi, tikið við sum ogn. Eftir altjóða leisti fyri hagtalsuppgærd av skuld hjá fyrirtøku undir almennum ræði, er veðhaldsskylda fyri undirsjóvartunlar roknað uppí hjá feløgum, ið ikki eru sjálvberandi. Skuldin hjá P/F Eystur – og Sandoyartunlinum er tískil roknað uppí hjá landskassanum. Sama er skuldin hjá Vága- og Norðoyartunlinum. Uppgjørt er eftir hesum leisti aftur til 1998. Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1.502 mió. kr. og nettoskylda landskassans fyri tænaðum annapensjónir er roknað til 5.670 mió. kr. við árslok 2020. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggjarárið 2020, s. 246.

I 4.6 Konjunkturpolitikkur og fíggarstøða landskassans

Konjunkturpolitikkur hevur sum endamál at minka um tey sveiggj, sum búskapurin av ymiskum orsøkum hevur. Hetta ger seg galdandi í øllum búskapum, og ikki minst í tí føroyska, av tí at hann er ein lítill búskapur, og tí at hann er ein tilfeingisbúskapur við livandi tilfeingi. Nógvar sveiggj eru í einum búskapi, men ofta er tað so, at ikki øll sveiggj ganga sama veg, og soleiðis kunnu tey við hvørt javna hvørt annað út. Í einum lítlum búskapi er tað sjáldnari, at sveiggini javna hvørt annað út, og tí sveiggjar tann lítli búskapurin meira. Ein búskapur, ið troytir livandi tilfeingi, fær meira sveiggj, av tí at náttúran hevur síni egnu sveiggj, bæði av sær sjálvum og mannaskapt.

Eydnast tað at minka sveiggini, ger ein góður konjunkturpolitikkur størri gagn í Føroyum, enn í stórum londum, hvørs búskapir av sær sjálvum sveiggja minni. Treytin fyri tilílkari gagnligari ávirkan er, at eftirspurningurin hjá almennari fyrisiting og tænaðu er stabiliserandi. Tað merkir, at almennar útreiðslur til rakstur, veitingar og íløgur skulu hava eina javna gongd, meðan inntøkurnar sleppa at fylgja konjunkturgongdini í búskapinum. Hetta merkir, at almenn fyrisiting og tænaða skulu hava avlop í hákonjunkturi og kunnu hava hall í lágonjunkturi. Hetta merkir annaðhvørt, at fíggarrognin skal vera so stór, at hallini kunnu berast uttan lántøku, ella at fíggarstøðan er so mikið góð, at kredittvirði er til at læna til hallini í lágonjunkturi.

Sveiggini, sum eru nevnd her, eru eitt rættiliga vanligt fyrbrigdi, og tey eru ring at tíðarfesta. Tað ber tí ikki til at mótvirka tey við aktivum fíggarpolitikki, m.a. tí tilílk áttøk taka tíð at fyrirreika og skapa semju um, við tí úrsliti, at konjunkturstøðan er vorðin øðrvísi, enn tá fyrirreikingin byrjaði, so áttøkini kunnu gera sveiggini størri, enn uttan áttøk. Tí er betri, sum nevnt omanfyri, at loyva stabiliserandi ávirkan frá inntøkunum og halda eina støðuga gongd í útreiðslunum. Málið eigur at vera at arbeiða fyri eini breiðari politiskari semju um ein útreiðslukarm, ið ikki loyvir útreiðslunum at veksa við meira enn 2-3% um árið. Flestu geirar í føroyska búskapinum eru væl fyri aftaná positivu gongdina, sum hevur verið seinna árin. Hetta er galdandi fyri vinnufyrirøkur, bæði privatar og almennar, fíggargeiran og húsarhaldini. Tað er eisini galdandi fyri partar av almennari fyrisiting og tænaðu, men landskassin hevur øll tey eftirfylgjandi árin eina verri fíggarstøðu, enn í 2007, tá mált verður eftir nettoogn uttan útbúnað (mynd I 27)

Tá talan er um fortreytir fyri at reka konjunkturpolitik, er tað fíggarstøðan og kredittvirðið hjá landskassanum, sum hevur týðning. Landsstýrið og lögtingið hava ábyrgdina av konjunkturpolitikkinum og mugu gera tær fyriskipanir, sum eru neyðugar í hesum samanhangi. Fíggarstøðan hjá øðrum geirum, enn landsstýrinum, hevur lítið at siga fyri virkisfrælsið hjá landsstýrinum viðvíkjandi konjunkturpolitikki, tí um landsstýrið skal til aðrar geirar eftir pengum við skatti ella á annan hátt, verður fíggarligt ráðarúm tikin frá hesum geirum, og soleiðis mótarbeiðir eitt tilílk áttøk tí konjunkturpolitikki, sum rættur er at føra. Tí er fíggarstøðan og kredittvirðið hjá landskassanum avgerandi fyri konjunkturpolitikkin og ikki støðan hjá øðrum geirum.

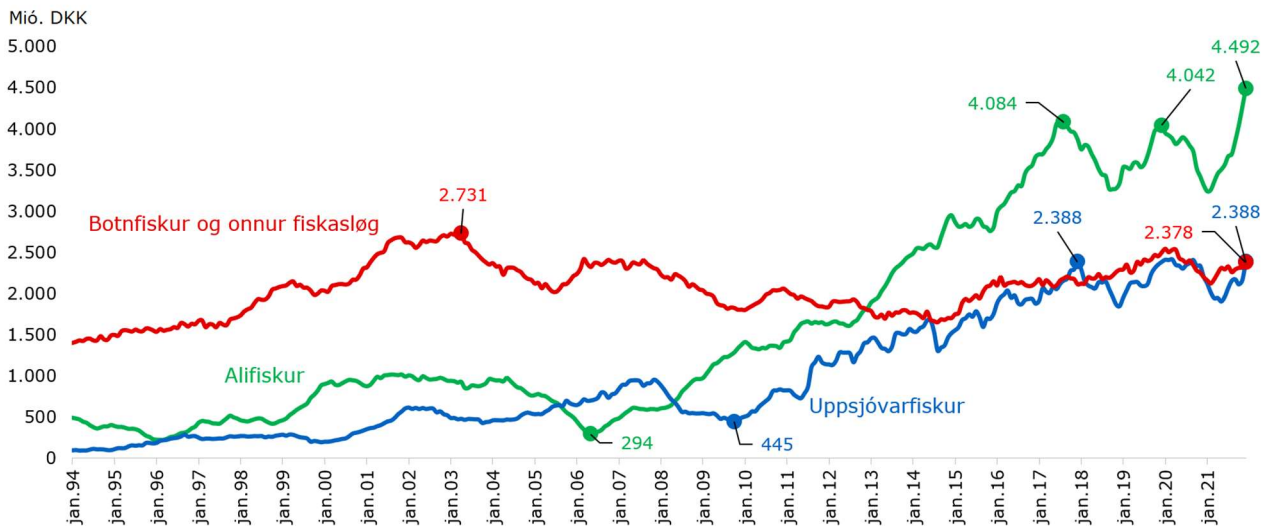
ALS hevur tó í koronufarsóttini tikið undir við lógarbroying, sum heimilar ALS at rinda lønarískoyti til fólk, sum fyrirøkur ikki hava sagt upp og tí ikki eru arbeiðsleys. Hetta má sigast at vera vinnustudningur fyri at mótvirka niðurgongd í eftirspurningi og virksemi, og sostatt mótvirka arbeiðsloysi. Tað, at ALS átekur sær hesa uppgávu, vísir at landsstýrið kann vænta samstarv við ALS seinni í líknandi støðu. Við hesum undantaki er sjónarmiðið omanfyri rætt, at landsstýri og lögting noyðast at gera landskassan so væl fyri fíggarliga, at førleikin til at føra skilagóðan konjunkturpolitikk, er til staðar.

I 5 Útlendskur eftirspurningur

Mynd I 28 lýsir søguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavørum fyri trýggjar høvuðsbólkar av fiskaútflutningi: alifisk, uppsjóvarfisk og botnfisk og onnur fiskasløg. Hesir trýggjar høvuðsbólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning.

Fiskavøruútflutningur, leypandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til des-21

Mynd I 28

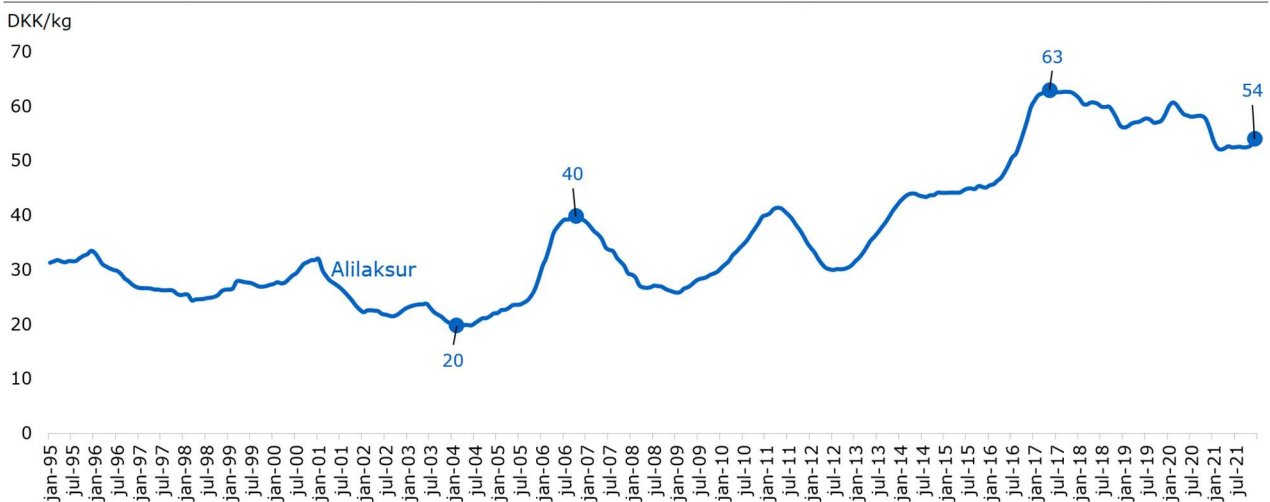
Kelda: Hagstova Føroya

Alifiskur fevnir um laks og síl, men nærur eingi síl verða útflutt í dag. Uppsjóvarfiskur fevnir um makrel, sild og svartkjaft, og harumframt er fiskamjøl lagt afturat hesum bólki. Botnfiskur og onnur fiskasløg fevna um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækju o.a. Hesi síðstnevndu fiskasløg verða veidd í bæði føroyskum sjógvi og aðrastaðni, t.d. í Barentshavinum og á Flemish Cap. Botnfiskurin hevur havt sera stóran týðning fyri útflutningin langt aftur í tíðina, men hevur ikki sama stóra týðning í dag. Í 2012 vóru allir trýggjar vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stódd, tá tað snýr seg um útflutningsvirði. Síðani tá er útflutningsvirðið av alifiski tvífaldað, og stavar hetta í stóran mun frá prísavøkstri, hóast tað í 2019 og 2021 er økta tøkunøgðin av laks, sum gav týðningarmikil íkast til vøksturin í BTÚ hesi bæði árin. Mynd I 28 vísir, at útflutningurin av alifiski var met høgur í 2021 og útflutta nøgðin vaks heili 40% í mun til í 2020. Útflutningsvirðið av uppsjóvarfiski er nú komið upp á sama stóði sum botnfiskur o.o. fiskasløg.

Myndirnar I 29-31 vísa eindarprísir í útflutninginum av laks, makreli og sild og toski, hýsu og upsa.

Eindarprísir fyri laks í útflutninginum, leypandi 12 mðr. miðal, jan-95 til des-21

Mynd I 29

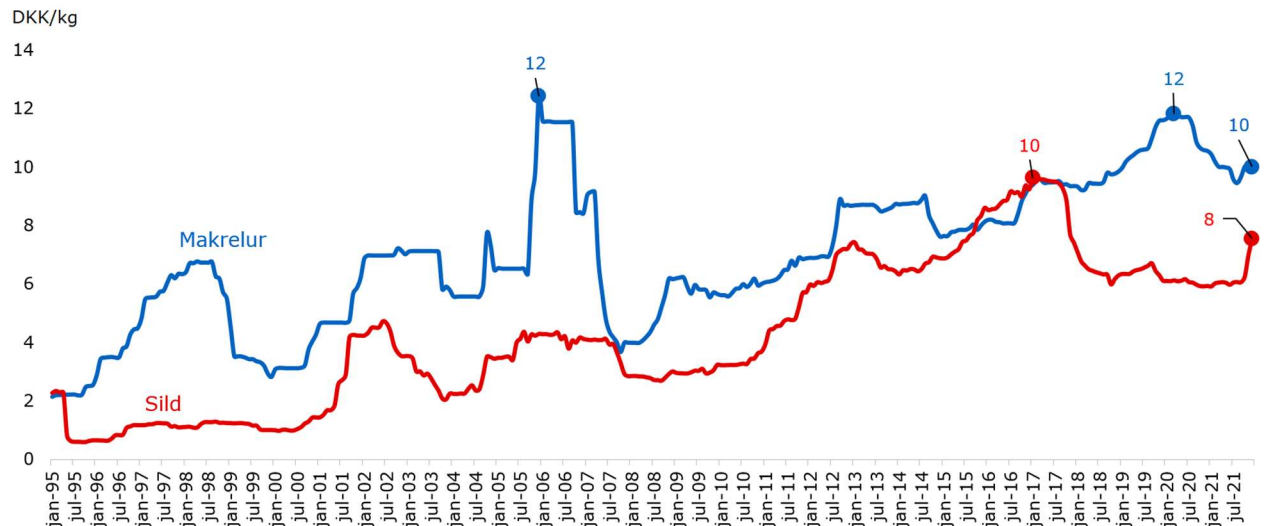

Kelda: Egnar útrokningar við stóði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Eindarprísurinn fyrir laks er trífaldaður úr umleið 20 kr./kg. í 2004 upp í 63 kr./kg. í maí 2017, og var við ársenda 2021 á 54 kr./kg. Eindarprísirnir samsvara við önnur prísagætl (t.d. Fishpool), tá það snýr seg um trend.²⁴ Sambært forspá hjá Fishpool, er prísurinn á laksi mettur at hækka í 2022 í mun til 2021 (sí mynd I 12). Hetta hefur fyrst og fremst sína orsök í eini væntan um stórra eftirspurning í mun til avmarkaða útboðið. Í verandi lótu boðar forspá hjá Fishpool frá stöðugum ella eitt vet lægri prísnum á laksi í 2023.

Eindarprísur fyrir makrel og sild í útflutninginum, jan-95 til des-21

Mynd I 30

Kelda: Egnar leyfandi 12 mör. miðal útrokningar við stöði í útflutningstölum Hagstovunnar.

Mynd I 30 vísir, at eindarprísurinn fyrir makrel er meira enn tvífaldaður frá ultimo 2007 til 2020. Eindarprísurinn á makreli var í hæddinni í 2006 við 12 kr./kg. og nýggjastu tölunin vísa ein eindarprís á 10 kr./kg. við ársenda 2021. Vegna vantandi avtalu við Bretland um uppsjóvarfiskin, bleiv makrelurinn fiskaður í færoyskum sjógví í 2021, áðrenn hann fór í bretska sjógv. Hetta innibær verri góðsku, ið gav lægri útflutningsprísir. Í lótni eru ikki útlit fyrir at nøkur avtala verður gjørd við Bretland um makrelin í 2022. Tískil er sannlíkt at útflutningsprísurinn í 2022 og møguliga eisini í 2023 á makreli, heldur sær á 2021-stöði. Eindarprísurinn fyrir sild hefur verið sera stöðugur á umleið 6 kr./kg. síðan 2018, men ger eitt lop upp við ársenda 2021, til 8 kr./kg. Stórri eftirspurningur eftir sild, vegna minni útboð av øðrum fiski, kann hava verið við at til eindarprísurinn á sild hækkaði. Prísurinn á svartkjafti væntast at økjast eitt vet í 2022. Vantandi MSC-góðkenningin á svartkjaftinum tykist ikki at hava stórvegis týðning í londunum, sum Færoyar útflytur og ávirkar tí ikki prísinn í lótni, men vinnan sigur tó frá, at burðardyggur fiskiskapur í vaksandi mun verður kravt frá endaliga brúkarinum.

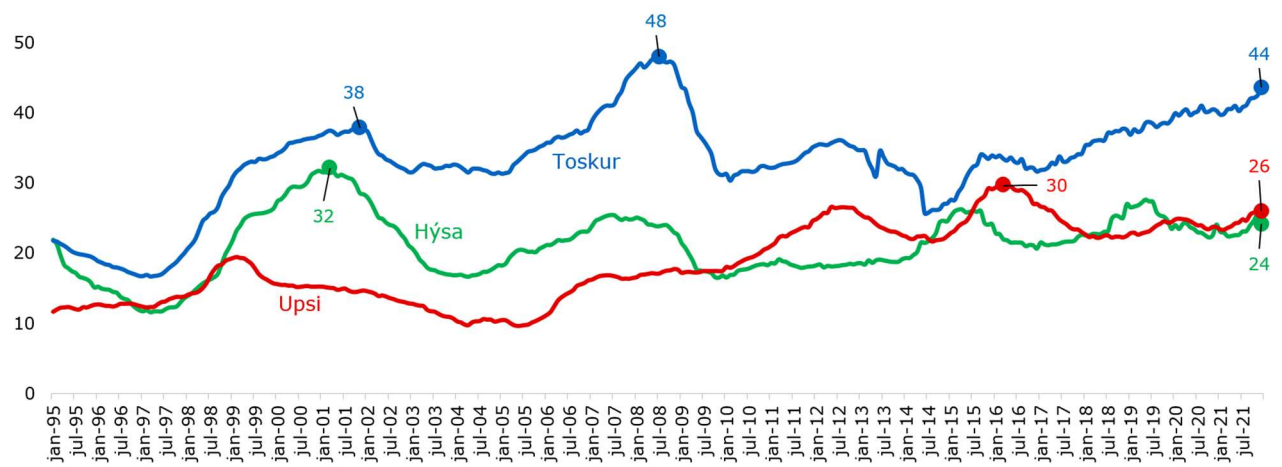
Mynd I 31 vísir, at eindarprísurinn fyrir botnfisk hefur verið rættiliga stöðugur síðan 2010. Í desember 2021 var toskaprísurinn 44 kr./kg., meðan prísurinn fyrir hýsu var 24 kr./kg. og upsa var 26 kr./kg. Sambært vinnuni hefur prísurinn á toski verið lágur fyrra hálfvár, men sera høgur seinna hálfvár í 2021. Væntandi heldur prísurinn á toski áfram við at vera høgur í 2022. Hetta kemst m.a. av, at heildarkvotan í Barentshavinum lækkar í 2022. Í september 2021 fingur toskur og hýsa MSC-góðkenning, sum hefur haft positiva ávirkan á prísinn á hesum fiskaslögum.

²⁴ Vøksturin í útflutningi av laksaportiónum kunnu gera eindarprísirnir í laksaútflutningi misvísandi.

Eindarprísur fyri botnfisk í útflutninginum, jan-95 til des-21

Mynd I 31

DKK/kg
60

Viðm.: Eindarprísurin er roknaður sum leypandi 12 mðr. miðal.

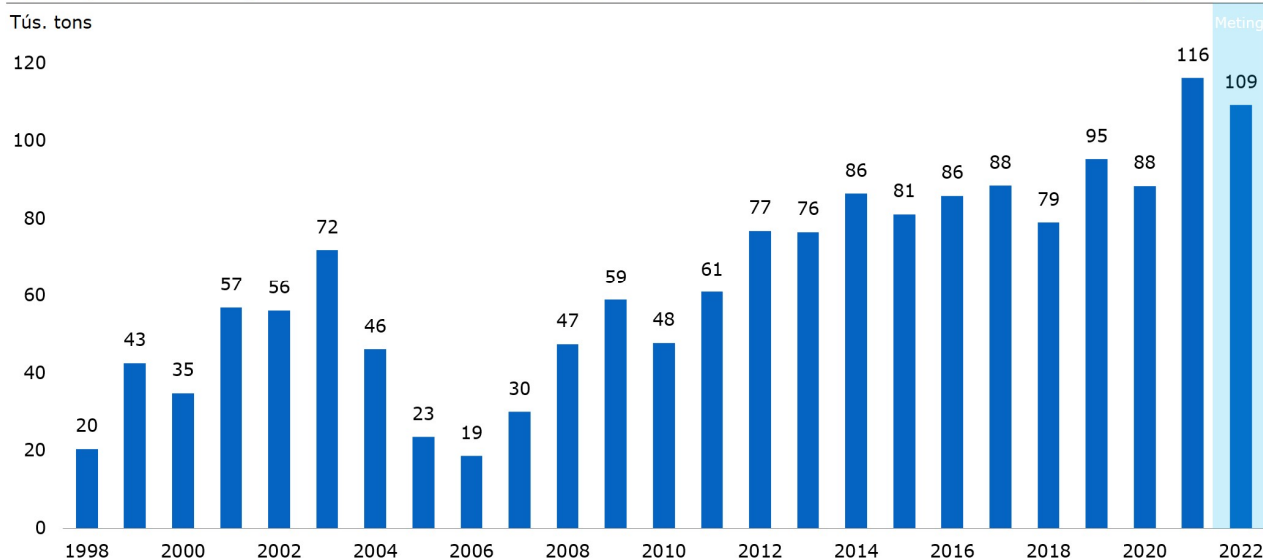
Kelda: Egnar útrokningar við stöði í útflutningstølum Hagstovunnar.

I 5.1 Alivinnan

Mynd I 32a vísir tøkuna í føroysku alivinnuni árin 1998-2022. Í 2021 setti tøkunøgðin av laks met, meðan hon í 2022 er mett at lækka til beint undir 110t tons í livandi vekt. Tøkunøgðin fyri 2022 byggir á metingar við óvissu. Lægra tøkunøgðin í 2022 í mun til í fjør er við til at hála samlaða útflutningsvirðið niður, men hetta verður partvíst mótsvarað av eini væntaði príshækking á laks í 2022 vegna framhaldandi góðum eftirspurningi í mun til útboðið. Alivinnan væntar hinvegin størri tøkunøgð í 2023 enn í 2022.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni árin 1998 til 2022

Mynd I 32a

Kelda: Avrik sp/f. Fyri 2022 er talan um metingar hjá Avriki sp/f.

Alivinnan hevur ment seg nógv síðani 2005, tá hon varð umskipað og lögð í fastar karmar, og stórar íløgur eru gjørdar. Eitt nú eru bara íløgurnar hjá Bakkafrosti yvir 900 mió. kr. í 2022 og umleið 3,4 mia. kr. tilsamans frá 2022 til 2026. Hetta er umframt íløgurnar í alibrúki í Skotlandi. Stórar íløgur verða gjørdar at ala smoltini longri á landi, so tey eru størri tá tey fara á sjógv. Hetta stytir um tíðina, smoltið skal vera í aliringunum áðrenn tøku, ið ger tað møguliga at økja um framleiðsluna. Eisini eru smoltini meira mótstøðufør um tey eru størri tá tey fara á sjógv. Í árunum 2010 - 2019 var í miðal 15 mió. smolt sett á sjógv, meðan talið var 20,3 mió. smolt í 2021. Samstundis eru smoltini umleið 425 gramm tá tey vera sett á sjógv (2021), móti 100 grammum í 2010, og málið er 500 gramm áðrenn smoltið verður sett út²⁵.

Alivinnan er vorðin ein týðandi partur av føroyska búskapinum. Alivinnan telur fyri nærum helvtina av fiskavøruútflutninginum og umráðandi er at framleiðslan í alivinnuni er burðardygg. Ein búskaparlig burðardygg framleiðsla í alivinnuni merkir millum annað, at ansað verður eftir, at tað ikki verður givið ov góð gróðrarlíkindi fyri laksalús. Hóast talið av lúsum á alilaksi í miðal fyri øll alibrúkini er lækkað síðani 2019, er talið av brotum á kunngerðini samstundis økt (sí mynd I 32b). Tað kann merkja, at meðan summi alibrúk hava fáar lús, hava onnur alibrúk nógvar lús. Laksalús er tó ein felags trupulleiki hjá alivinnuni, tí laksalúsarvur kunnu ferðast um allar firðirnar kring landið²⁶. Ein av størstu váðunum í alivinnuni í dag er lúsin. Samstundis er tað ein avbjóðing at halda talið av laksalúsum niðri, uttan at økja

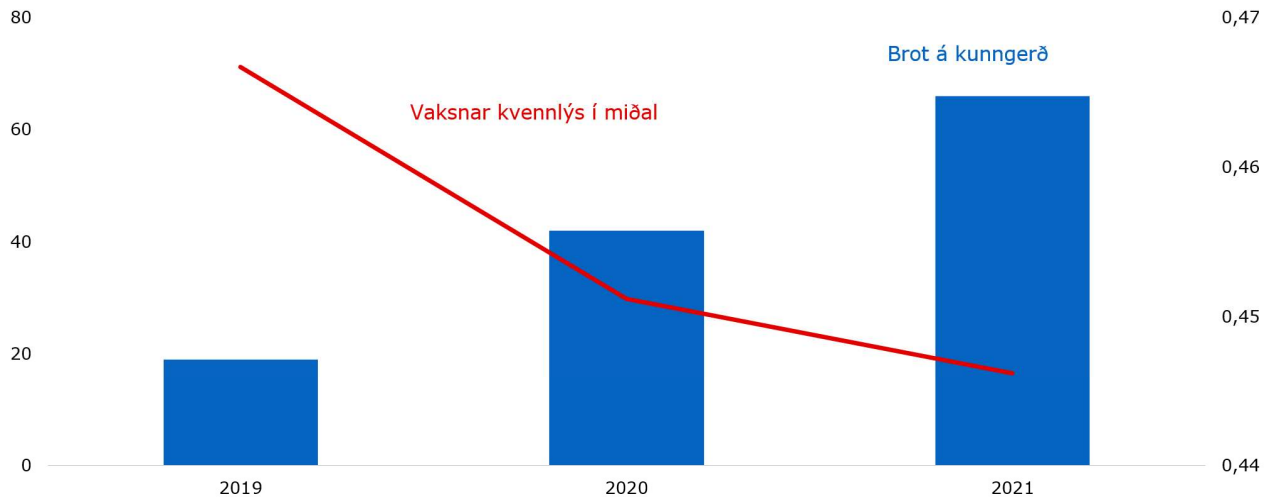
²⁵ Kelda: Avrik sp/f. Framløga frá mars 2021 er at finna á heimasíðu hjá industry.fo undir Aliráðstevnu 2021.

²⁶ Kragestein et al. Identifying salmon lice transmission characteristics between Faroese salmon farms. *Aquaculture Environment Interactions* (2018), á s. 54 stendur m.a.: "These results illustrate that larvae are capable of traveling to almost any location around the Faroe Islands, some more likely than others, within their approximately 2 wk lifespan, provided that they manage to escape their release area."

um nýtsluna av viðgerðum móti lús, sum kann ávirka fiskaheilsuna og elva til økt felli²⁷. Sambært hagtølum hjá Heilsufrøðiliga Starvsstovuni er talið av laksalús hjá føroysku alibrúkunum farið uppum loyvda markið 66 ferðir í 2021.

Lúsatøl í alivinnuni

Mynd I 32b

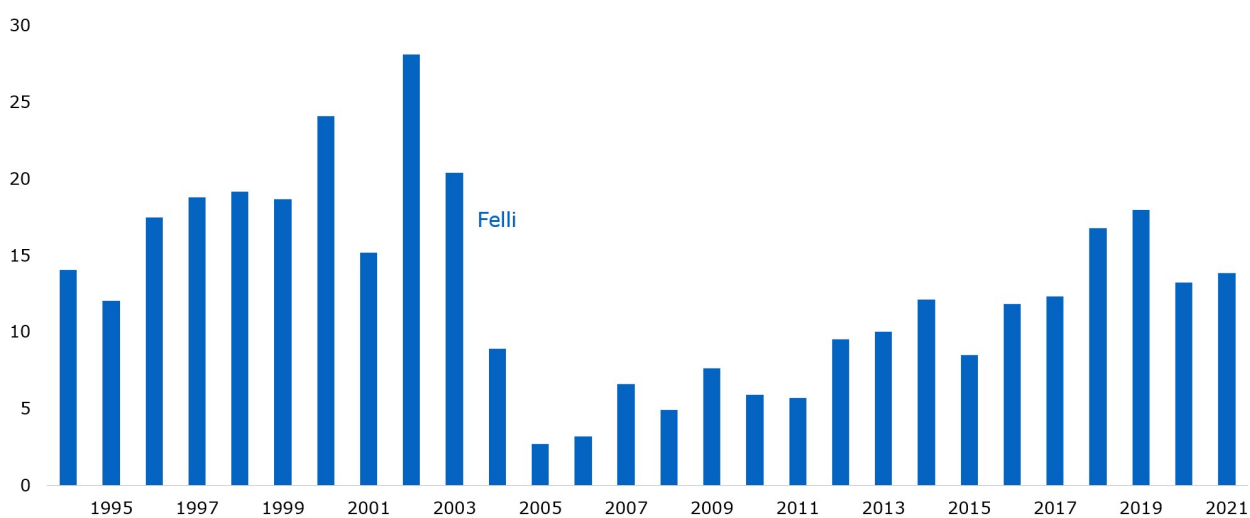
Viðm.: Tal av vaksnum kvennlús í miðal á hvørjum laksi, ið sambært kunngerðini ikki mátti fara uppum 1,5 kvennlús fyri hvønn fisk fram til juni 2020, 1,0 kvennlús fram til mai 2021, og 0,5 lús í tíðarskeiðinum 1 juni 2021 til 31 juli 2021. Í 2022 er markið 1,0 kvennlús, tó bert 0,5 kvennlús í tíðarskeiðinum 1 mai til 31 juli 2022.

Kelda: Heilsufrøðiliga Starvsstovan.

Í lúsakunngerðini fyri lús á alifiski verður víst á, at lúsateljing skal fremjast 14. hvønn dag í øllum ringum. Markvirðið í hvørjum alioeki varð í juni 2021 við broyting í kunngerðini sett niður frá 1,5 til 1,0 vaksna kvennlús (í Norra er talið 0,5 kvennlús). Hevur eitt alibrúk trýggjar teljingar á rað, ella fýra teljingar tilsamans í útsetuni, sum eru farnar upp um markvirðið, verður álagt at slakta fiskin innan 11 vikur. Kunngerðin loyvur eisini Heilsufrøðiliga Starvsstovuni undir ávísium treytum at gera av, at talið av smolti, sum verður sett út, ikki skal hækka í mun til seinastu útseting (ella avgera at talið skal lækka)²⁸. Í mynd I 32b sæst at talið av brotum á markvirðið fyri loyvt tal av laksalús er økt síðani 2019.

²⁷ Virðisvøkstur úr havinum, Ein frágreiðing frá havbólkinum í Vakstrarforum (2021), s. 10 "Laksalús er í dag størsta einstaka forðingin fyri framhaldandi vøxtri í alivinnuni. Laksalúsin er at rokna sum ein fløskuhálsur fyri virðisvøxtri, og tí hevur tað, at menna vitanina um lúsina, og hvussu vit best kunnu minka um trupulleikan her hjá okkum, grundleggjandi týðning. [...] Fellið innan føroysku alivinnuna hevur sum heild verið hækkað seinnu árin. Hetta er tekin um versnandi fiskaheilsu. Partur av orsökini er økt viðgerð móti lús, sum streingja fiskin og gera hann minni mótstøðuføran. Tørvur er tí á at minka um talið á viðgerðum og/ella menna viðgerðir, sum fara betri við fiskinum. Eydnast tað at betra fiskavælfærdina kann væntast at fellið minskar, og framleiðslan økist."

²⁸ Lúsateljingarnar skulu gerast av P/F Fiskaaling. Kelda: Kunngerð nr. 75 frá 28. Juni 2016 um yvirvøku og tálming av lúsum á alifiski, seinast broytt við kunngerð nr. 93 frá 3. Juni 2021.

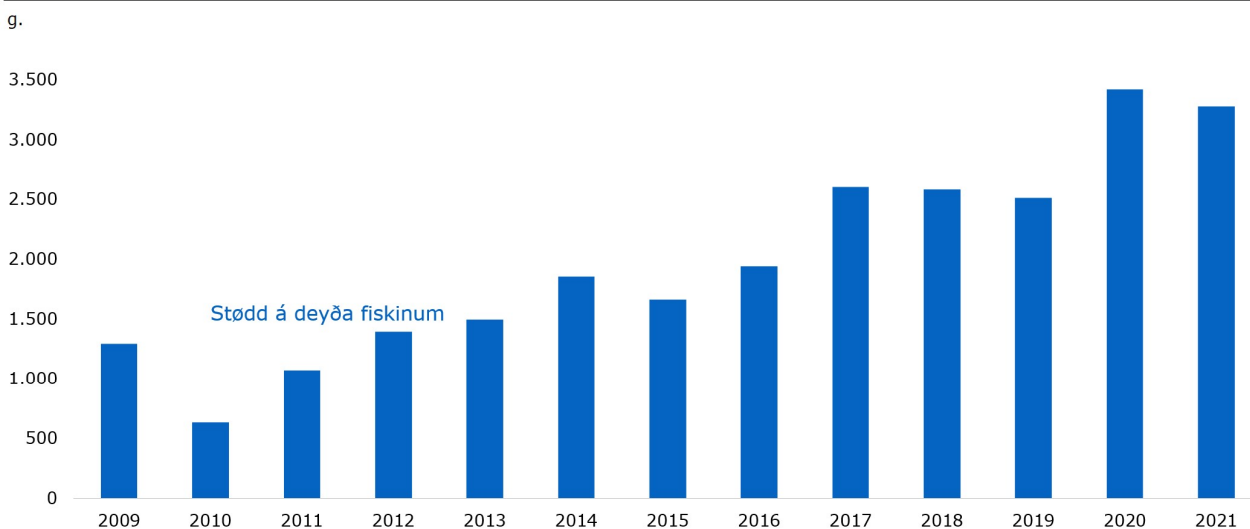
Viðm.: % av innsettum tali. Eftir ár ringurin er tikin.

Kelda: Sp/f Avrik

Somuleiðis sæst á hagtølunum, at fellið hevur verið vaksandi síðani 2005 (mynd I 32d), og at tað í størri og størri mun er stórrur, og tí meira móttøðuførur fiskur, sum doyir (mynd I 32e). Sannlíkt er, at lúsin eigur sín part í orsökini til hetta økta felli. Gransking vísir m.a., at útvortis ígerðarsjúka á føroyskum laks, hongur tætt saman við samlaða talinum av kvennlús²⁹. Búskaparráðið mælir til, at myndugleikarnir hava eitt vakið eyga við gongdini, so at hóskandi átøk verða gjørd, har tað er neyðugt. Endamálið er, at váðin ikki gerst ov stórr soleiðis at alivinnan, og harvið búskapurin, ikki bráðliga fáa eitt álvarsligt bakkast.

Stødd á deyða alifiskinum

Mynd I 32e

Viðm.: Eftir ár ringurin er tikin.

Kelda: Sp/f Avrik

²⁹ Kragestein et al. Estimation of external infection pressure and salmon-louse population growth rate in Faroese salmon farms. *Aquaculture Environment Interactions* (2021) á s. 21 stendur m.a.: "External infection pressure was found to vary between farm sites and ranged on average from 0.002 to 0.1 lice salmon⁻¹ d⁻¹. Further, external infection was significantly correlated with the total number of gravid lice in the Faroese farm network."

I 5.2 Uppsjóvarvinnan

Mynd I 33 vísir gongdina í landingarvirðinum av trimum teimum týðningarmestu uppsjóvarfiskasløgnum. Síðan 2009 hevur verið sera stórur vøkstur í samlaða landingarvirðinum.

Talva I 5 vísir kvoturnar fyri 2022 sammett við kvoturnar fyri 2021. Endaligu kvoturnar fyri makrel, svartkjaft og norðhavssild eru ikki ásettar enn. Í talvuni er ein meting av hvat hesar kvotur verða í 2022. Um froyingar seta sær sama lutvísa part av TAC sum í fjør, lækkar makrelkvotan væntandi 7%, svartkjaftkvotan 19% og norðhavssildkvotan 8%. Hetta samsvarar við fallið í tilmæltu TAC hjá ICES fyri hesi fiskasløg. Kvotan í Barentshavinum lækkar 10%, tá eru flatfiska- og rækjukvotan ikki við. Rækjukvotan fyri 2022 í Barentshavinum lækkar harumframt áleið 38%. Toskavotan á Flemish Cap hækkar 167%, tó eru áleið 180 tons latin onglendingum at fiska.

Kvotur fyri uppsjóvarfisk og botnfisk, árin 2021 og 2022

Talva I 5

Tons	Makrelur	Svartkjaftur	Norðhavssild	Barentshavið	Flemish Cap
2021	167.048	330.158	143.553	26.404	335
2022	155.804	267.447	131.989	23.644	894
Broyting	-7%	-19%	-8%	-10%	167%

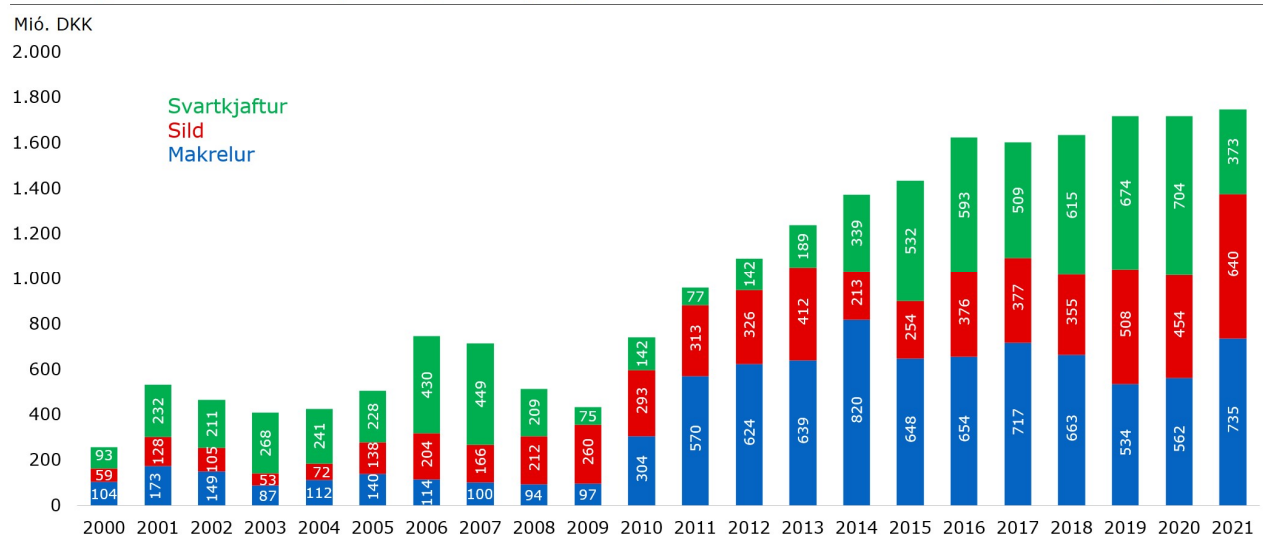
Viðm.: Kvoturnar fyri makrel, svartkjaft og norðhavssild í 2022 eru ein meting hjá Felagnum nótaskip. Metingin tekur støði í, at froyingar áseta sær sama lutvísa part av TAC (ICES tilmælinum) sum í 2021. Endaligu kvoturnar fyri makrel, svartkjaft og norðhavssild í 2022 eru ikki ásettar enn. Kvotan í Barentshavinum umfatar ikki flatfisk og rækjur

Kelda: Fiskimálaráðið og meting hjá Felagnum nótaskip.

Landingarvirðið av makreli er vaksið nógv seinastu árin í sambandi við, at Føroyar fóru úr millumtjóða avtaluni um makrel í 2010, sí Mynd I 33. Síðan mars 2014 hava Føroyar havt avtalu við ES og Noreg um makrelveiðu, men Føroyar hevur síðani 2021 ikki havt nakra avtalu við Bretland um makrelin. Útlit eru ikki til eina avtalu við bretska um makrelfiskiskapin longu í ár. Ein fyri Føroyar fyrimumarlig avtala hevði kunnað hækka prísin á makreli, men kemur ein avtala í lag, væntast hon ikki at geva froyingum atgongd til bretska sjógv í tann mun, vit áður hava havt. Makrelur fiskaður í froyiskum og norskum sjógvi gevur ikki eins góða góðsku og prís, sum tá fiskað verður í bretska sjógvi. Størri nøgdur eru útfluttar av makreli í 2021 í mun til árið fyri, meðan útflutningsvirðið ikki er økt tilsvarandi, og tað merkir, at makrelurin hevur verið seldur til lægri prís. Væntandi verður prísurin ikki hægri í 2022 enn í 2021. Eisini var í 2021 nýtt munandi longri tíð at fiska makrelin, enn tá fiskast kundi í bretska sjógvi, tí makrelurin stendur meir spjaddur í froyiskum sjógvi, soleiðis verður væntandi eisini í ár. Heildarkvotan av makreli er harumframt lægri í 2022. Megna skipini at fiska ófiskaðu nøgdirnar, ið eru fluttar yvir um ár frá 2021 til 2022, fer lækkingin í heildarkvotuni av makreli tó ikki at hála útflutningsvirðið í 2022 merkisvert niður.

Landingarvirði av makreli, sild og svartkjafti, 2000 til 2021

Mynd I 33

Kelda: Vørn

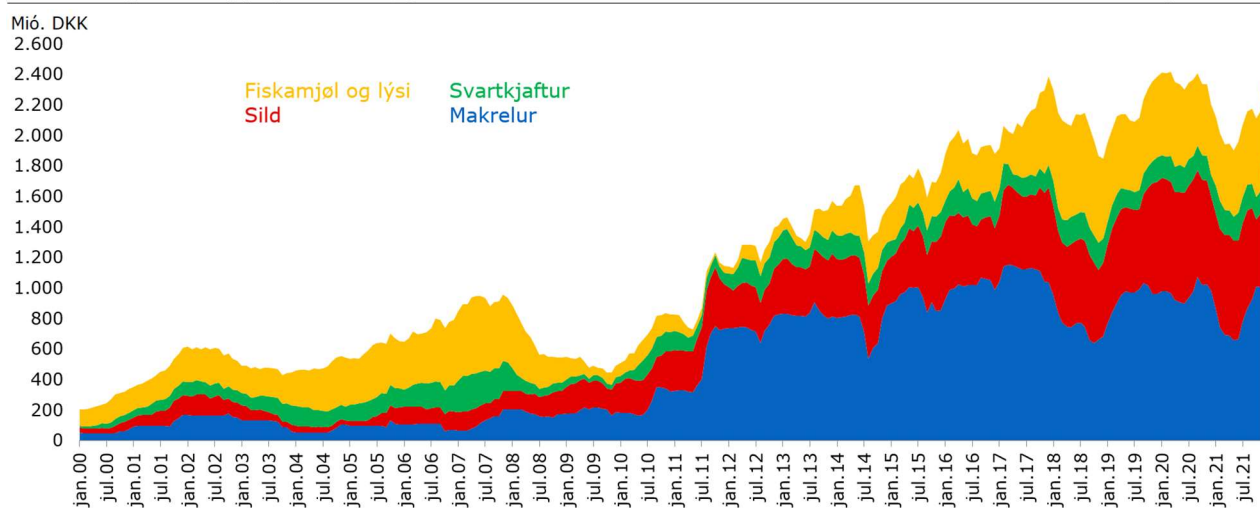
Føroyingar finga lodnukvotu í 2021, og tað kom væl við hjá fiskiførum, ið hava loyvi at fiska lodnu. Av tí at lodnukvotan hækkar munandi í 2022, og tískil verður lodnuprísurin væl lægri í 2022 enn 2021. Lodnu veiðan fekk MCS-góðkenning januar 2022.

Ongin millumtjóða avtala hevur verið um býtið av kvotuni fyri sild og svartkjaft síðan 2015³⁰. Landingarvirðið av sild er vaksið munandi síðani 2018 og var í 2021 640 mió. kr. Eindarprísurin á sild hevur hildið sær nøkulunda støðugt á 6 kr./kg. seinastu árin, men fór upp við ársenda 2021. Hetta hevur haft við sær at landingsvirðið hækkaði í 2021. Heildarkvoturnar av bæði sild og svartkjafti eru lækkaðar fyri árið 2022. Í 2021 kom sildin seinni úr íslenskum sjógvi, enn hon plagar, men mest sum øll nøgdin varð fiskað sum ætlað. Meðan sildaprísurin er mettir at halda sær í 2022, væntast prísurin á svartkjafti at økjast eitt vet í 2022. Vantandi MSC-góðkenningin á svartkjaftinum hevur í lötuni ikki stórvægis týðning í teimum londunum, sum Føroyar útflytur til, og ávirkar tískil ikki prís, men vinnan sigur tó frá, at burðardyggur fiskiskapur í størri og størri mun verður eftirspurt av keyparunum.

Mynd I 34 vísir, at vøksturin í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski hevur verið sera stórur síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum miðskeiðis í 2014. Hetta var vegna handelsforðingar hjá ES, sum vórðu settar í gildi seinni í árinum. Útflutningurin av makreli minkaði 361 mió. kr. frá 2017 til 2018. Verður hetta sammett við gongdina í landingarvirðinum fyri 2018, er vantandi samsvar, ið stavar frá stórum goymslubroytingum³¹. Vit síggja, at útflutningurin av makreli veksur í 2019, hóast minni verður fiskað, og stavar hetta frá minking av goymslum.

Útflutningur av uppsjóvarfiski, jan-00 til des-21

Mynd I 34

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar. Roknað sum leypanði 12 mánaðar samanlegging.

Útflutningsvirðið á makreli minkaði í fyrstu hálvu av 2021 vegna tað at føroyingar ikki longur høvdu atgongd til bretskan sjógv og tað hevur harafturat tikið longri tíð, enn vanligt, at fiska makrelin. Tá makrelurin ikki verður fiskaður í bretskum sjógvi, fæst minni fyri makrelin, og økingin í útflutningsvirðinum í seinni helvt av 2021, stavar ikki frá prishækkingum men frá øktum nøgdum, sí mynd I 30. Vøksturin í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera tí nógv av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og tí sum partur av laksaútflutningur, sí Mynd I 28³². Í lötuni verður svartkjaftur, hóast manglandi MSC-góðkenning, nýttur

³⁰ Tað eru millumtjóða avtalur um, hvussu nóg londini skulu fiska av sild og svartkjafti, men bara ikki, hvussu tað verður býtt, og tí er sannlíkt at londini fiska omanfyri ásettu kvotuni av ICES (leysliga mett til 20% omanfyri kvotuna).

³¹ Sambært Hagstovu Føroya vóru 70 t. tons útflutt av makreli í 2018, meðan 84 t. tons vóru avreidd sambært Vørn. Verður hetta sammett við 2017 vóru 104 t. tons avreidd, men 112 t. tons vóru útflutt hetta árið. Sostatt vóru goymslur av makreli uppbygdar í 2018, meðan goymslur í 2017 vóru tømdar.

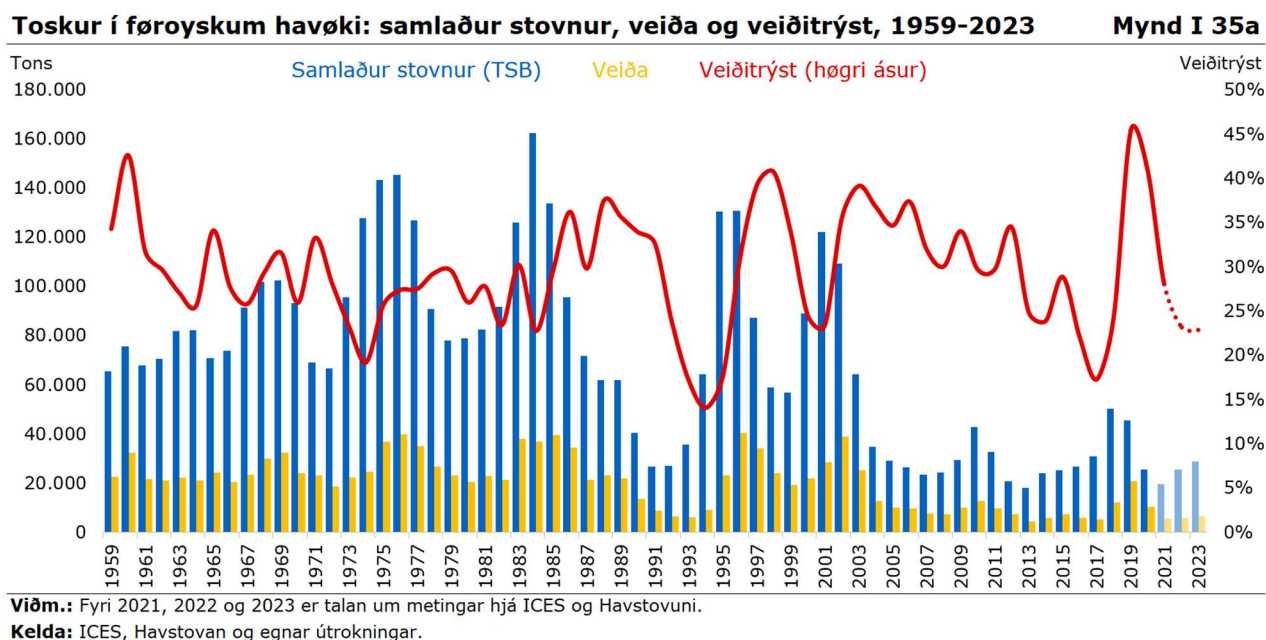
³² Umframt hesi fiskasløgini er kvotan av lodnu, ið annars hevur verið null tvey tey seinastu árin, økt. Lodnukvotan er sostatt mett at geva eitt lítið positivt íkast til útflutningin í fortreytunum handan tjóðarroknskapin fyri árin 2021 og 2022.

til fóður í alingini, tí eingin hefur MSC-góðkenning í lötuni³³. Mett er, at útflutningurinn av fóðri til alivirkið hjá Bakkafrost í Skotlandi veksur eitt sindur í 2022, í mun til í fjør. Útlitini fyri makrelfiskiskapin eru eitt vet verri í 2023, enn í 2022. Hetta er grundað á metta niðurgongd í gýtingarstovninum av makreli, og á ta fortreyt, at semja við bretar um loyvi at fiska í bretska sjógvi, framvegis ikki er komin í lag í 2023. Tað, at størri nøgdir av makreli eru fiskaðar meðan eingin semja hefur verið millum strandalondini, hefur higartil borið til, tí tilgongdin av makreli hefur verið so mikið góð. Áseta londini sær áhaldandi hægri kvotu enn tilmælt, fer tað óivað at útløysa eina lækking í heildarkvotuni fyri 2023, tí stóra veiðitrýstið minkar um stovnin sum frá líður. Tað sama kann sigast um svartkjaftin, har ovurfiskari hefur verið orsök til kvotulækkingar seinastu árin, og kvotan av svartkjafti væntast tí eisini at minka í 2023. Ilt er at siga hvønn vegin nøgdir av sild fer at ganga í 2023, tí samstundis sum gýtingarstovnarnir eru mettir at fara at minka frameftir, kemur ein einkultúr góður árgangur inn í 2023, sum kann bøta um støðuna í 2023, men hareftir er tilgongdin av sild mett at vera vánalig, ið væntandi fer at merkja veiðina av sild eftir 2023.

³³ Hetta letur seg gera, tí at NAPA (felagsskapur fyri áhugapartar, sum nýta fiskamjøl) hefur gjørt eina fyribils avtalu sum kallast FIP (fishery improvent projects). Verður uppsjóvarfiskur framvegis ovurfiskaður um 3 ár, missir Havsbryn hesa góðkenning.

I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg

Sambært stovnsmetingum hjá Havstovuni hava botnfiskastovnarnir við Føroyar verið illa fyri seinastu árinum, sí mynd I 35a, ið vísir toskastovnin, og mynd I 35b, ið vísir hýsustovnin. Hartil hava stovnarnir av toski og hýsu ongantíð í tíðarskeiðinum síðan 1959 verið so lítlir í eitt so langt tíðarskeið. Toskastovnurin hevur verið lítil í eini 16 ár (síðan 2004). Fiskavirkini siga somuleiðis frá, at lítið er av rávøru í Føroyum og serliga er tað lítið at fáa av toski og upsa. Økta veiðutrýstið frá 2019 sær eisini út til at hava minkað um stovnin fyri árinum 2020 og 2021. Ein burðardygg veiða svarar sambært umsitingarætlanini hjá Havstovuni til eitt veiðitrýst, sum liggur undir 29% fyri tosk, 21% fyri hýsu og 35% fyri upsa³⁴. Við hesum í huga metir Búskaparráðið tað ikki vera ráðiligt at stuðla flotanum í at fiska meira, enn tilmælt, ella at lata veiðiorkuna í flotanum vera størri, enn tað sum er burðardygt skynsamt.

Meginparturin av toski fiska føroyingar í Barentshavinum, kvotan lækkar í 2022, men hinvegin metir vinnan at prísurin kann fara at hækka eitt vet í 2022 í mun til 2021. Eftirspurningurin eftir toski er góður, men í summum av útflutningslondum okkara verður prísurin á endaligu vøruni mettur at vera í hæggra endanum.

Hýsustovnurin hevur verið óvanliga lítil í eini 8 ár (síðan 2009). Í so máta er ein stórir bati hendur frá 2018 til 2020, samstundis sum veiðitrýstið er minkað munandi seinastu árinum. Hýsustovnurin undir Føroyum er í lýtuni hampiliga væl fyri, og hýsuveiðan er mett at gerast størri í 2022 enn í 2021. Eitt sindur av hýsu verður fiskað í Barentshavinum, men meginparturin er á heimaleiðinum, og tí fer lækkingin av hýsukvotuni í Barentshavinum í 2022 ikki stórvegis at ávirka samlaðu nøgdina av hýsu í ár. Roknaða veiðitrýstið á upsa hevur verið rættuliga høgt síðan miðskeiðis í 1980-árunum. Veiðitrýstið kom upp á 39% í 2009, men er síðani minkað, sí mynd I 35d. Í verandi lótu er nøgðin av upsa heldur lág, og sum heild tykjast útlitini at vera óviss fyri upsastovnin. Upsaveiðan tykist ikki at roynast væl, sjálvt um stovnsmetingarnar siga, at har skuldi verið nógv at fáa. Tað er tískil ikki mett at verða fiskað meira av upsa í 2022 í mun til 2021, og møguliga fæst ein lítil príshækking á upsa í 2022.

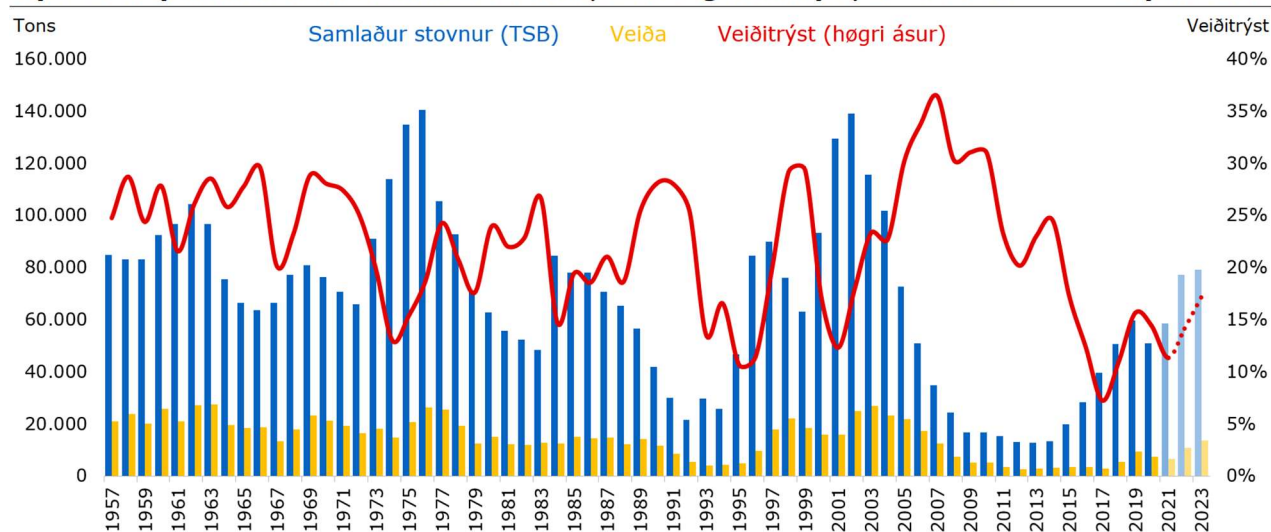
ICES mælir í síni nýggjastu ráðgeving fyri tosk, hýsu og upsa til at minka um veiðina av toski við 65% í 2022 í mun til tilmælið fyri 2021. Tilgongdin væntast at gerast verri, enn mett varð í 2019, tá stovnsmetingarnar vóru bjartskygdar, tí stovnarnir hava víst seg ikki at vaksa sum væntað vegna verri føðiviðurskipti og størri títteleika av náttúruligum deyða. Veiðan av hýsu í 2022 er mælt til at lækka við 24% í mun til tilmælið í 2021. Sambært Havstovuni er støðan hjá hýsustovninum hampilig og tískil er metta

³⁴ Frágreiðing og tilmæli frá arbeiðsbólkinum at gera uppskot til umsitingarætlan og at eftirmeta skipanina í fiskiskapinum eftir botnfiski undir Føroyum, 6. mai 2019.

veiðan av hýsu hægri í 2022 enn í 2021³⁵. Grundin er, at gýtingarstovnurin av hýsu er í vøkstri, ið serliga kemur av, at 2016- og 2017-árgangirnir vóru yvir miðalstødd. Vinnuligu royndirnar frá Føroyabanka hava víst at tað eru stórar nøgdir av hýsu at fáa.

Hýsa í føroyskum havøki: samlaður stovnur, veiða og veiðitrýst, 1957-2023

Mynd I 35b

Viðm.: Fyri 2021, 2022 og 2023 er talan um metingar hjá ICES og Havstovuni.

Kelda: ICES, Havstovan og egnar útrokningar.

Hinvegin verður mælt til, at veiðan av upsa í 2022 verður hækkað við 37% í mun til tilmælið fyri 2021. Gýtingarstovnurin av upsa hevur verið væl fyri síðan 2014, men nøgdin av stórum upsa tykist onkursvegna at hvørva eftirfylgjandi árin, hóast stovnsmetingarnar siga frá stórum nøgdum av smáum upsa. Havstovan hevur enn ikki eintýðugt svar uppá hví hetta er so við upsastovninum³⁶. Í 2021 vórðu áleið 58% av fiskidøgnum í bólki 2 (partrolarar sum fiska upsa) ikki brúktir³⁷. Í 2022 veksur dagatalið við 5%, hóast hvørki Havstovan ella vinnan vænta at veiðan verður betri í 2022, tískil kann økta dagatalið føra við sær, at enn størri partur av fiskidøgnum ikki verða brúktir í 2022. Fiskað hevur verið við rist síðani september 2021, men vinnan greiðir frá, at ristin er ov víð og letur óneyðuga nógvan stóran upsa sleppa ígjøgnum, og ynski er tí um at tillaga ristina, soleiðis at einans smáur upsi verður vardur, umframt at fleiri av stongdu leiðunum verða opnaðar.

Fiskidagarnar mælir Havstovan, grundað á tilmælini frá ICES, til at minka við 5% fyri tosk og hýsu, og at hækka við 5% fyri upsa.³⁸ Fiskiskapur á føroyska landgrunninum eftir toski, hýsu og upsa verður stýrt við fiskidøgum, og talið av fiskidøgum kann bert stillast 5% hvønn vegin. Talið av óbrúktum fiskidøgum er ymiskt alt eftir slag av skipabólki, men í 2021 vóru í minsta lagið ein fjórðingur av fiskidøgnum óbrúktir og hjá summum meir enn helmingurin. Hetta bendir á, at núverandi umsitingarætlan ikki regularar fiskiveiðuna í nóg stóran mun, tí tað kann taka fleiri ár, áðrenn fiskidagarnir eru á einum støði, har veiðan verður regulerað. Eitt so mikið stórt tal av óbrúktum fiskidøgum merkir, at potentiella veiðiorkan ger, at tað ber til bráðliga at økja um veiðitrýstið munandi, um fiskiskapurin verður betur, ella um ein góður árgangur skuldi komi inn. Mynd I35a vísir, at hetta hendur í toskaveiðuni í 2018 og 2019. Støðan hjá toskastovninum batnar og veiðutrýstið økist beinanvegin. Hetta er ikki neyðturviliga búskaparliga burðardýgt. Búskaparráðið mælir til, at óbrúktu dagarnir verða tiknir úr skipanini, og at skipanin við døgum verður eftirmett³⁹.

³⁵ Hetta tykist mótsigandi, men talið av óbrúktum fiskidøgum er so mikið stórt, at veiðan kann økjast, hóast fiskidagatalið minkar 5%.

³⁶ ICES-ráðgeving fyri tosk, hýsu og upsa í 2022, 30. Nov. 2021, Havstovan, www.hav.fo.

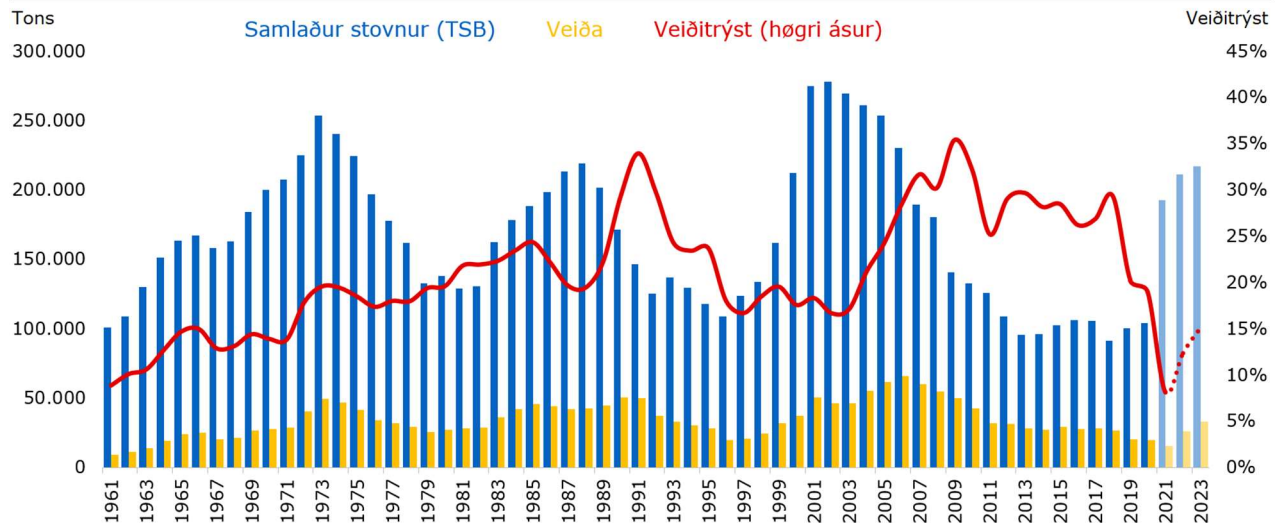
³⁷ Hetta er samlað fyri innaru og ytru leið, umframt buffarin fyri innaru og ytru leið.

³⁸ https://www.hav.fo/PDF/Radgeving/2022/Tilmaeli_2022.pdf

³⁹ Hetta er í samsvar við tilmælinum hjá Havstovuni um fiskiskap eftir toski, hýsu og upsa í 2019, har mælt var til at taka teir óbrúktu fiskidagarnar úr skipanini.

Upsi í føroyskum havøki: samlaður stovnur, veiða og veiðitrýst, 1961-2023

Mynd I 35d

Viðm.: Fyri 2021, 2022 og 2023 er talan um metingar hjá ICES og Havstovuni.

Kelda: ICES, Havstovan og egnar útrokningar.

Serliga toska- og hýsu- og upsastovnarnir undir Føroyum eru staðbundnir stovnar, og tað sum hvørt ár verður tikið úr stovnunum, hevur sjálvsagt ávirkan á støddina á stovnunum. Tí hevur veiðitrýstið týðning fyri støddina av tí varandi ískoyti, ið fiskastovnarnir kunnu geva til føroyska búskapin. Endamálið við at avmarka veiðitrýstið er fyrst og fremst, at fiskastovnarnir skulu geva størst møguligt búskaparligt avkast til samfelagið í langa høpinum. Ein síðuvinningur kann eisini vera, at tað kann taka broddin av teimum stoytum, sum sveiggini í tilfeingisvinnuni natúrliga hava á búskapin. Hetta við at avmarka veiðitrýstið tá nógv er at fáa, tí tað viðførir "bleytari lendingar" tá minni er at fáa. Stovnurin verður sostatt størri og betri førur fyri at klára veiðitrýstið.

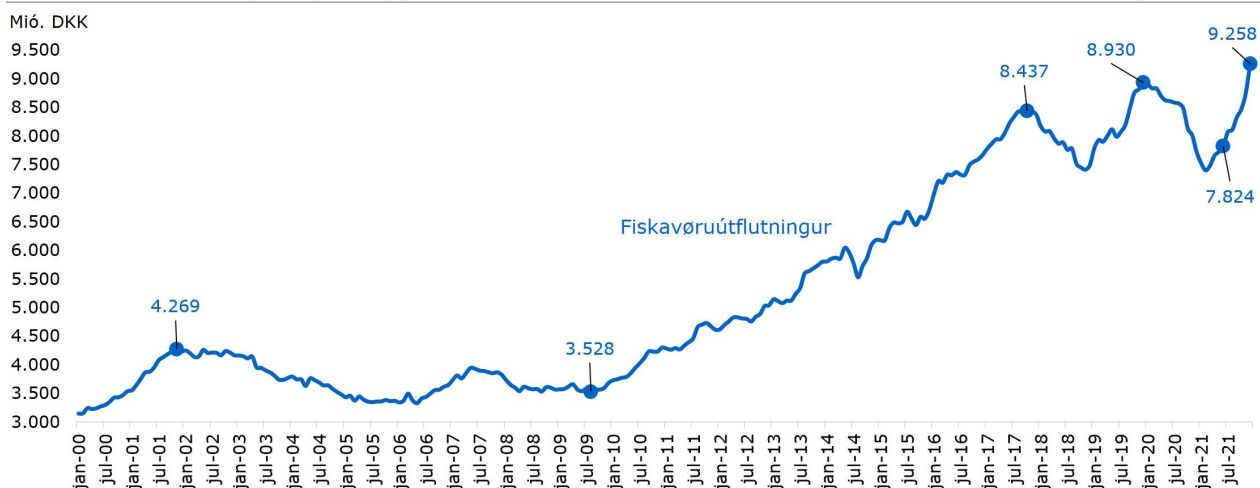
Longa og brosma sveiggja øvugt av toski og hýsu, og tí kann væl vera, at roynt verður eftir hesum fiskasløgum aftur í ár, nú ið toskastovnurin er so mikið illa fyri. Harafturat verður í 2022 loyvt at fiska meira av gulllaksi vegna meira jaligar stovnsmetingar. Í 2023 er botnfiskaveiðan ikki mett at broytast stórvegis í mun til 2022, hvørki á heimaleiðunum ella í Barentshavinum.

I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin

Mynd I 36a avmyndar samlaða útflutningsvirðið av fiskavørum frá januar 2000 til desember 2021 sum leypandi 12 mánaða samanlegging. Síðan 2009 er stórur vøkstur farin fram. Fiskavøruútflutningurin meira enn tvífaldaðist í tíðarskeiðinum 2009-2017, har bæði alifiskur og uppsjórvafiskur vuku nógv, meðan botnfiskur minkaði. Fiskavøruútflutningurin gjørdi eitt niðursveiggj í 2017-18 (-7%), men kom upp aftur 2018-19 (+15%). Síðan sæst aftur eitt stórt niðursveiggj, har fiskavøruútflutningurin minkar áleið 1.213 mió. kr. frá desember 2019 til desember 2020 (-13,6%). Minkingin stavar mest frá alifiski, men eisini uppsjórvafiski og botnfiski. Orsøkin var sølu- og flutningstrupulleikar tengdir at koronufarsóttini.

Fiskavøruútflutningurin, virði, jan-00 til des-21

Mynd I 36a

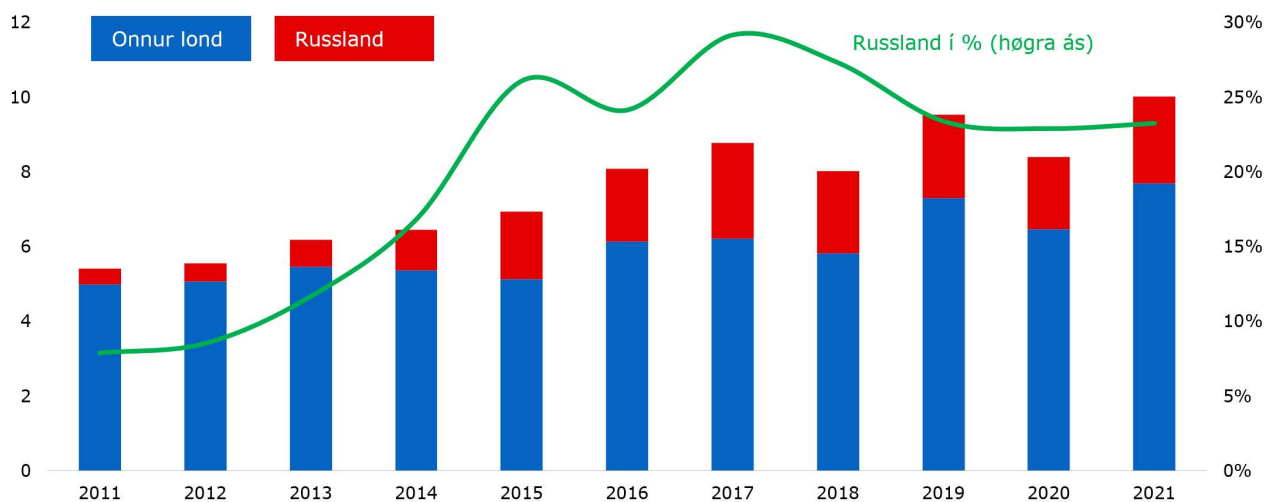

Kelda: Egnar útrokningar við stöði í útflutningstølum Hagstovunnar. Virðið er roknað sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Útflutningurin er øktur aftur og var 9.258 mió. kr. í desember 2021. Fiskavøruútflutningurin setti met í 2021, ið millum annað kom av stóra vøkstrinum í útflutninginum av alifiski. Í alivinnuni setti tøkunøgðin av laks met í 2021, og tað sæst aftur í samlaða útflutningsvirðinum í 2021. Sum heild er eftirspurningurin úti í heimi frá matvøruhandlum og gisti- og matstovum eftir okkara útflutningsvørum mettir at skjótt gerast vanligur aftur, nú ið koronusmittan ikki longur tykist at hava eins álvarsligar fylgjur við sær, sum áður sæð.

Útflutningur av vørum til Russlands og onnur lond, 2011 til 2021

Mynd I 36b

Kelda: Hagstova Føroya

Fallið, sum var miðskeiðis í 2014, stavar frá handilstiltøkunum hjá ES móttvegis Føroyum fyri makrel og sild. Metast kann leysliga út frá myndunum, at hetta í einum styttri tíðarskeiði hevur kostað Føroyum eina hálva milliard í útflutningsvirði, sum síðani er vunnið inn aftur. Handilstiltøkini hjá ES førði til, at útflutningsmarknaðir Føroyar víðkaðust. Harafturat var handilsbannið frá londum í vesturheiminum móttvegis Russland, sum Føroyar og Grønland ikki vóru ein partur av, orsök til, at størri mongdir vórðu útfluttar til Russlands.

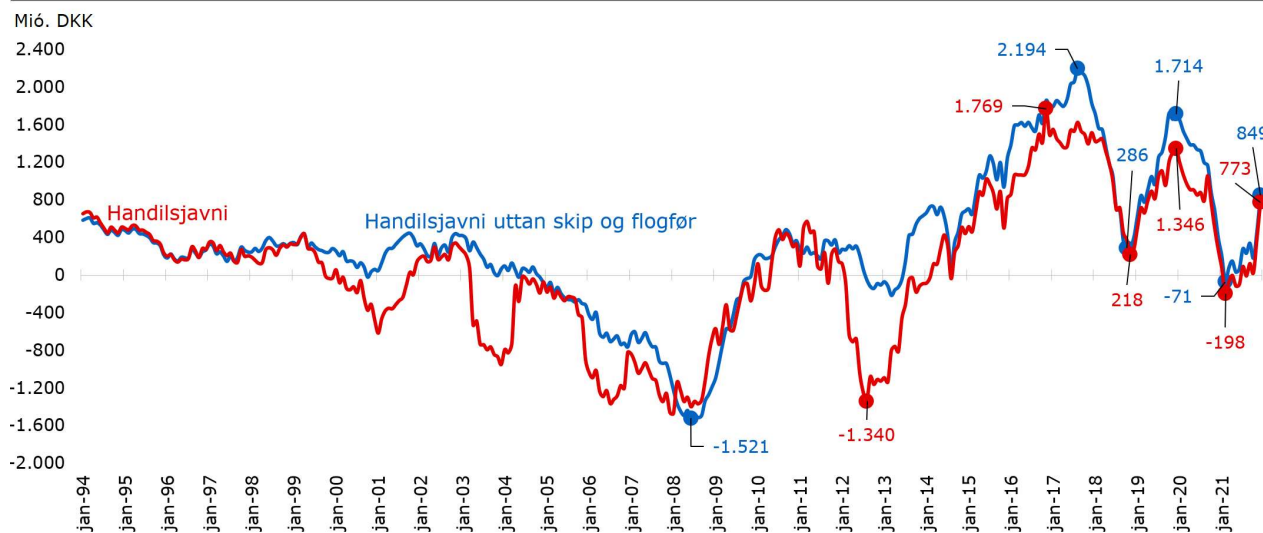
Í mynd I 36b sæst ein stórir vøkstur í útflutninginum til Russlands; í 2011 var parturin av útflutninginum, sum fór til Russlands 6%, meðan hann var 30% í 2017. Í lýtuni eru útlitini fyri føroyska útflutningin til Russlands óviss vegna stríði millum Russland og Ukraina, men mett verður, at Føroyar eins og undir handilsbanninum hjá ES fyri makrel og sild í 2014, megnar at finna aðrar marknaðir at útflyta til. Stríðið millum Russland og Ukraina kann føra til prísfall á útflutninginum av uppsjóvarfiski meðan handilssambond til aðrar marknaðir verða uppbygd. Útflytarar av alifiski meta seg ikki hava trupulleikar við at finna nýggjar marknaðir, tí eftirspurningurin er í lýtuni væl størri, enn útboðið, og stríðið millum Russland og Ukraina fer væntandi ikki at ávirka prísir á laksi stórvegis.

I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum

Mynd I 37a vísir gongdina í handilsjavnanum sum leypandi 12 mánaða samanlegging. Handilsjavnin er útflutningurin av vørum minus innflutningin av vørum. Handilsjavnin hevur annars ikki verið negativur síðani august 2014, men fór niðrum null í apríl 2021 og var í februar 2021 -198 mió. kr., fyri síðani at verða 773 mió. kr. í desember 2021 (handilsjavnin uttan skip og flogfør var 849 mió. kr. í desember 2021).

Handilsjavnin, leypandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til des-21

Mynd I 37a

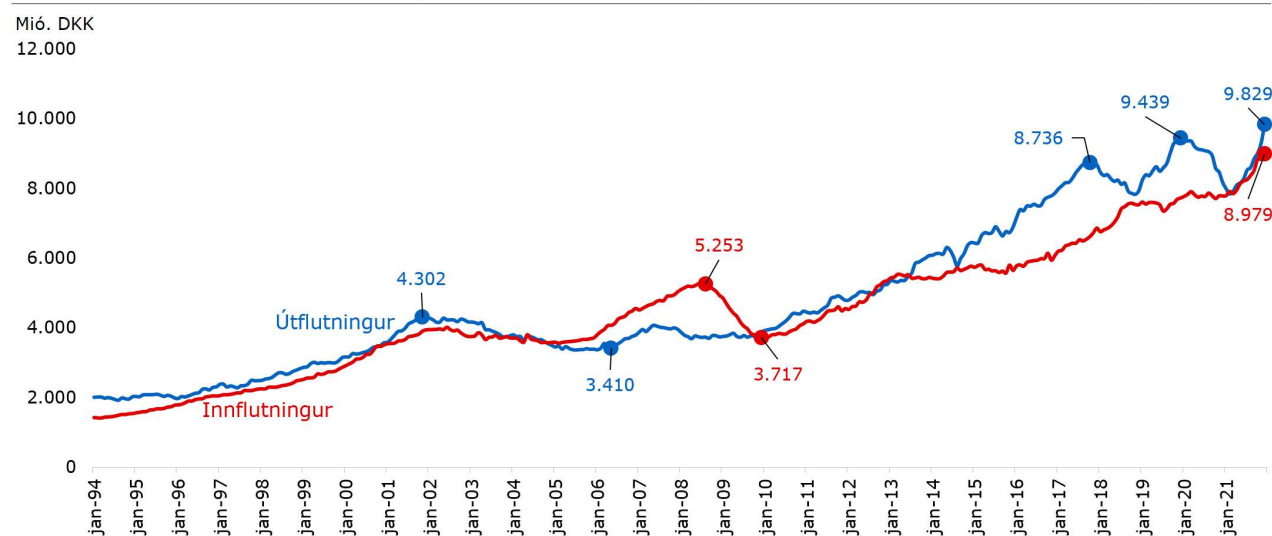

Kelda: Egnar útrokningar við støði í útflutningstølum Hagstovunnar.

Mynd I 37b vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum (uttan skip) frá januar 1994 til desember 2021. Her sæst, at handilsjavnin vísti stórt undirskot í 2008, ið var vegna serliga stóran innflutning tað árið. Fallið í innflutninginum var stórt í 2009-2010. Hetta hekk millum annað saman við fallinum í privatu nýtsluni og íløggunum. At útflutningurin (uttan skip og flogfør) hevur verið lægri enn innflutningurin í februar 2021 kemst ikki eina av, at útflutningurin hevur verið ávirkaður av koronustøðuni, men eisini av, at føroyingar hava nýtt meira pening í Føroyum enn vanligt (og tískil innflutt meira enn vanligt), tá ið fólk hava verið avmarkaði í at ferðast uttanlands í 2020 og 2021. Hetta væntast at venda aftur til eitt meira vanligt støði so hvørt sum koronastøðan loyvir meira ferðing.

Inn- og útflutningur av vørum (uttan skip og flogfør), jan-94 til des-21

Mynd I 37b

Kelda: Hagstova Føroya. Roknað sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Tilvísingar/keldur og keldutilfar

Avrik sp/f, Hvalvík

BankNordik

Betri Banki

Betri Heim

Danmarks Nationalbank (gjaldoyrakursir)

Fishpool.eu (laksaprísir)

Fiskimálaráðið (kvotur)

Fíggjarmálaráðið (fíggjarlóg)

Føroya Gjaldstova, Búskaparskipan Landsins (BSL)

Føroya Gjaldsstova, landsroknskapurin fyri roknskaparárið 2020

Hagstova Føroya, dátugrunnurin (hagtalsgrunnurin, talt & hagreitt) og tíðindaskriv

IMF (altjóða útlit)

Kommunufelagið

Kragesteen et al. (2021)

Landsbanki Føroya, frágreiðing 1. ársfj. 2021

MYFISH

Norðoya Sparikassi

OECD (altjóða útlit)

Havstovan og ICES

Heilsufrøðiliga Starvsstovan

Samrøður við fólk innan byggivinnuna

Samrøður við fólk innan botnfisk, fiskavirkir, uppsjóvarvinnu og Barentshavið

Samrøður við fyrirkur í alivinnuni

Suðuroyar Sparikassi

TAKS

Thomson/Reuters

Vakstrarforum, Havbólkurin (2021)

Vinnuhúsið

Visit Faroe Islands

Vørn

WTI (West Texas Intermediate – oljuprísir)

Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures

Mynd I 1 / Figure I 1	GDP growth in current prices and growth of the components of demand (expenditures) 1999-2023.
Talva I 1 / Table I 1	GDP expenditures in mill. DKK in current prices in 2020, and the annual contributions to the growth in GDP 2021-2023.
Mynd I 2 / Figure I 2	Foreign demand, GDP expenditure and consumer price index, (net export right axis), 1998-2023, (index 1998=100).
Mynd I 3a /Figure I 3a	Real estate prices and consumer price index (consumer price index right axis), 2001-2021q3.
Mynd I 3b / Figure I 3b	Real estate prices in Thórshavn, houses and apartments in square metres, 1985 – 2021.
Mynd I 3d / Figure I 3d	New residences and net immigration, 2009 – 2021.
Mynd I 4 / Figure I 4	Number of wage earners in primary, secondary and tertiary businesses in percentage, 1999-2021.
Mynd I 5 / Figure I 5	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in DKK millions, 1998-2023.
Mynd I 6 / Figure I 6	Business profits (left axis) and company-paid wages (left axis) in DKK millions, and ratio profits/wages (right axis), 1998-2023.
Mynd I 7 / Figure I 7	Employees (left axis) and wages per employee (right axis) in businesses in DKK millions, January 1999 to Dec. 2021.
Mynd I 8 / Figure I 8	Unemployment percentage (left axis) and net immigration (right axis) calculated as 12-month rolling total, January 1999 to Nov. 2021.
Mynd I 9 / Figure I 9	Population (left axis) and net immigration (right axis), calculated as 12-month rolling total, January 1999 to Dec. 2021.
Mynd I 10 / Figure I 10	Spot price of oil (DKK/barrel), January 2004 to January 2022.
Mynd I 11 / Figure I 11	Weekly spot prices for salmon in Danish kroner (DKK), January 2004 to Feb. 2022.
Mynd I 12 / Figure I 12	Yearly fluctuations (in percent) in salmon spot prices, 2005 - 2021 in Danish kroner (DKK).
Talva I 2 / Table I 2	Imports and exports of goods in 2021 compared to 2020, and the trade balance 2012-2020. Import for farming and fishing, for construction, for other production, fuel and other, machines and other equipment, cars and vehicles for direct consumption, ships and aircrafts and other, raw materials for fish processing, total import of goods, import of goods excl. ships and aircrafts and other; Export of farmed fish, pelagic fish, demersal fish and other, other goods, ships, total export of goods, export of goods excl. ships and other; Trade balance for the years 2012-2020,

	incl. ships and other goods in DKK millions, excl. ships and other, in DKK millions].
Mynd I 13 / Figure I 13	Balance of payment, current account, in mill DKK, 1998 to 2020.
Talva I 3 / Table I 3	Grouping of current account, net in mill DKK, 1998 to 2020.
Talva I 4 / Table I 4	Wage payments in each business sector and the contribution to overall growth on wage payments for each business sector and the relative size of the wage payments for each individual business sector in 2021 compared to 2020 (farming, fishing, fish farming and gutting, raw material extraction industry, fish processing industry, shipyard and forge, other industry, construction, energy and water supply, commerce and repairs, hotel and restaurant industry, sea shipment, other shipment, post and telecommunications, finance and insurance, municipalities and danish government institutions, education, health and social services agencies, associations and culture and other, uncategorised, total).
Mynd I 14 / Figure I 14	Wage income and import of consumer goods (durable, non-durable and semi-durable), January 1998 to Dec. 2021, shown as index (Jan 1998=100).
Mynd I 15 / Figure I 15	Wage income and government revenue from VAT, January 1998 to Dec. 2021, shown as index (Jan 1998=100).
Mynd I 16a / Figure I 16a	Business trends survey for households: Total Confidence indicator for Faroese households, January 2006 to Jan 2022.
Mynd I 16b / Figure I 16b	Net Total - The financial situation of Faroese households in one year from now, January 2006 to Jan 2022.
Mynd I 16d / Figure I 16d	Prices on goods and services in one year from now (expectations of the faroese households), January 2006 to January 2022.
Mynd I 16e / Figure I 16e	The current economic situation of the faorese households, jan 2006- Jan 2022.
Mynd I 16f / Figure I 16f	The condition of the faroese economy today compared to one year ago as expected by the faroese households, jan 2006 – jan 2022.
Mynd I 17 / Figure I 17	Wage payments, year-to-year changes in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to Dec 2021: all business sectors, primary business sectors, secondary business sectors (incl. construction).
Mynd I 18 / Figure I 18	Wage payments, year-to-year change in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to Dec. 2021: all business sectors, private tertiary business sectors, and the government sector.
Mynd I 19 / Figure I 19	The number of employees (left) and the number of full-time unemployed (right), adjusted for seasonal trends, January 2008 to Jan 2022.
Mynd I 20 / Figure I 20	Business cycle indicator, net total, as expected by the private industry, June 2006 – Jan 2022.

Mynd I 21a / Figure I 21a	Business trends indicator for construction June 2006 to Jan 2022 (orders, expected prices, expected labour needs, months of contracted work (right axis)).
Mynd I 21b/ Figure I 21b	Business trends barometer for construction, June 2006 to Jan 2022: perceived limitations in production (none, demand, weather, labour, raw material/equipment, financial limitations, other).
Mynd I 22 / Figure I 22	Government (i.e. public) consumption in DKK millions and yearly growth in government consumption in percent (right axis), 2000-2023.
Mynd I 23a / Figure I 23a	Government controlled investment in DKK millions, 2003-2023 (central government, municipalities, and units controlled by the government).
Mynd I 23b / Figure I 23b	Government controlled investment in DKK millions, and yearly growth in government controlled investment in percent (right axis), 2004-2023.
Mynd I 24a / Figure I 24a	Public income transfers, in DKK millions, to households and firms, 2000-2022.
Mynd I 24b / Figure I 24b	Public income transfers, in DKK millions and year to year percentage change, to households and firms, 2000-2022.
Mynd I 25 / Figure I 25	Central government financial results (central government budget balance) in DKK millions, 1998-2023. RLÚ1: ordinary; RLÚ2: extraordinary.
Mynd I 26 / Figure I 26	General Governmental (municipalities and social funds included) financial results 1998-2023.
Mynd I 27 / Figure I 27	Net public debt, 1998-2023, in DKK millions, (excluding equipment) (central government, municipalities, social funds).
Mynd I 28 / Figure I 28	Export of three types of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 1994 to Dec. 2021, in DKK millions (salmon, pelagic fish, demersal fish).
Mynd I 29 / Figure I 29	Unit prices in the exports of salmon, based on 12 months rolling total, January 95 to Dec 2021.
Mynd I 30 / Figure I 30	Unit prices in the exports of mackerel and herring, based on 12 months rolling total, January 95 to Dec. 2021.
Mynd I 31 / Figure I 31	Unit prices in the exports of demersal fish (cod, haddock and saithe), based on 12 months rolling total, January 95 to Dec. 2021.
Mynd I 32a / Figure I 32a	Salmon farming slaughter (live weight), 1998-2022, million tonnes.
Mynd I 32b / Figure I 32b	Number of sea lice in salmon farming (left axis) and breach of regulation (right axis), 2019-2021.
Mynd I 32d / Figure I 32d	Mortality of salmon, 1995-2021.

Mynd I 32e / Figure I 32e	Size of dead salmon, 2009-2021.
Talva I 5 / Table I 5	Faroese quotas for pelagic fish (mackerel, herring and blue whiting) and demersal fish, for the years 2021 and 2022.
Mynd I 33 / Figure I 33	Values of landed catch of mackerel, herring and blue whiting, in DKK millions, 2000-2021.
Mynd I 34 / Figure I 34	Export of pelagic fish, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to Dec 2021, in DKK millions (mackerel, herring, blue whiting, fishmeal and fish oil).
Mynd I 35a / Figure I 35a	Cod in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1959 to 2023.
Mynd I 35b / Figure I 35b	Haddock in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1957 to 2023.
Mynd I 35d / Figure I 35d	Saith in Faroese waters: estimated stock and catches (in tonnes) and fishing intensity 1961 to 2023.
Mynd I 36a / Figure I 36a	Export of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to Dec. 2021, in DKK millions.
Mynd I 36b / Figure I 36a	Exports to Russia and other countries, 2011-2021.
Mynd I 37a / Figure I 37a	Balance of foreign trade (goods only) calculated as 12-month rolling total, January 1994 to Dec 2021, in DKK millions (ships excluded, ships included).
Mynd I 37b / Figure I 37b	Import and export of goods (ships excluded) calculated as 12-month rolling total in DKK millions, January 1994 to Dec. 2021, (imports – red, exports – blue).

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum verða nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggjarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggjarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggjarliga áogn. Fíggjarliga áognin fevnir millum annað um tøka gjaldførið og aðrar fíggjarrognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtsluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lønarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænaðum.

Almennar útreiðslur tilsamans

Størsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrirkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur.

Almennir roknskapir

Sí landsroknskapurin

Arbeidsfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeidsleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeidsloysi

Arbeidsloysi í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeids-produktivitetur, sí framleidni

Arbeidsvirkni

Tey, sum eru arbeiðsvirkin, eru tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangandi konjunkturum av tí at skattauppkav hins almenna minkar, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálp vaksa, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálp minka, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskfiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Blokkstuðulskipan til at útjavna millum kommunur

Stuðul til kommunur sum staturin fíggjar, og sum vanliga verður útroknaður og veittur eftir sonevndum objektivum kriterium.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknskaparhugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast trýggjar vegir:

- (a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísum (BVØ)**,
- (b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastum – innflutningur av vørum og tænastum. (BTÚ), og
- (c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísum (BFI)**.

Vanliga útgangsstøðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísum verður ofta mett sum høvuðsmáti fyri búskaparligt virksemi. BTÚ er ikki fullkomið mál fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørur og tænastur til ein marknaðarprís, hóast allar vørur og tænastur ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastur.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastum í einum landi í einum ári, uppgjörd í støðisprísum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísum. Bruttovirðisøking verður ofta brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)". (Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum er virðið í støðisprísum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tilíkum, sum verða brúkt í framleiðsluni, plus vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflutning av vørum og tænastum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjörd í faktorprísum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnkoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarpaturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjörd í marknaðarprísum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlandum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útland frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dómis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. Tøk BTI ella tøk bruttotjóðarinntøka er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum er uppgjærð av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísavøkstri á ráevnum, vørum og tænastum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísum verður vanliga

brúktur sum vísitala fyrir búskaparvækstur millum landa. Vækstur í BTÚ í fóstum prísnum vísir vækstur í framleiðslu í mongdum. Verður nefnt "Real GDP" ella "real BNP".

CIF Virðið er íroknað "cost, insurance and freight" sum partur av veitingartreyt.

Eftirspurningur

Nøggin av vørum og tænastum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggingjarkrav, netto

Fíggingjarkravið, netto, vísir fíggingjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Er fíggingjarkravið til dømis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirksemið, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggingjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamála at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka aktivan fíggingjarpolitik (ekspansivan ella kontraktivan) og at brúka automatiskar stabilisatorar í passivum fíggingjarpolitikki.

Fíggingjareffekt ("finanseffekt"):

Eitt roknað mál fyri hvussu nógv fíggingjarpolitikkurinn styðjar upp undir búskaparliga virksemið ella vøksturin í BTÚ. Ein positiv fíggingjareffekt vísir at fíggingjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til vøkstur í búskaparliga virkseminum (vøksturin í BTÚ). Ein negativ fíggingjareffekt merkir at fíggingjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til at tálma búskaparliga virksemið (vøksturin í BTÚ). Ein fíggingjareffekt ið verður roknað til null merkir at fíggingjarpolitikkurinn hevur verið neutralur og uttan ávirkan á búskaparliga aktivitetin (vøksturin í BTÚ).

Fíggingjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøkuflýtingar er haldførir, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurin ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

FOB veitingartreyt er "free on board"; vøran er latin, tá hon er komin umborð á skipið, ið nefnt er aftan á "FOB", og keyparin rindar fyri víðari flutningin.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í fóstum prísnum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðslu (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørur og tænastur sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í fóstum prísnum, t.e. eftir vanligan prívækstur.

Føðitíttleiki samanlagt

Summurin av øllum 1-ára aldurstreytaðu føðitíttleikunum millum 15 og 50 ár.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppgjörð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýtta konta í gjaldjavninum er rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account), ið fevnir um vøruflýtingar og tænastuflýtingar umframt lønar- og inntøkuflýtingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sí annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Haldföri: Sí fíggjarligt ella búskaparpolitískt haldföri.**Haldföris-indikator**

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldförisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldföri, og positivt virði gott haldföri. Virðið á haldföris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitísk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vørum hjá einum landi við umheimin. Mátad í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

Inntøku-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elastisiteturin størri enn eitt, er talan um luksusvøru; er inntøku-elastisiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elastisiteturin negativur, er talan um "inferiøra" vøru. Sí prís-elastisitetur.

Konjunktur

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri tíðarskeið. Vit skilja vanliga millum hákonjunktur og lágonjunktur og stigini millum há- og lágonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyri ávirkanir frá konjunktur-støðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ikki varandi og serliga umstøður, til dømis oljuprísir ella serligar íløgur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammett við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá almenna tænaðstigeiranum verður vanliga á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturelt saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu, har ið roynt verður at javna fyri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjóðarúrtøkuna í eini støðu við normalkonjunkturi í samfelagnum. Í eini støðu við normalkonjunkturi verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísital fyri framleiðslu heldur enn bruttotjóðarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyri úrslitini ella niðurstøður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávik er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávik stórr enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunktur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísavøkstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávik minni enn 0, kunnu vit siga, at lágonjunktur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gap".

Kredittvirði

Evnini hjá einum lántakara at rinda einum lánveitara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyri.

Landsrokskapurin

Í almennum roknskapum verða útreiðslur til lögur útreiðsluførðar (og ikki ognarførðar til seinni avskrivningar sum í virkisrokskapum). Sama er galdandi fyri útlán, ið verða útreiðsluførð og afturgjaldingar verða inntøkuførðar. Sostatt verður almenna roknskaparúrslitið roknað sum rakstrar-, íløgu- og útlánsúrslitið.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppperð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggjarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggjarjavnanum).

Millumkommunal útjavning

Útjavning til kommunur sum verður fíggjaður av kommunum sjálvum. Kommunur sum eru verri fyri enn miðalkommunan móttaka veitingar frá kommunum sum eru betri fyri enn miðal. Verður útroknað eftir sonevndum objektivum kriterium.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, tá ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjöld til og útgjöld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggjarlógini. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrslitið umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppperð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrslitið svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrslitið stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkiligu inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrslitið.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mát yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkni hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Primerar vinnur

Vinnur sum landbúnaður, fiskivinna og námsvinna, eisini kallað tilfeingisvinnur. Framleiða vørur úr náttúru tilfeingi. Sí sekunderar og tertierar vinnur.

Prís-elastisitetur

Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalsig broyting í prisi; er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prislækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøxtur í søluinntøkum, og øvugt tá tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elastisitetur. Marglætisvørur eru vanliga prís-elastiskar, og neyðsynjarvørur prís-óelastiskar.

Prísvøxtur (inflásjón)

Prísvøxtur merkir, at prísirnir á vørum og tænaðum yvirhøvur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggjarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggjarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum landskassans inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum (sí landsroknskapurin). RLÚ 1 fevnir um vanligar postar. RLÚ 2a fevnir um vanligar og óvanligar postar, tó ikki flytingar til Búskapargrunn. RLÚ 2b fevnir um vanligar og óvanligar postar, herundir eisini flytingar til Búskapargrunn.

Sekunderar vinnur

Vinnur sum framleiða vørur, herundir byggjarí og ídnaður. Sí primerar og tertierar vinnur

Skattur og avgjöld

Kravd gjöld til tað almenna uttan nakra ávísa ella serliga mótveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrítøka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeiðsloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeiðsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuinntøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá almenna tænaðgeiranum og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkisfyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænaðum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til egna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknskapinum nýtt sum vísital fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísital fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturelt saldo (yvirkot ella hall), sí konjunkturjavnað alment úrslit (cyclically adjusted budget balance), alment úrslit sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Strukturelt arbeiðsloysi, arbeiðsloysi sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Strukturelt arbeiðsvirkni, arbeiðsvirkni sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stódd).

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeiðsloysisskipanin, Arbeiðs-marknaðar-eftirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tertierar vinnur

Vinnur sum framleiða og selja tænaður, herundir tað mesta av almenna geiranum. Sí primerar og sekunderar vinnur.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsporing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrítøku).

Útboð

Vørunøgdin tilsamans og tænastr, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, almenna tænastrgeiranum og umheiminum. Í makrobúskapi: framleiðslukapasiteturin (útboðskapasiteturin) í búskapinum.

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verðru lagt afturat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Bruttovirðisøkingin (BVØ) í støðisprísum.

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum tann 3. mars 2022

“Búskapurin er í framgongd, men útlitini eru óviss”

Vøksturin í BTÚ er mettur til at vera 8,2% í 2021. Vøkstur er eisini mettur at verða í 2022 og 2023. Støðan er sera óviss í løtuni vegna stríðið millum Russland og Ukraina, sum kemur at ávirka heimsbúskapin og harvið eisini føroyska búskapin. Hóast føroyski búskapurin er í framgongd, hevur hann fleiri bygnaðarligar avbjóðingar fyri framman.

Búskapurin framvegis í framgongd

Bæði lønargjaldingarnar og løntakaratalið settu met í desember 2021 og komu upp um stóðið, áðrenn korona rakti Føroyar. Arbeðsloysið hevur rakt lága stóðið undan koronu, og í 2021 setti vøruútflutningurin met, ið alt samalt bendir á, at føroyski búskapurin framvegis er í framgongd. Á sumri 2021 vendi gongdin í ferðavinnuni og virkseimið var so mikið stórt, at størsta avbjóðingin í ferðavinnuni var at skaffa neyðugu arbeiðsmegina. Átrokandi tørvurin á arbeiðsmegi er tó stórt sæð longu loystur við nýggju Fast Track skipanini, ið hevur gjørt tað munandi lættari at fáa fatur á bæði faklærdari og ófaklærdari arbeiðsmegi úr triðjalandum.

Kostnaðir til rakstur og flutning eru tó øktir nógv seinasta árið, og tað hevur minkað um lønsemið hjá útflutningsvinnuni, eins og tað hevur elvt til dýrkaðar verkætlanir í byggivinnuni og øktar útreiðslur hjá húsarhaldunum. Húsarhaldini hava tó varðveitt bjartskygnið, og privata vinnan boðar frá øktum tali av bíleggingum, umsetningi og virkseimi frameftir. Útflutningurin í ár fer hinvegin at vera merktur av millum annað vantandi semju við bretar um makrelfiskiskap, umframt lægri kvotum á bæði uppsjóvarfiski og av botnfiski í Barentshavinum. Útflutningurin fer somuleiðis at verða ávirkaður av, at veiðan av toski og upsa ikki væntast at fara at roynast væl á heimaleiðunum í ár. Vøksturin í BTÚ í leybandi prísnum hevur Búskaparráðið í samstarv við Hagstovu Føroya met til at verða 8,2% í 2021, 3,3% í 2022 og 2,4% í 2023.

Eiga at stremba eftir burðardygd í tilfeingisvinnunum

Politiska skipanin er farin inn aftur á gamlar slóðir, sum vit frá gomlum royndum vita ikki er haldbart, við at veita stuðul til heimaflotan. Makrelkvotur verða latnar skipum, sum ikki eru útgjörd til at fiska makrel og slíkar skipanir eru almennur stuðul til rakstur, ið hevur ilt við at bera seg av sær sjálvum. Tað bæði fastheldur arbeiðsmegi í eini ólønsumari vinnu og elvir íløgukapital til at leita sær til vinnur, sum eru kunstiga lønsamar. Harumframt eigur at verða rindað tilfeingisgjald afturfyri alt tilfeingið av makreli. Í verandi løtu fer tilfeingisgjald, ið átti at fallið landinum í lut, ístaðin til eyka stál og óeffektiva framleiðslu tá makrelkvotur vera latnar skipum, ið ikki eru útgjörd til at fiska makrel.

Heimaflotin er komin til eitt markamót, har tað er neyðugt at gera eina haldgóða ætlan fyri, hvussu heimaflotin gerst burðardygur, soleiðis at tilfeingisrenta verður í flotanum. Verandi skipan við fiskidøgum, har talið av fiskidøgum einans kann flytast 5% hvønn vegin, er ikki nóg munadygg. Búskaparráðið mælir tískil til, at óbrúktu dagarnir verða tiknir úr skipanini, og at skipanin við døgum verður eftirmett.

Ein av størstu váðunum í alivinnuni í dag er lúsin. Hagtølini vísa, at fellið er vaksandi og sannlíkt er, at lúsin eigur sín part í orsökini. Samstundis er tað ein avbjóðing at halda talið av laksalúsum niðri, uttan at økja um nýtisluna av viðgerðum móti lús, sum kann ávirka fiskaheilsuna og elva til økt felli. Búskaparráðið mælir til, at myndugleikarnir hava eitt vakið eyga við gongdini, so at hóskandi átøk verða gjörd, har tað er neyðugt. Endamálið er, at váðin ikki gerst ov stórur soleiðis at alivinnan, og harvið búskapurin, ikki bráðliga fáa eitt álvarsligt bakkast.

Eiga at hava avlop á fíggjarlógini

Avlopið á fíggjarlógini er met til 160 mió. kr. í 2021, ið sostatt gjørdist betri, enn upprunaliga met. Hetta kemur av øktum MVG-inntøkum og loyvisgjøldum frá alivinnuni, umframt at rakstrarútreiðslurnar gjørdust lægri í 2021, enn áður met. Úrlitini fyri 2022 og 2023 eru hinvegin met at verða eitt hall á

ávikavist -155 mió. kr. og -159 mió. kr. Metingin hjá Búskaparráðnum fyrir úrslitið í 2022 er nakað verri, enn fíggarlógin fyrir 2022 sigur, tí Búskaparráðið ikki væntar at íløgurnar fara at minka í 2022 í mun til 2021, og at tað tíska verða nýttar umleið 150 mió. kr. til ílögur, sum á fíggarlóginum fyrir 2022 eru bókaðar sum støðlingar, og harumframt roknar Búskaparráðið við eykajáttanum fyrir umleið 50 mió. kr. í 2022. Við nærum ongum arbeiðsloysi og stórum inntøkuvøkstri eiga almennu kassarnir at hava avlop í bæði 2022 og 2023.

English Summary

	2019	2020	2021	2022	2023
Est. GDP-growth in current prices	8,6%	-2,8%	8,2%	3,3%	2,4%

Comment: 2019 to 2020 are based on published data from Statistics Faroe Islands. 2021, 2022 and 2023 are own estimates

Source: Statistics Faroe Islands and the Economic Council